

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет
імені Івана Франка**

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ
ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ:
СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ВИМІР**

**ЗБІРНИК ТЕЗ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**Львів
2023**

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка**

у партнерстві з

Жешувським університетом (Польща)
Університетом Яна Длугоша в Ченстохові (Польща)
Вроцлавським університетом (Польща)
Університетом Лафборо (Великобританія)
Західно-Мічиганським університетом (США)
Київським університетом імені Бориса Грінченка
Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини
Полтавським національним педагогічним університетом імені В.Г. Короленка
Дрогобицьким державним педагогічним університетом імені Івана Франка
Хмельницькою гуманітарно-педагогічною академією
Українською асоціацією дослідників освіти

III Міжнародна наукова конференція

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ
ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ: СВІТОВИЙ І
ВІТЧИЗНЯНИЙ ВИМІР**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**27 жовтня 2023 року
м. Львів, Україна**

УДК [378.01.013.014:005.591.6](477+100)“20”(06)

*Рекомендовано до друку
Вченою радою факультету педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол №2 від 24.09.2023 року)*

Відповідальні за випуск
Олена Квас, Наталія Горук

Рецензенти:

Наталія Мачинська   *Тетяна Пантюк*
(д-р пед. наук, професор)   (д-р пед. наук, професор)

**Тези доповідей III міжнародної наукової конференції
“Теоретичні та практичні аспекти формування
освітнього простору: світовий та вітчизняний вимір”. –
Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2023. – 136 с.**

Подані у збірнику тези доповідей III міжнародної наукової конференції “Теоретичні та практичні аспекти формування освітнього простору: світовий і вітчизняний вимір”, яка відбулася 27 жовтня 2023 року у Львові, висвітлюють теоретичні та практичні проблеми формування сучасного освітнього простору. Доповіді розкривають особливості організації освітнього простору в умовах воєнного стану, функції і динаміку вітчизняної освітньої політики, особливості застосування інноваційних підходів, інформаційно-комунікаційних технологій та шляхів розвитку освітнього простору.

Матеріали надруковано в авторській редакції. За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори публікацій.

УДК [378.01.013.014:005.591.6](477+100)“20”(06)

© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2023

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Лілія Гриневич

*кандидат педагогічних наук, доцент
перший проректор Київського університету імені Бориса Грінченка*

ВПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМИ “НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА” НА ІНСТИТУЦІЙНОМУ РІВНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: вплив війни на освіту, професійний розвиток вчителів і керівників закладів освіти, реформа “Нова українська школа”

Освітні реформи – довготривалі та потребують гнучкості й адаптації до динаміки змін, які відбуваються у суспільстві та в світі. Трансформаційною зміною у середній освіті стала реформа “Нова українська школа” (далі – НУШ), яка розпочалася 2017 року і встигла суттєво осучаснити початкову школу. Проте дистанційне навчання, застосоване у зв’язку з пандемією Covid-19, а згодом – повномасштабне вторгнення росії в Україну суттєво негативно вплинули на ефективність впровадження НУШ.

Станом на жовтень 2023 року, 3793 закладів освіти – пошкоджено, 365 з них зруйновано повністю. Зокрема, постраждало сучасне освітнє середовище та обладнання, що було придбане на виконання реформи НУШ за останні роки: комп’ютери, проектори, лабораторне обладнання, шкільні автобуси тощо. [4] Повномасштабна війна завдала руйнівного впливу і на психоемоційний стан дітей. Результати дослідження, проведеного на початку 2023 року, демонструють, що більшість батьків (61%) спостерігають за своїми дітьми симптоми стресу, такі як погіршення сну, тривожність, труднощі з концентрацією. [4] Через вимушені перерви у навчанні та складнощі адаптації до нових умов в учнів поглиблюються навчальні втрати. Серед інших наслідків війни – вимушена міграція населення, як всередині країни, так і за її межами, відтік дітей і молоді з країни. Станом на грудень 2022 року, за кордоном продовжували перебувати 516 243 учні (13% від загальної кількості) та майже 11 тисяч педагогічних працівників (3%) [5]. З огляду на ці виклики, спричинені російсько-українською війною для системи освіти країни, у закладах освіти має втілюватися комплексна освітня політика для відновлення навчального процесу, вирішення питань фізичної та психологічної безпеки дітей та вчителів, подолання навчальних втрат, а також продовження розвитку та трансформації шкільної системи освіти України.

Відповідно до Концепції Нової української школи [3], впровадження нових Державних стандартів у рамках реформи НУШ середньої школи має пройти в три етапи: початкова школа (1–4 класи) (2018–2021 рр.), базова середня освіта (5–9 класи) (2022–2026 рр.) та профільна середня освіта (10–12 класи) (2026–2029 рр.).

У 2022 році шкільна система освіти вступила в другий етап реалізації реформи – базову середню школу. Діти перейшли до 5 класів (у пілотних школах – до 6). Цей важливий перехід наклався на початок повномасштабної війни, спричинивши нові виклики. Серед критичних проблем варто виділити: відсутність належної перепідготовки вчителів-предметників; зміст нових підручників, більшість з яких повторюють стару концепцію навчання та не передбачають формування компетентностей і наскрізних умінь, що є одним із основних аспектів реформи. Крім того, через повномасштабне вторгнення реформа не була підтримана цільовими субвенціями.

У таких умовах відповідальність за упровадження реформи лягла виключно на плечі закладів загальної середньої освіти, а ефективність цього впровадження залежала від розуміння суті реформи їх директора-ми, оволодіння вчителями методик компетентнісного навчання та створення відповідного навчального середовища силами засновників шкіл.

Упровадження реформи супроводжується новими повноваженнями педагогічних колективів на інституційному рівні відповідно до Закону України “Про освіту” (2017 р.).

Так школи отримали академічну автономію (побудова власної освітньої програми, власна система формувального оцінювання, вибір навчально-методичних комплектів, система навчання педагогів), організаційну автономію (структура навчального процесу, розподіл відповідальності, формування внутрішніх політик), кадрову та частково фінансову автономію. Проте права завжди нерозривно пов’язані з відповідальністю. У цій ситуації особливо зростає роль керівника закладу освіти як лідера змін. Найважливіше при відновленні та трансформації шкільної системи в умовах війни – розуміти виклики часу, які постали перед Україною, та гнучко реагувати на них, забезпечуючи відповідний розвиток та функціонування закладів освіти на інституційному рівні.

У Дорожній карті реформи базової та профільної школи [2] були сформульовані ключові напрями подальшого впровадження змін. Серед них: оновлення змісту освіти, професійний розвиток учителів, формування мережі шкіл, впровадження інклюзії, цифровізація, оцінювання якості освіти. Ці напрями потребують критичного переосмислення залежно від нових викликів і обставин, що змінилися.

У контексті **змісту освіти**, академічна свобода надає закладам освіти можливість вибору та конструювання власних освітніх програм. Цей принцип дозволяє враховувати компетентнісний підхід, формувати у дітей соціально-емоційні навички та життєву стійкість, посилювати STEM-освіту. В контексті розвитку національної ідентичності варто переглянути зміст україноцентричних предметів: історії, географії, літератури, мистецтва, мови, звернувши увагу на аспекти, пов’язані з причинами і наслідками російської агресії. Важливо зафіксувати в навчальних програмах події, що стосуються

геноциду проти українського народу, з метою збереження історичної пам'яті та формування громадянської компетентності.

З огляду на те, що більшість закладів освіти України працюють у дистанційному та змішаному режимі, **наскрізна цифровізація освіти** має передбачати підвищення кваліфікації вчителів у застосуванні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для якісного забезпечення навчального процесу. Зокрема, цифровізація є дієвим інструментом для персоналізації навчання, застосування адаптивних навчальних методик, діагностування освітніх втрат.

Важливо, щоб учителі могли реалізовувати своє право на вибір індивідуальної траєкторії у питанні **підвищення кваліфікації**. Професійний стандарт учителя (<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>) дає змогу провести самооцінювання, саморефлексію, визначити чіткі орієнтири власного професійного розвитку. За допомогою платформи EdWay (<https://edway.in.ua/uk/>) педагоги можуть співвіднести свої потреби і пропозиції, щоб ухвалити вдалі рішення, як і де підвищувати свою кваліфікацію. Педагоги мають відчувати довіру та підтримку від керівників, адже директори – рушії змін на місцях. Але навіть, якщо вчитель готовий до розвитку, але директор не розуміє цілей, цінностей реформи й не підтримує педагога, не можна досягнути якісного результату. Тому надзвичайно важливим є цільове підвищення кваліфікації керівників шкіл. Окрема увага має бути приділена психологічній підтримці педагогічних працівників, розвитку їхніх соціально-емоційних навичок (зокрема, вміння справлятися з власним стресом; вміння виявляти ознаки стресу у інших; вміння вирішувати конфлікти між дітьми). За результатами опитування GoGlobal, на початку 2023 року більше половини опитаних учителів вказали про власне професійне вигорання та потребу у психологічній підтримці.

Сьогодні в умовах війни важливо розширювати напрям **безпеки та інклюзивності освітнього середовища**. Цей напрям включає як фізичні аспекти безпеки (нові архітектурні рішення, безбар'єрність, укриття), так і психологічні (адаптація новоприбулих учнів, супровід, подолання конфліктів і згуртованість). Важливо забезпечити соціальну підтримку категоріям учнів, які постраждали. Крім дітей з особливими освітніми потребами, потрібно врахувати індивідуальні потреби учнів, які опинилися в нових умовах навчання – внутрішньо переміщених осіб, тих, хто повернувся після навчання за кордоном, дітей з деокупованих територій.

Усі ці напрямки потребують інвестицій і уваги держави. Водночас заклади освіти – директори, їх заступники, вчителі – опора для подальшого впровадження реформи та провідники змін. Реформа шкільної освіти “Нова українська школа” має продовжуватися і гнучко адаптуватися до нових реалій, підвищуючи спроможність педагогів і надаючи більше шансів на успішну самореалізацію українським дітям у непередбачуваному майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Державна служба якості освіти України. (2023). Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakist-osvity-v-umovah-viyny-web-3.pdf>
2. Вакуленко, Т., Гриневич, Л., Лінник, О. та ін. (2021). Нова українська школа. Дорожня карта реформи базової та профільної школи. Київ: ТОВ “АКМЕ ГРУП”. <https://reosvita.org/wp-content/uploads/2021/12/dorozhnya-karta-vprovadzhennya-reformy-nova-ukrayinska-shkola-v-5-12-klasah-doopracovano.pdf>
3. Міністерство освіти і науки України. (2016). Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrayinska-shkola-compressed.pdf>
4. CEDOS, savED (2023). Війна та освіта: Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/ua-saved_overview-report-2022-web.pdf
5. Ministry of Education and Science of Ukraine (2022). Overview of the current state of education and science in Ukraine in terms of russian aggression (as of December 2022) <https://drive.google.com/file/d/1wLmm2ongB9HNRIrQHqSdVrBsHECTNruV/view>

Марина Гриньова

*доктор педагогічних наук, професор
ректор Полтавського національного педагогічного університету
імені В.Г. Короленка*

Олена Жданова-Неділько

*доктор педагогічних наук, професор
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка*

ДИДАКТИЧНІ ІНТЕРАКЦІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Ключові слова: вища освіта, освітній простір, інтеграція освітнього простору, здобувач вищої освіти, особистісно-професійний розвиток, дидактичний процес, територіальні громади

Період навчання у закладі вищої освіти має для студента кілька поєднаних сенсів, реалізація яких дозволить йому завершити освітній процес не лише фахівцем у своїй галузі, а й особистістю, спроможною

встановлювати продуктивні взаємозв'язки на різних рівнях професійної взаємодії. Аби так сталося, необхідно, щоб щодо студента впродовж його навчання реалізувалася концепція цілісного освітнього простору, близько дотичного до простору майбутньої професійної діяльності.

Феномен освітнього простору, і насамперед по відношенню до вищої освіти, розглядається сьогодні в контексті глобалізаційних, євроінтеграційних процесів, і водночас із урахуванням закономірностей формування професійного шляху окремої людини, що нині має змогу реалізувати свій професійний потенціал не лише на батьківщині, а й за її межами, здобуваючи для цього певні передумови в період навчання. Ці можливості актуалізував Закон України “Про вищу освіту”, який декларує “поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях” [1]. Положення щодо академічної мобільності здобувачів вищої освіти відкрили перед молоддю перспективи, що сприяли формуванню і реалізації намірів реалізувати свій професійний потенціал у більш сприятливих обставинах, на що людина в демократичному світі, звісно, має право.

Водночас, сьогодні українській вищій школі необхідно докладати зусиль для інтеграції продуктивного внутрішнього освітнього простору країни, який зазнає певної деструкції під впливом, з одного боку, освітніх втрат останніх років, зумовлених епідемією COVID-19 і пов'язаними з нею карантинними заходами, а згодом – умовами воєнного часу, а з іншого – трансформаціями світогляду багатьох наших співвітчизників, для яких Україна перестала бути територією безпеки не лише у зв'язку зі збройною агресією сусідньої держави (що цілком зрозуміло), а й з огляду на незрозумілість перспектив для бажаного рівня власної життєорганізації. Фактично, ми опинилися в ситуації, коли значна частина випускників загальноосвітніх шкіл, навіть вступаючи до вітчизняних ЗВО, проектує своє подальше особисте і професійне життя без урахування власної причетності до перспектив повоєнного розвитку нашої країни, який, звичайно, не гарантує для населення швидкого і всебічного благополуччя, проте є необхідним для збереження України як країни з високим соціально-економічним потенціалом та багатими культурними ресурсами, що окреслюють національну унікальність нашого народу.

Тому сьогодні перед вищою освітою стоїть завдання сформуванню і майбутніх фахівців відчуття спорідненості з батьківщиною не лише як із територією проживання, а і з територією подальшої професійної самореалізації водночас у духовно-моральному та професійно-діяльнісному аспектах. Поставлена мета має досягатися через створення множинних зв'язків студентів із освітнім простором, у якому передбачене закладення

основ їхнього професійного становлення і який, існуючи об'єктивно, повинен набути і достатньо повного суб'єктивного осмислення.

На сьогодні існує чимало визначень освітнього простору. Ми спираємося при його трактуванні на думку А. Цимбалару, згідно з якою педагогічний простір – це “педагогічна реальність, у якій відбувається зустріч, взаємодія, осмислення і пізнання особистістю (подія) оточуючих її елементів-носіїв культури (освітнього середовища), що забезпечує суб'єктивізацію і прогресивний розвиток об'єктів (фігурантів і предметів)” [2, с. 45]. По відношенню до освітнього простору вищої школи варто додати, що ми включаємо до його складу досить широку сукупність об'єктів, які можуть бути педагогічно інтерпретовані в контексті освітніх завдань ЗВО і в такій інтерпретації стати чинником впливу на формування особистісно-професійних характеристик майбутнього фахівця.

Зв'язки, про які ми говорили вище, поєднують у собі когнітивний, ціннісний та діяльнісний аспекти, тобто їхнє встановлення можливе лише в певних формах діяльності, яка має в практиці здобувача освіти певне когнітивне забезпечення та аксіологічне значення, вмотивовуючись у контексті того вибору, який здобувач освіти здійснив шляхом вступу до відповідного ЗВО. Найбільш очевидним представленням такої діяльності є навчання, що втілює в собі широкий спектр дій, від присвоєння інформації на репродуктивному рівні до її продукування шляхом генерування творчих ідей та дослідницької діяльності.

Дидактичний процес у сучасній освіті давно вже не зводиться до інтеракції “викладач–студент”, проте ми досить далекі від думки, що згадані дії студент спроможний у повному обсязі здійснювати без педагогічного супроводу, який сьогодні стрімко набуває нових видів і форм. Зокрема, саме педагог має належну компетентність у доборі, систематизації та педагогічно доцільному представленні тих компонентів освітнього простору, які для здобувача освіти спроможні окреслити, як перспективу, простір їхньої особистісно-професійної самореалізації. Завданням педагога є забезпечити освоєння студентами майбутньої професійної реальності не тільки засобами навчальної чи виробничої практики (яка теж повинна мати в своїй основі сформовану готовність до навчальної взаємодії з працівниками базової організації), а й шляхом включення до змісту занять інтерактивних компонентів, безпосередніх чи онлайн-зустрічей із стейкхолдерами, випускниками освітньої програми, представниками місцевих адміністрацій. Так само в онлайн-режимі успішно проходять міні-екскурсії, що заздалегідь знайомлять студентів з можливою базою практик, перспективами працевлаштування як у межах територіальної громади, так і поза нею, формують реальне бачення варіативності професійної діяльності та готують тим самим до вибору і опанування її спеціалізованих елементів.

Практика співробітництва з місцевими громадами, що притаманна Полтавському національному педагогічному університету імені В. Г. Короленка, є плідним підґрунтям для розширення меж дидактичного процесу поза фізичне середовище закладу освіти і для прилучення до нього провідних фахівців галузей, кадрове забезпечення яких здійснює університет (освіта, освітній, проєктний та інноваційний менеджмент, екологія, культурологія та ін.).

Окрім суто освітньої цінності, такі дидактичні прийоми сприяють формуванню у здобувача освіти достатньо широких горизонтів власної причетності до життя громади, регіону, країни. Вчорашній випускник школи переживає власну професійну суб'єктивацію, відбувається усвідомлення того, що навіть на етапі здобуття професійної освіти він уже має безпосереднє відношення до обраної галузі, вступаючи в діалог із фахівцями, відстежуючи і аналізуючи проблеми її розвитку, наукового й технічного забезпечення, наявні тенденції, та все більш свідомо розглядаючи себе в якості фахівця, що має набути в ході навчання відповідних компетентностей. Не суперечачи перспективам формування можливостей для подальшого навчання чи працевлаштування в інших країнах, застосування систематичних дидактичних інтеракцій у контексті вітчизняної професійної сфери бачаться нами важливими для збереження людського капіталу України.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту. Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004, чинна редакція від 28.05.2023). Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

2. Цимбалару А. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. Український педагогічний журнал. 2016. № 1. С. 41-50.

Неля Кузнецова

кандидат педагогічних наук, доцент

КЗВО “Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради”

ПИТАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У АКсіОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Ключові слова: академічна доброчесність, учасники освітнього процесу.

Сутність проблеми, стан її дослідження. Академічна доброчесність визначається, як один із пріоритетів у Стратегії розвитку вищої освіти України на 2022-2032 роки, при цьому академічна доброчесність

розглядається як основа академічної культури. Аналіз теоретичних аспектів проблеми дозволяє виокремити кілька підходів до визначення поняття “академічна доброчесність”, зокрема, нормативний, ціннісний (аксіологічний), компетентнісний. Згідно нормативного підходу, закріпленого Законом України “Про освіту”, академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Міжнародний центр академічної доброчесності (ICAI) презентує ціннісний підхід до розуміння поняття “integrity” та визначає академічну доброчесність як відданість академічної спільноти, навіть перед лицем труднощів, шести фундаментальним цінностям: чесності, довіри, справедливості, повазі, відповідальності й мужності. В Україні проблематика питань академічної доброчесності активно розробляється з 2016 р. Незважаючи на певні досягнення у нормативному полі (наявність окремої статті 42 у Законі України “Про освіту”, розробку проекту ЗУ “Про академічну доброчесність”, розробку цілої низки методичних рекомендацій для закладів вищої та середньої освіти, оцінювання спеціальних підкритеріїв при акредитації освітніх програм та ін.), недооцінка ціннісних аспектів, містить небезпеку формалізації вирішення проблеми. Остання характеризується увагою до зовнішніх аспектів (наявність нормативних документів, запровадження перевірки письмових текстів на унікальність, проведення заходів із популяризації академічної доброчесності, створення етичних комісій тощо) та недооцінку внутрішніх, ціннісних регуляторів академічної поведінки учасників освітнього процесу.

Методологія, методи та дослідницькі інструменти. У емпіричному дослідженні використаний метод “дзеркального опитування”, апробований в межах проекту “Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти” (Academic Integrity and Quality Initiative – Academic IQ) (2020–2022). Сутність його полягає в тому, що однакові запитання ставляться викладачам та здобувачам вищої освіти як учасникам освітнього процесу. Це дозволяє не тільки співставити їх позиції по відношенню до питань академічної доброчесності, але й більш об’єктивно оцінити сам феномен. Базами емпіричного дослідження стали 10 закладів вищої освіти. У опитуванні взяли участь 119 здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей, 77 викладачів ЗВО та 125 здобувачів вищої освіти непедагогічних спеціальностей ЗВО України.

Висновки та результати дослідження. У результаті емпіричного дослідження було встановлено, що існує різниця у ставленні до питань академічної доброчесності викладачів та студентів, а також студентів педагогічних та непедагогічних спеціальностей. Майже половина

респондентів-майбутніх педагогів допускає можливість нечесної академічної поведінки, якщо це полегшує здобуття освіти. У здобувачів-непедагогів цей показник нижчий, і вони більш впевнені у запереченні такої поведінки. Актуальність питань академічної доброчесності більше усвідомлюється викладачами, ніж студентами-педагогами. Якщо 55,8 % викладачів вважають ці питання дуже актуальними, то у студентів цей показник – 26,1 %. Безумовно обов'язковим вважають дотримання академічної доброчесності 83,1 % викладачів та 46,2 % здобувачів. Якщо 59,7 % НПП часто відчувають моральний дискомфорт при порушенні студентами принципів академічної доброчесності, то у здобувачів цей показник – 18,5 %. При цьому іноді це відчуття з'являється у 51,3 % студентів. Невпевнені у знаннях видів академічної відповідальності за порушення майже 32 % опитаних майбутніх педагогів. Здобувачі непедагогічних спеціальностей більше ознайомлені з цим питанням. Майже половина здобувачів педагогічних ОПП допускають можливість таких порушень як списування, академічний плагіат, купівлю письмових робіт та ін., що свідчить про непевненість щодо усвідомлення необхідності академічної доброчесності. Лише 63 % майбутніх викладачів повністю погоджуються з думкою про те, що академічна доброчесність є обов'язковою рисою педагога.

Викликає занепокоєння відсутність стійкої позиції щодо обов'язковості академічної доброчесності у майбутніх педагогів. Зафіксована тенденція до розходження позицій викладачів та здобувачів у ставленні до питань дотримання академічної доброчесності. Узагальнення отриманих результатів дозволяє констатувати, що за всіма тематичними блоками опитування майбутні педагоги не демонструють переваг стосовно дотримання академічної доброчесності перед здобувачами непедагогічних спеціальностей.

Paweł Zieliński

professor, dr. hab.

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie (Poland)

KSZTAŁTOWANIE PRZESTRZENI EDUKACYJNEJ W ŚWIETLE PEDAGOGIKI HUMANISTYCZNEJ EDUARDA SPRANGERA

Główny problem badawczy: w jaki sposób należy kształtować przestrzeń edukacyjną w zastosowaniu rozumienia i proponowanych rozstrzygnięć praktycznych według humanistycznej teorii wychowania Eduarda Sprangera. **Problemy szczegółowe** to: Jakie jest rozumienie przestrzeni edukacyjnej? Czym są relacje wychowawcze oraz nasycenie aksjologiczne wychowania? Jaka jest rola aksjologii pedagogicznej w filozofii i teorii wychowania? Jakie są podstawowe cele i wartości wychowawcze w teorii wychowania Eduarda Sprangera, również w

kontekście globalizmu i internacjonalizmu? Jakie są sposoby praktycznej realizacji wartości wskazanych przez Sprangera we współczesnej edukacji i kształceniu nauczycieli-wychowawców? **Materiałem badawczym** w badaniach są wybrane dzieła Eduarda Sprangera, opracowania jego twórczości pedagogicznej oraz literatura naukowa powiązana z nurtem pedagogiki humanistycznej, zarówno okcydentalnej, jak i orientalnej. Zastosowane **metody badawcze** to metoda hermeneutyczna w rozumieniu Mariana Nowaka oraz metoda badań porównawczych wg Bogusława Śliwerskiego, w której ujawnione wartości są metainstrumentami analizy porównawczej, umożliwiającymi ukazanie podobieństw i różnic z twórczością wybitnych pedagogów i przedstawicieli innych nauk, nurtów naukowych i formacji światopoglądowych.

Poniżej przedstawiono **rozstrzygnięcia i wnioski** w zakresie badanej teleologii, aksjologii i technologii wychowania. "Genealogia (pokrewieństwo pedagogiczne) pedagogiczna" E. Sprangera jest następująca: – Sokrates - Immanuel Kant – Johann H. Pestalozzi – neokantyści badeńscy (Heinrich Rickert) – Wilhelm Dilthey – Eduard Spranger – Otto Friedrich Bollnow. Teleologia teorii wychowania Sprangera skupia się na wychowaniu do człowieczeństwa i edukacji dla ludzkości. Problem barbarzyńskich wojen i ludobójstwa jest stale aktualny i zagrażający przetrwaniu cywilizowanej ludzkości oraz godzący w poszczególnych ludzi. Znajomość i realizacja w praktyce metod wychowania do człowieczeństwa jest rozwiązaniem tego podstawowego problemu współczesności. Edukacja globalna uwzględniająca aksjologię i technologię wychowania Sprangera jest rozwiązaniem przyszłościowym. Obecnie należy ją realizować w miarę możliwości lokalnie, w państwach demokratycznych i społeczeństwach otwartych. Należy też odpowiednio sprofilować studia zawodowe – nauczycielskie jako humanistyczne, trzeba tu podkreślić znaczenie takiego modelu kształcenia nauczycieli w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, gdyż na tym etapie rozwoju człowieka, w myśl odkryć Sprangera, rozpoczyna się kształtowanie człowieczeństwa. Należy nauczyć metod rozumienia hermeneutycznego drugiej osoby. Człowieczeństwo nie jest internacjonalizmem, ideologią równości i współpracy wszystkich narodów. Jest powiązane z daną sytuacją społeczną człowieka oraz wyzwaniem, przed którymi staje, również wykonując swoją pracę, swój zawód. Nauczanie o świecie zewnętrznym nie pozwoli na dotarcie do człowieczeństwa. Oddziaływania wychowawcze o charakterze autorytarnym zaburzają rozwój człowieczeństwa, powodują spotęgowany egoizm, wyrachowanie w dążeniu do władzy, zachowania nieludzkie, barbarzyństwo. Państwa autorytarne czy wręcz totalitarne mocno ingerują w proces rozwoju młodych ludzi i przez narzucanie swej ideologii w wychowaniu niszczą człowieczeństwo, wytwarzając marionetki, bezwolnych wykonawców rozkazów niemoralnych przywódców.

W praktyce należy wspierać autorefleksję u młodych ludzi, ich zwrócenie się do natury oraz czytanie literatury, a odcinanie się od nadmiernych bodźców i podnieć społeczeństwa konsumpcyjnego. Ważność metody Sokratesa – wspólne

dochodzenie do istoty dobra, czego młody człowiek chce i kim jest. Główna rola w wychowaniu opowieści moralnych, baśni i historii, jako pogłębionych przekazów wręcz prowadzących do odkrycia „metafizycznego ja”, prawdziwego ja. Rozpoznawanie głębszego ja – drogą medytacji jak w buddyzmie Zen, pielęgnowanie godności własnej, samokrytycyzmu, odrzucenie pseudowychowania, wertykalna perspektywa postrzegania siebie i innych oraz świata, jako nierozdzielnych, nauczyciel jako „doradca sumienia”, ranga samoświadomości i autodeterminacja, dwa typy odpowiedzialności, za siebie i świat. Miłość – najważniejszym aspektem wychowania dla ludzkości, do miłości bliźniego, nieegoistycznego, powiązanego ze zobowiązaniami moralnymi, jednak do konkretnych ludzi, a nie abstrakcyjna miłość. Wynika ona z metafizycznych doświadczeń niepodzielności wszystkiego i świętości ludzkiego istnienia. Wyrażne powiązania m. in. z pedagogią/pedagogiką Theodora Adorno, Lwa N. Tolstoja, Abrahama Masłowa, Rollo Maya, Janusza Korczaka, Marii Łopatkowej, Otto F. Bollnowa.

Wybrana literatura:

1. Adorno, Theodor W. (1978). Wychowanie po Oświećcimiu. *Znak*, 285, 353-366.
2. Bollnow, Otto F. (1968). *Existenzphilosophie und Padagogik: Versuch uber unetetige Formen der Erziehung [Filozofia egzystencjalna i pedagogika: esej o nieciągłych formach edukacji]*. Stuttgart-Berlin-Koln-Mainz: W. Kohlhammer Verlag.
3. Spranger, Eduard. (1964). *Pädagogische Perspektiven. Beiträge zu Erziehungsfragen der Gegenwart [Perspektywy pedagogiczne. Wkład w problematykę edukacyjną współczesności]*, wyd. 8. Heidelberg: Quelle & Meyer.
4. Spranger, Eduard. (1985). *O teorii rozumienia i psychologii nauk o duchu*. Warszawa: PAN Instytut Filozofii i Socjologii.
5. Teo, Thomas. (2003). Wilhelm Dilthey (1833-1911) and Eduard Spranger (1882-1963) on the Developing Person. [Wilhelm Dilthey (1833-1911) i Eduard Spranger (1882-1963) o rozwijającej się osobie]. *The Humanistic Psychologist*, 1, 75-94.
6. Waldenfels, Hans. (1984). *Medytacja na Wschodzie i Zachodzie*. Warszawa: Verbinum.

Інна Отамась
кандидат історичних наук, доцент
ДЗВО “Університет менеджменту освіти”
Микола Кириченко
кандидат педагогічних наук, доцент
ДЗВО “Університет менеджменту освіти”

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Ключові слова: цифрові технології, критичне мислення, заклади освіти, воєнні дії.

Важливою потребою в усьому світі є освіта, щоб підготувати учнів та здобувачів вищої освіти до успішного, повноцінного життя. Особливо, у період воєнних дій на території України. З позицій сьогодення затребуваними на ринку праці є компетентні, відповідальні, конкурентоздатні фахівці, котрі володіють критичним мисленням й свідомо використовують засоби інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності. Тому, у закладах освіти України, є потреба впроваджувати інформаційно-цифрові технології, які розвиватимуть у здобувачів вищої освіти та учнів їхні захоплення, здатність розв’язувати проблеми та навички мислення, включаючи критичне мислення та креативність.

Світові лідери закликають працівників закладів освіти формувати та розвивати в учнів та здобувачів вищої освіти критичне мислення, ефективне спілкування та використання навичок для освіти впродовж всього життя і вирішення важливих наукових, також громадських питань [1]. Таким чином, посилення уваги до формування критичного мислення може безпосередньо принести користь студентам, які займаються наукою.

У своєму дослідженні автори використовували такі методи: аналіз вітчизняних та європейських документів; вивчалися дослідження про вплив інформаційно-цифрових технологій на розвиток навичок, потрібних у професійному середовищі освітян, учнів, здобувачів вищої освіти.

Мета роботи – дослідити ефективність застосування інформаційно-цифрових технологій у процесі розвитку критичного мислення учнів і здобувачів вищої освіти під час наукової діяльності на прикладі музеїв в закладах освіти у період воєнних дій на території України.

Нового вектору розвитку у контексті запровадження інформаційно-цифрових технологій набуває й діяльність педагога й здобувача освіти на заняттях в музеях, коли освітньо-пізнавальна діяльність відбувається у комплексному руслі наочної інформації і поєднанні з представленням інформації за допомогою інформаційно-цифрових технологій, які надають

можливість здобувачу освіти відтворювати творчий задум. Критичне мислення здобувачів освіти формується в процесі систематичної роботи зі створення творчого продукту, віртуальних бібліотек, презентацій, блогів, участі в різноманітних проєктах та наукових дослідженнях, що потребує від здобувачів володіння усіма складовими *інформаційно-цифрової компетентності* або їхньою комбінацією на певному рівні [2].

Світова практика спонукає до пошуку нових форм розвитку критичного мислення і видів роботи зі здобувачами освіти в аудиторії, також до створення інтерактивних наукових виставок зі спеціальною експозицією для різних вікових груп, застосування науково-допоміжних матеріалів, мультимедійного забезпечення, за допомогою яких можна реалізувати науково-освітні та культурно-просвітницькі заходи. Головна в закладах освіти, це залучення різних категорій осіб, передусім молоді, до надбань національної і світової історико-культурної спадщини для збереження історії та науки України [3].

Сучасні інформаційно-цифрові технології стали пріоритетом у 2022–2023 роках з опанування цифрових технологій, що дозволило здійснювати комунікацію у закладах освіти, забезпечувати належну якість освітнього процесу, проводити заходи науково-методичного спрямування, здійснювати наукові дослідження, також формувати критичне мислення у здобувачів освіти засобами інформаційно-цифрових технологій у період воєнних дій на території України [4].

Список використаних джерел:

1. Association of American Colleges Universities. Washington, DC: 2005. Liberal Education Outcomes: A Preliminary Report on Student Achievement in College. [Google Scholar]

2. “Оцифрування архівних, музейних, бібліотечних фондів задля збереження культурної спадщини України” <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfMGPy0Kr7ekVNW03eSsiMRgGEM7hs3MJUmB1zvxlpUN00UyQ/viewform>

3. Facione P. A. American Philosophical Association. Millbrae, CA: Insight Assessment; 1990. Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction. Research Findings and Recommendations. [Google Scholar]

4. Кабінет Міністрів України. (2021, Берез. 3). Розпорядження № 167- р, “Концепція розвитку цифрових компетентностей”. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>

ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСТУПНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ВИКОНАННЯ ПРОЄКТУ ОДОС)

Ключові слова: проєкт ОДОС, освітнє середовище, моделі середовища, навчання, доступність, адаптація.

Відомо, що сучасне освітнє середовище – це складна система, що акумулює інтелектуальні культурні, методичні, організаційні та технічні ресурси та сприяє розвитку і формуванню творчої, соціально розвиненої особистості. До структурних компонентів освітнього середовища відносимо просторово-предметний, комунікаційний, діяльнісний (технологічний, дидактичний). Одним із аспектів успішного існування сучасного освітнього середовища є впровадження в освітній процес ІКТ-технологій.

Під доступним освітнім середовищем в умовах війни розуміємо систему психолого-педагогічних умов, які спрямовані на організацію безпечної і комфортної взаємодії учасників освітнього процесу; створення можливостей щодо рівного доступу до навчання усіх дітей шкільного віку незалежно від їхнього місцезнаходження та фінансової спроможності як у закладах освіти (очно), так і в дистанційному форматі.

В умовах воєнного стану членами Української асоціації дослідників освіти (проф. О. Караманов, проф. О. Біляковська, доц. Н. Горук) було реалізовано дослідницький проєкт ОДОС (**Організація доступного освітнього середовища для вимушено переміщених осіб в умовах воєнного стану в Україні**), який передбачав:

- аналіз сучасних підходів до організації доступного освітнього середовища в закладах освіти;
- визначення умов організації доступного освітнього середовища для дітей шкільного віку під час воєнного стану в Україні;
- виявлення основних проблем та труднощів у процесі організації доступного освітнього середовища для дітей шкільного віку;
- порівняння різних підходів щодо організації доступного освітнього середовища для дітей шкільного віку;
- розробка рекомендацій щодо впровадження кращих практик організації доступного освітнього середовища для дітей шкільного віку.

Усі заплановані цілі проєкту було виконано, результати його ефективної реалізації дозволяють нам стверджувати, що:

по-перше, освіта під час війни є важливою темою, яка потребує співпраці між державними органами, організаціями допомоги та міжнародними співтовариствами для забезпечення максимальної освітньої можливості та захисту дітей у таких складних умовах;

по-друге, для забезпечення доступності освіти під час війни є необхідним забезпечення достатніми фінансовими ресурсами, відповідною інфраструктурою та обладнанням;

по-третє, важливо пам'ятати, що освіта під час війни не обмежується лише навчанням з книжками. Діти потребують різноманітних освітніх можливостей, що включають в себе соціальну й емоційну підтримку, культурні заняття та доступ до медіа і технологій;

по-четверте, освіта повинна бути адаптована до ситуації війни і задовольняти потреби дітей, щоб допомогти їм в майбутньому адаптуватися до життя;

по-п'яте, одним з ключових аспектів освіти під час війни є забезпечення безпеки для дітей та вчителів. Школи часто стають ціллю для нападів, що призводить до втрати життів та руйнування. Необхідно забезпечити безпеку шкіл і неперервність освітнього процесу.

Введення кращих освітніх практик з метою забезпечення доступності освіти школярів в умовах війни - важлива задача, яка має бути вирішена. Ось декілька ідей, які можуть допомогти з питанням:

1. *Онлайн-навчання*: Запровадження системи онлайн-навчання може допомогти школярам продовжувати отримувати освіту, незалежно від того, де вони знаходяться або яка ситуація з війною в даному регіоні.

2. *Мобільні школи*: Створення мобільних шкіл може забезпечити доступність освіти для дітей, які вимушені жити в умовах війни віддалено від основних місць навчання. Це можуть бути навчальні автобуси з вчителями та необхідним обладнанням для навчання.

3. *Мережеві партнерства*: Різні організації та неприбуткові організації зможуть допомогти в створенні мережевих партнерств для забезпечення доступності освіти тощо.

4. *Підвищення кваліфікації вчителів*: У військових зонах діють різні правила, тому вчителі повинні бути обізнані та досвідчені, щоб надавати освіту в умовах війни.

5. *Розвиток психологічної підтримки*: Школярі, що живуть в умовах війни, можуть бути не лише емоційно, але й психологічно пошкоджені. Тому важливо розвивати психологічну підтримку та терапію для школярів, які опинилися в кризових ситуаціях.

Застосування наведених ідей може допомогти забезпечити доступність освіти для школярів, які переживають війну, надаючи їм можливість отримувати якісну освіту в умовах, що коректують їх потребам та обставинам.

Отже, освіта під час війни повинна бути доступною для всіх дітей, незалежно від їх соціального статусу, віку, національності чи релігійної приналежності. Міграція від війни та нерівність можливостей для доступу до освіти можуть призвести до дискримінації та виключення частини дітей. Результати виконання проєкту ОДОС засвідчили, що необхідно забезпечувати доступні й рівні можливості освіти для всіх дітей, щоб запобігти дискримінації та забезпечити рівні шанси для всіх дітей на майбутнє. Для цього необхідним є формування доступного освітнього середовища шляхом співпраці з місцевими організаціями, соціальними робітниками та незалежними експертами, щоб розробити й виконувати стратегії для забезпечення доступності освіти для всіх дітей під час війни.

Вікторія Маршицька

*кандидат педагогічних наук, доцент
ДЗВО “Університет менеджменту освіти”*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Ключові слова: європейська інтеграція, система вищої освіти, європейський освітній простір, розвиток людського капіталу.

Однією із важливих сфер, яка підлягає європеїзації є українська система освіти. Інтеграція системи української освіти в єдиний європейський освітній простір є однією з пріоритетних цілей України на шляху до європейської інтеграції. Ця інтеграція передбачає гармонізацію стандартів освіти, просування мобільності студентів і викладачів, співпрацю з європейськими університетами та взаємне визнання кваліфікацій.

Інтеграція української системи освіти до європейського освітнього простору, зокрема вищої освіти, є важливим кроком для розвитку України як сучасної, конкурентоспроможної та інноваційної країни. У різні часи питання інтеграції України до європейського освітнього простору досліджували такі вчені як: Антонюк В. П., Журавський В. С., Кириченко К. І., Кручек О. А., Корольова Т. С., Моїсєєва Ф. А., Пінчук Є. А., Усачов В. А.

Незважаючи на те, що структурно освіта України та ЄС є досить подібними, однак головною відмінністю є якість освіти, яка базується на академічній доброчесності, професіоналізмі, свободі творчості та належному фінансуванню.

Більшість країн Європейського Союзу визнають дипломи вищих навчальних закладів України. Це означає, що випускники українських університетів мають можливість подальшого навчання або

працевлаштування в Європі без необхідності проходження додаткових процедур визнання кваліфікацій, але після процедури нострафікації.

Значна кількість українських університетів активно беруть участь у міжнародних програмах обміну, таких як Еразмус+, які сприяють академічній мобільності студентів. Це дає можливість українським студентам навчатися в університетах Європи.

Інтеграція з європейським освітнім простором спонукатиме українські університети до модернізації своїх програм та методик навчання, підвищення якості освітніх послуг та розвитку наукових досліджень. Це забезпечить випускникам вищих навчальних закладів високий рівень знань та вмінь, що буде сприяти їх успішній кар'єрі та розвитку країни в цілому.

Європейський освітній простір передбачає вільний перехід студентів та викладачів між різними університетами та країнами. Інтеграція дозволить українським студентам отримати можливість навчатися в найпрестижніших університетах Європи, а викладачам – здійснювати міжнародну наукову співпрацю. Це збагатить освітній процес та підвищить його конкурентоспроможність.

Європейська та українська системи освіти мають деякі схожі принципи та підходи до навчання. Обидві системи ставлять акцент на розвиток критичного мислення, творчості, самостійності та аналітичних навичок у студентів. Це сприяє більш плавному переходу між системами та сприйняттю українських студентів в європейських університетах.

Україна активно співпрацює з країнами Європейського Союзу у сфері освіти. Це включає спільні проекти, наукові дослідження, обміни викладачами та студентами, а також співфінансування освітніх програм. Ці проекти сприяють зближенню систем освіти та сприяють подальшому розвитку сумісних підходів до навчання.

Таким чином, можна стверджувати, що європейська та українська системи освіти мають багато спільних підходів та принципово сумісні. Це сприяє зручному переходу студентів між країнами, визнанню дипломів та спільному розвитку вищої освіти. Інтеграція української системи освіти до європейського освітнього простору має великий потенціал для розвитку України, забезпечення якісної освіти та підвищення конкурентоспроможності країни. Це важливий крок у забезпеченні зростання людського капіталу, економічного розвитку та інтеграції України у світове освітнє співтовариство.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про освіту” № 2145-VIII від 05.09.2017 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380

2. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика : навчальний посібник / С.О.

Сисоєва, Т.Є. Кристопчук; Київський університет імені Бориса Грінченка. – Рівне : Овід, 2012. – 352 с

3. Маршицька В. В. *Особливості професійної підготовки педагогів у передових країнах світу*. Варіативні моделі й технології трансформації професійного розвитку фахівців в умовах відкритої освіти: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 23 червня 2022 р. ДЗВО “Ун-т менеджменту освіти”, м. Київ. С. 249-252.

Надія Ашиток

доктор філософських наук, професор

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Яна Мельник

магістр

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Ключові слова: освітній простір, дошкільна освіта, творча особистість, глобалізація.

Сучасні соціально-економічні умови, модернізація освітнього простору ставлять нові вимоги до розвитку творчої особистості з гнучким продуктивним мисленням, розвинутою увагою при вирішенні складних завдань. Ідея необхідності сприяти розвитку творчої особистості з раннього дитинства – людини, яка “володіє високим рівнем знань, потягом до нового, оригінального, вміє відкинути звичайне, шаблонне” [1] – відображена в нормативних освітніх актах: Законі України “Про дошкільну освіту”, Базовому компоненті дошкільної освіти та ін. У контексті цих документів розвиток у дошкільнят творчих здібностей сприймається як актуальний напрям сучасної дошкільної педагогіки.

Необхідність розвитку творчих здібностей у дітей з дошкільного віку відзначали багато дослідників: Л. Виготський, Т. Коломoeць, Ю. Лимар, В. Суржанська, В. Сухомлинський, Т. Поніманська та ін. Незважаючи на численність праць, існує потреба в опрацюванні проблем розвитку творчих здібностей у дошкільнят, зокрема, в епоху глобалізму, що зумовило вибір теми нашого дослідження, мета якого обґрунтувати формування творчої особистості дитини в освітньому просторі закладу дошкільної освіти в умовах глобалізації. Виходячи з визначення мети, було окреслені такі завдання: розкрити зміст понять “творчі здібності” та “освітній простір”, виявити особливості розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку в зазначену епоху.

Теоретико-методологічною основою нашої роботи були праці вчених: з проблем взаємозв'язку творчості особистості і середовища (П. Енгельмейєр); з розвитку творчих здібностей в образотворчій діяльності (Є. Фльорина); з розвитку мислення і творчості (А. Лук, Я. Пономарьов), з питань взаємозв'язку між досвідом особистості та розвитком емоційної сфери (Л. Виготський) та ін.

Для вирішення поставленої мети та завдань було використано такі методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення наукових знань про розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку.

У зв'язку з модернізацією системи освіти та виховання підростаючого покоління змінюються вимоги до організації освітнього простору всіх рівнів, до яких за масштабом дослідники (М. Замелюк, Н. Касярум, А. Цимбалару та ін.) відносять глобальний (світовий) освітній простір, міжнародний освітній простір, європейський освітній простір, освітній простір регіону (округу), закладу [2, с. 41–50]. Зміни, що відбуваються під впливом глобалізації, у різному ступені стосуються всіх рівнів. На рівні освітнього простору закладу відбувається конкретизація вимог в організації і змісті педагогічної діяльності згідно з глобалізаційними викликами сучасності. Зокрема, у контексті цих викликів розвиток творчих здібностей дітей набуває актуальності, адже в умовах глобалізації, в епоху телебачення, гаджетів, комп'ютерних ігор тощо у дітей розвивається шаблонне мислення, подолати яке можливо за допомогою раннього розвитку творчих здібностей у представників молодого покоління під час творчої діяльності. Цей різновид діяльності вимагає від дітей нестереотипності дій і сприймається ними як особливо цікавий. Крім того саме творча діяльність приваблива для дітей, оскільки викликає сильні емоції. Творча діяльність дає можливість збагатити творчі прагнення дошкільників, розвинути у них нестандартність мислення, індивідуальність, вміння спостерігати, осягати у предметах творчої діяльності новизну та елементи неординарності. У процесі створення предметів творчої діяльності у дітей формуються уявлення про предмети мистецтва, еталони краси.

У наш час під впливом глобалізаційних процесів відбувається інтеграція і уніфікація не лише економічна і політична, а й культурна. У контексті такої загрози, крім ролі суспільства у формуванні, створенні та збереженні предметів культури, ідей та ціннісних уявлень, чимале місце посідає наявність окремих творчих особистостей, які здатні на основі культурного досвіду створювати щось нове. Формування творчих особистостей, завданнями яких у майбутньому стане збереження і притримання української культури, необхідно починати з раннього дитинства в межах освітніх просторів різного типу, у тому числі в закладах дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Сігаєва Л.Є. Роль післядипломної освіти в умовах реформування освіти в Україні. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2014. URL : <http://ephsheir.phdpu.edu.ua/xmlui/handle/8989898989/1157>
2. Цимбалару А.Д. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. Український педагогічний журнал. 2016. №1. С. 41–50. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2016_1_7

Світлана Цюра
кандидат педагогічних наук, доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка

УМОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМНОГО ПРОФЕСІЙНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Ключові слова: педагогічні умови, професійне мислення, системне мислення

Державний стандарт середньої освіти визначає завдання формування в учнів “вміння ... критично і системно мислити, що виявляється у визначенні характерних ознак явищ, подій, ідей, їх взаємозв’язків, умінні аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, зважати на протилежні думки та контраргументи, розрізняти факти, їх інтерпретації, розпізнавати способи маніпулювання даними...” [1]. Формування відповідного вміння як загальна компетентність визначена Державними стандартами з підготовки майбутнього педагога.

Формування досвіду мислення як педагогічна проблема має у своїй теоретичній основі концепти когнітивної психології. Серед дослідників цих явищ є такі відомі імена, як Ж. Піаже, Г. Гарднер, Л. Кольберг, Р. Стернберг, Дж. Гілфорд, П. Фрейре. Д. Халперн.

Вивчення теоретичних положень наукових джерел з проблеми розвитку системного науково-професійного мислення майбутніх педагогів, емпіричних даних отриманих у процесі викладання навчальних дисциплін “Техніки критичного мислення”, “Методика розвитку критичного мислення”, “Основи науково-педагогічних досліджень”, дало можливість визначити та обґрунтувати зміст педагогічних умов формування досвіду критичного мислення майбутніх учителів. Ми виокремили та схарактеризували п’ять таких умов.

Перша умова – забезпечення пріоритету індивідуальності – спрямованість на постійну актуалізацію особистого інтелектуального

потенціалу студента різними засобами й техніками організації навчальної діяльності. Це урахування викладачем того, що: інтелектуальний потенціал має свою індивідуальну структуру, тому, на відміну від знань, не підлягає вирівнюванню “до середнього студента”; когнітивні схеми, сформовані на побутовому розумінні поняття “критика” швидше всього перешкоджатимуть у навчальному процесі; внутрішні джерела й чинники розвитку критичного мислення у пізній юності багато у чому обмежені відсутністю самостійної практики діяльності.

Друга умова – орієнтація на креативність як постійну характеристику освітнього середовища, що забезпечується шляхом проектування низки спеціальних навчальних завдань, у яких: процес висунення ідей відокремлений від моменту їх обговорення й критичного аналізу, а ідеї, які не мають своєї реалізації, зберігаються в «запасних» для можливого майбутнього розгляду; повноцінно використовують асоціативні, метафоричні методи розширення сфери пошуку; використовують опору на різні види інтелектуальної спрямованості. Особливий акцент діяльності викладача має бути зосереджений на знятті обмежень та внутрішнього блокування потреби у творчому самовираженні у процесі навчальної діяльності.

Третя умова – це формування нелінійного, а згодом стратегічного мислення, яка забезпечується обставинами, що спонукають студентів до лавиноподібного вияву всього потенціалу мислення. Навчальні завдання, що зумовлюють когнітивні процеси такого рівня складності, можуть бути: наскрізні, які проходять через більшість тем курсу з поступовим ускладненням; системно логічні (спочатку цільове фіксування, потім функціональне фіксування, на завершення мотиваційне фіксування); серією завдань, які впливають з компетентностей професійної діяльності;

Четвертою умовою є створення середовища, що забезпечує формування досвіду проблемного мислення, мислення тактика. Це навчальні завдання, які забезпечують вміння: ставити питання, що спонукають до осмислення, народження ідей, бачення проблем, чи нового в знайомому і стандартному; формулювати, задавати та розуміти задані іншими студентами точні, правильно сфокусовані питання, які не просто ставлять перед проблемою, а й допомагають визначити новий напрям її аналізу; змагання студентів з кількості поставлених питань до одного явища, створення орієнтовних структур уроку проблемного мислення, де робота вчителя полягає не в простому повідомленні учням нових знань, а в побудові послідовної серії питань, які спрямовують мислення учнів на вузлові сегменти нової інформації.

П'ята умова – визначає необхідність безпосередньої організації середовища розвитку метакогнітивних умінь. Інтроекція, сфокусована викладачем, забезпечує більш ефективну діяльність, ніж спонтанний самоаналіз. Проектна рефлексія, процесуальна, корекційна рефлексія та рефлексія результатів впроваджена як систематична процедура забезпечує

прогнозованість, самокерованість, самокорекцію і само мотивування когнітивних дій, що є привабливим уже за самими назвами.

Висновки та результати дослідження. Узагальнення теоретичних джерел та емпіричних даних з проблеми розвитку системного науково-професійного мислення майбутніх педагогів дало можливість визначити та обґрунтувати зміст педагогічних умов формування особистого досвіду мислення майбутніх учителів, який стимулюватиме й мотивуватиме розвиток компетентностей, створювати для учнів спеціально організоване середовище формування когнітивних й метакогнітивних умінь.

Список використаних джерел:

1. Державний Стандарт базової середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 №898 УСЛ: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> (дата звернення: 14 вересня 2023)

Ірина Ладанівська

аспірант факультету педагогічної освіти

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДО ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ АВСТРІЇ

Ключові слова: змішане навчання, електронне навчання, методична компетентність, цифрові технології, університет Відня.

Досвід Австрії щодо змішаного та електронного навчання є цікавим та різноманітним для вивчення, адже розвиток змішаного навчання стартував ще на початку 2000-х років. У 2000–2006р. Міністерство освіти Австрії ініціювало заходи спрямовані на впровадження нових технологій в освіті в межах проекту eFit Austria. За допомогою цієї програми всі австрійські школи були підключені до інтернету, що в свою чергу стимулювало та дозволило розвивати інші інноваційні проекти. Ці реформи популяризували та розвивали сучасні індивідуальні підходи до навчання, а також у цей час розвивались та застосовувались нові платформи Moodle, dotLRN, Plias. Проблеми підготовки майбутніх учителів іноземних мов до змішаного навчання в Австрії присвячені сучасні науково-методичні дослідження декількох австрійських, німецьких та українських вчених та педагогів, зокрема В. Горнунг, Г. Мергінгер, О. Романчук та інші, а також створювались та запроваджувались різні іноваційні проекти. Вагому роль для змішаного навчання в Австрії становив інноваційно-освітній проект *eContent*, який

полягає в створенні освітніх порталів для навчання/викладання, а також електронні навчальні матеріали, які розробляються спеціально для навчання і пропонуються через незалежні предметні сервери та так звані шкільні кластери *eContent*. Ці портали надають онлайн доступ студентам, учням та викладачам до навчальних цифрових ресурсів, а також надають змогу розробляти навчальні матеріали для різних предметів, зокрема для іноземних мов. Саме ці інноваційно-освітні проекти та реформи стимулювали розвиток електронного навчання в Австрії, як показало Зальцбурзьке дослідження [1], яке було проведене щодо встановлення використання матеріалів електронного вмісту, що приблизно 20% шкіл використовували ресурси електронного навчання з таких порталів. Щоб краще зрозуміти специфіку та особливості змішаного навчання та формування методичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах змішаного навчання в Австрії, слід проаналізувати навчальні плани професійної підготовки таких вчителів і хотіла б зосередити увагу на Віденському університеті. Програма педагогічної освіти для вчителів середньої школи, як і в Україні, складається з програми бакалавра та програми магістра. Мінімальна тривалість навчання складає 12 семестрів, але за бажанням студента можна продовжити тривалість. Студенти обирають два навчальні предмети, відповідно до своїх інтересів та бажань, і здобувають академічні та дидактичні знання з цих предметів. Також надзвичайно важливим є отримання знань загальних принципів освітніх дисциплін. Усі навчальні дисципліни поділені на 11 тематичних модулів, які є обов'язковими для всіх студентів, але студенти можуть обирати, коли саме вони хочуть вивчати їх. Також важливим етапом у формуванні методичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов є педагогічна практика. На педагогічну практику відводиться 25 кредитів ECTS на рівні бакалаврату [2], як пасивної, так й активної педагогічної практики, а також 30 кредитів упродовж навчання в магістратурі (з них 18 кредитів становить активна педагогічна практика). У блоці загальних принципів освітніх наук студенти отримують базові навички з предметної дидактики, включаючи орієнтаційне стажування присвячене питанням викладання та інституційним умовам навчання у школі. Учні мають можливість розмірковувати про професійну реальність у різних типах шкіл і типах австрійської середньої освіти та про відповідні вимоги до вчителів у професійному навчальному співтоваристві. Студенти аналізують технічний зміст на тлі дидактичних теорій і моделей. Це означає, що під керівництвом викладачів вони можуть підготувати матеріал для різних цільових груп на основі вимог навчальної програми середньої школи та зробити предметні аспекти індивідуально значущими для учнів.

Цікавим є той факт, що студенти мають можливість вивчати дисципліни в аспекті підготовки “Цифризації вчительської діяльності”. Туди входить вступний семінар “Наукове цифрове навчання” та семінар з предметної дидактики. [3] Це фокусує увагу на цифрових навчальних ресурсах у відповідному предметному контексті, а також практичне

застосування цифрових навчальних ресурсів з теоретичним підґрунтям. Також студентам пропонується вивчати й інші дисципліни, які пов'язані з цифровими технологіями “Цифрові трансформації” та “Вивчення мови у технологічно багатому середовищі (Technology Enhanced Language Learning)”.

Висновки. В Австрії формування методичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов до організації змішаного навчання відбувається в інтеграції з безпосередньою підготовкою майбутнього педагога до організації різних форм електронного навчання, в тому числі змішаного.

Список використаних джерел:

1. Hornung-Prähauser, V., Mayringer, H. (2006): How to assess the quality of online learning and teaching material? Quality guidelines for educational online content and its practical applicability illustrated with a current case study: Evaluation of Austrian eContent collections In: Proceedings EDEN conference 2006, Vienna, Austria, 14.-17.6.2006.

2. Teilcurriculum für das Unterrichtsfach Englisch im Rahmen des Bachelorstudiums zur Erlangung eines Lehramts im Bereich der Sekundarstufe (Allgemein- bildung) im Verbund Nord-Ost. - Universität Wien. 07. 2022.

3. Teilcurriculum für das Unterrichtsfach Englisch im Rahmen des Masterstudiums zur Erlangung eines Lehramts im Bereich der Sekundarstufe (Allgemein- bildung) im Verbund Nord-Ost. - Universität Wien. 07. 2022.

Михайло Матковський

кандидат філософських наук, доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИХОВНИХ ІДЕЙ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Ключові слова: ідеї виховання, молодь, суспільство.

Виховання молоді є важливою суспільною потребою. Для сучасного українського суспільства важливо створити всі максимально сприятливі умови для всебічного розвитку та виховання підростаючого покоління.

Велику увагу проблемі виховання молоді також приділяв митрополит А. Шептицький. Мислитель залишив для нас багато цінних порад та думок, які не втратили своєї актуальності та корелюють із тими викликами та завданнями стоять перед сучасним українським суспільством. “Добра наука і

добре вихованне дітей – то річ так важна і так цінна, що майже на ню ціни нема” писав митрополит [3, с. 746].

Митрополит Андрей добре розумів, що процес виховання є досить складним та непростим. На його думку “труднощі ростуть в наших часах тому, бо родина не має на виховання дітей того впливу, який належить їй. Цей вплив відбирають її навіть обставини життя, прилюдна школа і положення, в якому дуже часто діти є наче рослинками, пересадженими в інший ґрунт; вони виходять часто із середовища родини і мусять торувати собі самостійно дорогу життя” [4, с. 232].

Метою кожного виховання, вважав Андрей Шептицький є розвиток дитини, з якої “станеться чоловік зі всіма розвиненими і старанно плеканими усіма способностями ума, волі і серця” [1, с. 514]. Варто зауважити, що думка митрополита є суголосною з провідними компетентностями “Нової української школи”.

Теорію, яку подають вчителі, потрібно поєднувати з практикою життя. У молоді слід формувати ініціативність, індивідуальність, самостійність. Все це, треба підкріпляти власним прикладом: “...давайте добрий примір молодіжці своїм власним поступованнем. Примір ... се також научанне ... без порівняння вимовніше, чим слова” [2].

Також важливою є праця над убагородненням сердець молоді. Якщо світське виховання в основному дбає про розумовий розвиток, то для нас “виховання прямує до вироблення всіх чеснот християнського життя. Для нас людина – це Божа дитина, яку треба виховати на вірного і доброго слугу, на доброго сина Всевишнього Бога, достойного, о скільки це можливо, до того достоїнства, що переходить найвищі думки самих небесних Ангелів. Виховання має зробити з чоловіка святого громадянина небес, товариша Ангелів і усіх Святих в небі” [4, с. 231]. Але так як зовнішній виховний вплив, всього зробити не може, необхідна також праця над самим собою і воля до цього. А заохотити до цього, прищепити в його серце любов до тої праці – наше завдання, резюмував митрополит.

Для суспільства, переконував мислитель, важливою є фахова підготовка самих вчителів, оскільки у “добрих учителів буде добра наука, а злих – зла. Тож коли прийдеся Вам укладати з учителем, добре уважайте, яким він є учителем, та запитайте і тих, у котрих був, щоби знати кому свої діти віддасте.... А як доброго учителя знайдете, то не жалуйте його грошей, платіть ему добре, бо на добру пенсію заслуговує. Добра наука і добре виховання дітей – то річ так важна і так цінна, що майже на ню ціни нема” [3, с. 746].

Дослідуючи спадщину митрополита Андрея робимо висновок, що виховні ідеї митрополита Андрея є актуальними та співзвучними з тими завданнями, які стоять перед сучасним українським суспільством, зокрема в контексті формування нового українського освітнього простору.

Список використаних джерел:

1. Шептицький А. Декрет митрополита Андрея: Про виховання та правила до декрету Про виховання молоді / Андрей Шептицький // Пастирські послання 1939-1944 / Андрей Шептицький.– Львів: Артос, 2010. Том III. – С. 514–540
2. Пастирське послання Єпископа Андрея ... Перше слово Пастиря // Шептицький Андрей. Документи і матеріали 1899–1944 рр. В 3 т. – Львів, 2007. – Т. I., С. 13.
3. Шептицький А. Пастирське послання митрополита Андрея канадійським Русинам / Андрей Шептицький // Пастирські послання 1899-1914 / Андрей Шептицький.– Львів: Артос, 2007. Том I. – С. 722-767
4. Шептицький А. Про виховання (24 жовтня 1942) // Письма послання митрополита Андрея Шептицького, ЧСВВ з часів німецької окупації. – Йорктон: Голос Спасителя, 1969. – С. 231–253.

Ганна Дутка

доктор педагогічних наук, професор

Львівський національний університет імені Івана Франка

Мар'яна Наконечна

студент

Львівський національний університет імені Івана Франка

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Ключові слова: інклюзивна освіта, інклюзія, інтеграція в європейський простір, ЄС.

Сутність проблеми та стан її дослідження. Однією з провідних характеристик сучасного освітнього простору є впровадження інклюзивного навчання у навчальні заклади України. Інклюзія є гуманною та ефективною освітньою системою, яка здатна задовольнити потреби всіх категорій молоді незалежно від рівня психофізичного розвитку. Інклюзивна освіта сприяє створенню інклюзивного суспільства, яке б повною мірою сприймало осіб з особливими освітніми потребами, визначало їхні права на освіту, особистісний розвиток, професійну діяльність, участь у суспільному житті.

Для національної системи освіти інклюзивний підхід до організації освітнього середовища є відносно новим. Саме завдяки вивченню зарубіжного, зокрема, європейського досвіду, удосконаленню законодавчої, нормативно-правової баз України, організації додаткового навчання педагогічних кадрів, розширення змісту підготовки майбутніх педагогів,

створення інклюзивно-ресурсних центрів тощо впровадження інклюзивного навчання буде ефективним.

Проблему інклюзивного навчання розглядають багато українських вчених, зокрема: Н. Андрійчук, Ю. Богінська, В. Бондар, Л. Будяк, Ю. Волчелюк, Г. Давиденко, М. Захарчук, І. Калініченко, А. Колупаєва, В. Лященко та інші, попри те зазначена науково-педагогічна проблема є актуальною у контексті вивчення та впровадження у вітчизняний освітній простір передового європейського досвіду.

Методологія, методи та дослідницькі інструменти. Інклюзія (від inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі, насамперед тих, що мають труднощі у фізичному та розумовому розвитку. Вона передбачає розробку й застосування таких конкретних заходів, які зможуть дати змогу кожній особі бути рівноправним учасником суспільного життя, незалежно від наявності тих чи інших індивідуальних особливостей чи відмінностей. При цьому відбувається усунення будь-яких форм шкільної сегрегації, зокрема спеціальних класів для тих, хто не відповідає умовно визначеному стандарту “нормальності” (Колупаєва, 2011).

Мета інклюзивної освіти – забезпечення рівного доступу до якісної освіти в умовах загального освітнього простору, пристосованого до задоволення особливих освітніх потреб кожної людини. Нині в Україні створюється нова мережа служби системної підтримки і супроводу дітей з особливими освітніми потребами (надалі – ООП) – Інклюзивно-ресурсні центри (надалі - ІРЦ), основним завданням яких є здійснення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дітей, надання їм психолого-педагогічних, корекційно-розвивальних послуг і супровід таких дітей від 2-х до 18 років.

У різних країнах світу інклюзивна форма навчання дітей з ООП існує вже понад 30–40 років і стала світовою тенденцією. До країн із найбільш досконалим розвинутим законодавством у галузі інклюзивної освіти слід віднести такі країни як: Голандія, Данія, Іспанія, Бельгія, Кіпр, Швеція, Фінляндія, Великобританія, США. У переважній більшості країн Європи інклюзивне навчання є основною формою здобуття освіти людьми з обмеженими можливостями. Варто зазначити, що діти з особливими освітніми потребами мають змогу здобувати освіту як у спеціальних навчальних закладах, так і в закладах загального типу. У європейських країнах спеціальні заклади функціонують і надають допомогу дітям з обмеженими можливостями здоров'я, однак, вони не є сегрегативними осередками. Загальна та спеціальна освіта взаємодіють між собою, оскільки країни з демократичним устроєм пропагують цінності громадянського суспільства, які базуються на ідеях гуманності, рівноправності, толерантності та інклюзії (Грушко, 2020).

Більшість країн Європейського Союзу легалізували інклюзивну освіту на законодавчому рівні, однак здійснюють її у різноманітний спосіб. Зокрема, Італія, Іспанія, Португалія та Греція майже повністю відмовились від

навчання дітей з ООП в спеціальних школах. Законодавчі освітні акти Бельгії передбачають певну свободу в організації освітніх закладів: муніципальні освітні заклади, фінансування яких забезпечується місцевими органами самоврядування; громадські освітні заклади, які утримуються громадськими фондами; приватні заклади, фінансове утримання яких беруть на себе приватні особи, релігійні та інші громадські організації. Закон Бельгії “Про спеціальну освіту” затвердив усунення бар’єрів між спеціальною та загальною системами освіти. Діти з порушеннями у розвитку можуть: навчатися в масових школах, а спеціальний супровід їм забезпечують фахівці психолого-медико-соціальних центрів; відвідувати заняття із загальноосвітніх предметів у масовій школі, а спеціальні, додаткові або корекційні заняття – у спеціальній школі (Колупасва, 2011).

У Швеції держава здійснює соціальну та фінансову підтримку школам, де впроваджено інклюзивне навчання. В університетські освітні програми з підготовки вчителів включено обов’язкові курси із спеціальної та інклюзивної педагогіки. Основи інклюзивного мислення формуються на всіх академічних дисциплінах, усіма викладачами. На муніципальному рівні існує практика зарахування дітей з ООП у звичайні класи, при цьому кілька годин в тиждень вони займаються зі спеціальним педагогом в окремих групах (Василюк).

Можна виділити такі спільні риси характерні для організації освітньої діяльності дітей з особливими освітніми потребами: *спільною ознакою систем освіти країн Європи* є організація так званого “подвійного підходу”. Окрім закладів загальної середньої освіти функціонують і спеціальні заклади. Однак їх функції доволі змінилися. Здебільшого спеціальні заклади супроводжують дітей з обмеженими можливостями, спеціалісти надають додаткові корекційно-розвиткові послуги; деякі країни перебувають у процесі перебудови системи підтримки для надання більших можливостей особам з особливими потребами, в інших країнах все більше уваги приділяється важливості створення ефективної моделі забезпечення процесу інклюзивної освіти; забезпечення вільного вибору навчального закладу стало пріоритетним завданням системи освіти.

Висновки та результати дослідження. Метою впровадження інклюзивної освіти є створення сприятливої атмосфери для всіх учасників освітнього процесу, можливість обирати батьками відповідні умови навчання їхніх дітей, створення індивідуального навчального плану є загальноприйнятним принципом реформи освіти (Гладуш).

Список використаних джерел:

1. Василюк А. В. Моделі підтримки інклюзивної освіти в різних країнах ЄС. *І Всеукраїнська міждисциплінарна науково-практична*

конференція “Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат”. С. 30–35. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18661/1/7_Vasyliuk.pdf

2. Гладуш В. А. Інклюзивна освіта в Україні: успіхи, проблеми, перспективи. С. 157–175. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/729855/>

3. Грушко Н. С. Європейський досвід становлення інклюзивної освіти. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Європейські цінності різноманіття та інклюзії в освітньому просторі”*. Київ: 17–18 грудня 2020 року. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90113>

4. Колупаєва А. Інклюзивна освіта в теорії і практиці діяльності школи / А. Колупаєва, Н. Софій, Ю. Найда, Л. Даниленко. Директор школи. *Шкільний світ*. 2011. № 7. С. 17–22.

Юлія Дмитрів

*аспірант факультету педагогічної освіти
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ФАКТОРИ ПЕРСПЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ДОМАШНЬОЇ ОСВІТИ В США

Ключові слова: шкільна освіта, розвиток освіти, освітні тенденції, освіта в США

Сутність проблеми, стан її дослідження. Глобалізаційні зміни, які відбуваються у відповідь на різноманітні світові трансформації, безумовно впливають на усі сфери людського буття. Останні роки нашого життя демонструють наскільки швидко та глибинно суспільство може змінитись під впливом різного роду викликів.

Освіта відіграє життєво важливу роль у розвитку знань, навичок, ставлення та цінностей, які дозволяють людям робити внесок у майбутнє та отримувати користь від нього. Як наслідок, освітні цілі стають ширшими, аніж підготовка молодих людей до професійної діяльності. Натомість освітній заклад має на меті сформувати у студента навички, які допоможуть їм стати активними, відповідальними та зацікавленими громадянами.

Методологія, методи та дослідницькі інструменти. Дослідження проведено на основі методів аналізу наукової літератури та нормативних документів, узагальнення та умовисновку з метою представлення вивчення вищезазначеної проблеми.

У міжнародному документі “Education 2030: The Future of Education and Skills”, який сформував основні перспективні тенденції розвитку освіти, науковці виділяють три основні групи викликів, які впливають на світову освітню систему. Серед цих факторів виділяють: екологічні (зміна клімату та виснаження природних ресурсів), економічні (створення нових можливостей та рішень, які можуть збагатити наше життя), соціальні (збільшення кількості

населення, міграція, урбанізація). Усі ці виклики вимагають ще більшої гнучкості та адаптивності сучасної системи освіти [2].

Беручи до уваги, проблему фінансування шкіл (згідно зі статистичними даними, уряд США на утримання одного ув'язненого виділяє більше коштів, ніж на освіту середньостатистичного учня), переповненість класів (14 % шкіл у США перевищують свої можливості щодо забезпечення необхідним устаткуванням учнів під час навчання, а також аудиторним фондом), впровадження відновного правосуддя (проблема формування в суспільстві негативної асоціації: “школа – виправна колонія”), потребу у висококваліфікованих вчителів у США, батьки почали все частіше обирати домашню форму освіти для своїх дітей [1, с. 175].

Станом на сьогодні домашня освіта має як прихильників, так і критиків. Однак, зважаючи на певні життєві обставини (часті переїзди, релігійні погляди тощо) батьки все ж продовжують обирати вищезгадану форму здобуття освіти, беручи повну відповідальність за освіту своїх дітей.

Починаючи від 1970-х років, дослідники вивчають різні аспекти питання домашньої форми навчання, і з огляду на це прогнозують певні особливості та тенденції її подальшого функціонування.

Серед основних перспективних аспектів розвитку домашньої освіти в США виділяють [3, с. 29]:

1) Розвиток електронних та інформаційних форм організації навчання. Батьки та учні зможуть використовувати освітні ресурси та послуги за допомогою електронних та інформаційних допоміжних інструментів, таких як онлайн-класи, освітнє програмне забезпечення та мобільні додатки.

2) Застосування персоналізованих і диференційованих підходів до процесу навчання. Персоналізоване та диференційоване навчання на основі індивідуальних особливостей, потреб та інтересів учнів, забезпечує більш ефективні цільові методи навчання, зміст та середовище якого є індивідуальним для кожного учня.

3) Розширення форм і поглиблення змісту навчання. У майбутньому домашнє навчання матиме тенденцію до диверсифікації та більшої відкритості, де учні не тільки зможуть отримувати традиційні предметні знання, а й розширять і поглиблять свої інтереси та захоплення.

4) Застосування вимірювальних освітніх ефектів та аналізу отриманих даних. Організація домашньої форми навчання акцентуватиме все більшу увагу на оцінюванні та покращенні якості освіти через вимірювання освітніх ефектів, зборі даних та аналізі результатів.

5) Популяризація методів соціального та спільного навчання. Зосередженість батьків під час організації домашнього навчання буде більшою мірою сконцентрована на розвитку соціальних здібностей студентів та їх здатності до співпраці. Передбачається, що все частіше домашня форма здобуття освіти організовуватиметься у груповій формі, щоб сприяти

всєбїчному розвитку здїбностей учнїв через соціальнї та спїльнї методи навчання.

Висновки та результати дослідження. Отже, тенденції до розвитку домашньої освіти в США безумовно залежать від розвитку шкільництва загалом. Станом на сьогодні сучасна роль освіти полягає не лише у формуванні знань, умінь, навичок і певних цінностей, а й у сприянні розвитку перспективного майбутнього освітньої парадигми. Організація процесу забезпечення якісної домашньої освіти базуватиметься на цифровізації, диференційному підході, фокусуванні на задатках та здібностях учня, залучені учня до спільної групової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Локшина О. І., Глушко О. З., Джурило А. П., Кравченко С. М., Нікольська Н. В., Тименко М. М., Шпарик О. М. Тенденції розвитку шкільної освіти в країнах ЄС, США та Китаї : монографія. К.: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 350 с.
2. Education 2030: The Future of Education and Skills, 2018. [Online]. Available: [https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf). Accessed on: Oct. 10, 2023.
3. Manman Li Home Education as an Effective Educational Method: A Study // Paradigm Academic Press Research and Advances in Education. 2023. Vol. 2. № 5. P. 27-34.

Ольга Біляковська

доктор педагогічних наук, професор

Львівський національний університет імені Івана Франка

Наталія Горук

кандидат педагогічних наук, доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСТУПНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Ключові слова: освітнє середовище, доступність, безпека, віртуальність.

Військова російська агресія проти України стала викликом існуванню нашої держави, її суверенітету, соборності та зумовила ряд серйозних проблем для вітчизняної системи освіти, які пов'язані з масштабними руйнуваннями освітніх закладів, вимушеним переміщенням учасників освітнього процесу як в межах України, так і за кордон, загострення питання

забезпечення доступу до освіти українським школярам та студентам у контексті порушення безперервності освітнього процесу.

Впродовж другого року війни ситуація в освіті залишається непростою, незважаючи на консолідацію зусиль влади, закладів освіти, громадськості, колосальну роботу МОН, освітніх управлінців усіх рівнів, різносторонню допомогу зарубіжних партнерів. Так, важливим документом є Концепція безпеки закладів освіти, яку схвалено на засіданні Уряду (7 квітня 2023 р.; № 301-р), у якій визначається особлива актуальність питання безпеки закладів освіти та забезпечення рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти та організації безпечного освітнього середовища у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України. Важливо забезпечити соціально-педагогічну підтримку всім учасникам освітнього процесу, аби мінімізувати стресовий стан, який є наслідком воєнних дій проти нашої держави. Перед суспільством, усією освітянською спільнотою гостро постає питання освітніх розривів і втрат, зокрема й повоєнного відновлення вітчизняної освітньої інфраструктури.

Організація безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану стає першочерговим завданням для закладів освіти, водночас забезпечення доступності освітнього середовища для здобувачів освіти вважаємо не менш вагомим для повноцінного та комфортного навчання школярів. Освітнє середовище – це комплексна характеристика життя учасників освітнього процесу в закладі освіти; певна система впливів і умов формування особистості; система можливостей для розвитку особистості дитини в часово-просторовому вимірі та суб'єкт-предметному оточенні. Крім того, освітнє середовище – це життєвий простір учня, який впливає на його свідомість, вчинки, почуття.

Доступне освітнє середовище забезпечує можливість рівного доступу до освітньої системи всіх здобувачів освіти; комфортну психолого-педагогічну міжособистісну взаємодію для всіх учасників освітнього процесу (школярів, батьків, учителів), яка сприяє емоційному благополуччю, захищеності; відсутність будь-яких проявів насильства, некоректної поведінки, приниження гідності кожного суб'єкта процесу навчання; дотримання прав і свобод, інформаційної та соціальної безпеки учасників освітнього процесу; задоволення базових потреб школярів у допомозі та педагогічній підтримці, розвитку здібностей і надання можливостей; надання психологічної, соціальної підтримки вчителям, забезпечення навчальними матеріалами, онлайн-інструментарієм для провадження якісного освітнього процесу, залучення до навчання на онлайн-платформах з актуальних питань організації навчання в умовах війни; вивчення запитів освітян щодо надання якісних послуг, проблем, які виникають у процесі навчання [2]. На сьогодні освітнє середовище стає прямим джерелом важливих освітніх імпульсів і когнітивного конфлікту.

Вважаємо, що освітнє середовище – це основа освітнього процесу закладу освіти – мобільного, цілеспрямованого, яке спрямоване на отримання освіти у будь-якому місці, за індивідуальним планом, графіком, при цьому міжособистісна взаємодія відбувається завдяки електронним засобам навчання. Водночас, зауважимо, що у сучасних умовах освітнє середовище закладу освіти не є ізольованим від зовнішніх і внутрішніх факторів, їх впливу, які можуть мати як позитивний результат, так і містити загрози, небезпеки та ризики, які можуть сприяти деструктивним змінам у ньому. З огляду на це, важливо щоби для протидії таким змінам освітнє середовище навчального закладу було захищеним, безпечним, а зважаючи на військові дії – доступним.

Під доступним освітнім середовищем (в умовах війни) розуміємо систему психолого-педагогічних умов, які спрямовані на організацію безпечної освітньої взаємодії учасників освітнього процесу; створення можливостей щодо рівного доступу до навчання усіх дітей шкільного віку як у закладах освіти (очно), так і в дистанційному форматі [1].

Важливим аспектом у створенні доступного освітнього середовища для дітей, які вимушено переміщені під час військової агресії є віртуальність. Провідною ідеєю створення відкритого доступного освітнього середовища – це особистісно орієнтований та компетентнісний підхід у навчанні та вихованні школярів. Власне освітнє середовище за умов обмеженого доступу до закладів освіти стає віртуальним освітнім середовищем, у якому кожна дитина зможе навчатися та спілкуватися, пізнавати світ та відчувати себе захищеною.

Головними принципами побудови доступного освітнього середовища є [1]:

- ✓ інтегративність – встановлення чітких внутрішньо- та міжпредметних зв'язків у процесі навчання, об'єднання за інтересами дітей в умовах позашкільної освіти;
- ✓ диференціація – забезпечення можливості для школярів здобути різнорівневих знань, вибору напрямку навчання, форми реалізації власної програми;
- ✓ індивідуалізація – врахування освітніх запитів учнів при організації процесу навчання, здібностей, пізнавальних інтересів;
- ✓ практична цінність освіти – забезпечення опанування учнями знань, умінь, які необхідні для розв'язання практичних завдань, різних життєвих проблем;
- ✓ адаптаційність – врахування можливостей усіх школярів щодо засвоєння знань, розроблення / використання навчальних матеріалів, які адаптовані під можливість дитини;
- ✓ цілісність – взаємоузгодженість форм навчання, взаємодоповнення урочної та позаурочної навчальної діяльності школярів.

Створення освітнього середовища для дітей, що постраждали від військових конфліктів, є важливим завданням, яке сприятиме їх інтеграції у

нових умовах та успішному майбутньому. Це середовище ґрунтується на засадах інклюзивності, поваги та турботи про психологічний добробут дітей. Лише шляхом вивчення їх потреб та унікальних обставин ми можемо забезпечити їм якісну освіту та підтримку у процесі адаптації та відновлення.

Список використаних джерел:

1. Bilyakovska O., N. Horuk, O. Karamanov. Educational Environment: Accessibility and Safety. *Studies in Comparative Education*. 2022. № 2 (44).
2. Bilyakovska O., N. Horuk, O. Karamanov. Ensuring the Accessible Educational Environment under Martial Law: Results of the Survey. *Studies in Comparative Education*. 2023. № 1 (45).

Олена Бутко

*вчитель англійської мови комунального закладу
“Харківський ліцей № 34”*

ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: адаптація, здоров'я, педагог, учень, урок, стрес, вигорання.

Сьогоднішня ситуація в Україні та світі зіштовхує людей з викликами різного характеру. Розвиток шкільної освіти характеризується пошуком форм і засобів реагування на виклики доби. Зростає необхідність у гнучкості, здатній адаптуватися до змін в педагогічній системі з урахуванням небезпек, що несе війна, та створенні життєздатних алгоритмів педагогічного спілкування. Вчителі мають бути готовими зіштовхнутися з професійним стресом, який пов'язаний із переживанням психічної напруженості в умовах високої відповідальності за прийняття рішення.

Робота в умовах професійного стресу є серйозним випробовуванням фізичного і психічного здоров'я спеціаліста, перевіркою міри його професійної надійності. Професійне вигорання не залежить лінійно від таких професійних факторів, як стаж, вік і зовнішня результативність професійної діяльності. Також синдром може формуватися в тих випадках, коли на перше місце виходить висока ступінь відповідальності за виконувану роботу, а також у осіб, які відчувають на роботі нерівномірне емоційне напруження, переважно за системою “людина–людина” і не мають можливість адекватно це компенсувати. Постійна напруга і стрес також є передумовами професійного вигорання [3]. Тож виходячи з вище зазначеного можна

сказати, що професія педагога в останні роки стала більш схильною до стресових факторів і як наслідок більш схильна до професійного вигорання. Стрес виступає супроводжуючим фактором у роботі педагога та породжується високим рівнем відповідальності за наслідки прийнятих рішень.

Водночас учні також піддаються впливу стрес-факторів. Зокрема, що найбільші показники такого впливу визначаються утрудненням при пристосуванні і самостійному порядкуванні технічними засобами, проблеми концентрації уваги молодших школярів на навчанні, а не гри і т. ін.; обмеженістю сприймання вчителя не наживо, а тільки через монітор. Можна також відмітити і специфіку переживання стресу у дітей – і більш гнучкого, і разом з тим більш травмобезпечного за реакції дорослого. Якщо дорослі переживають стрес здебільшого через робочі проблеми, то для дітей він спричиняється до почуття загрози, труднощів і болісних ситуацій, із якими вони не можуть упоратися. Перебуваючи в зоні конфлікту, діти підпадають під вплив постійної напруги та тривоги, що може призвести до негативних психологічних наслідків. Деякі діти можуть почати відчувати симптоми посттравматичного стресового розладу (ПТСР), такі як кошмари, тривога, агресивна поведінка, соціальне відсторонення та депресія. Стрес у дітей може мати фізичні та емоційно-психічні прояви [2].

Батькам важко через те, що увесь час хвилюються за своїх дітей, щоб у них все було добре, щоб дитина отримала якісну і належну освіту. Отже, зовнішніх факторів, які впливають на освітній процес дуже багато і всі вони впливають в подальшому на внутрішні, наприклад, можуть призвести до тривожності або стресу усіх учасників освітнього процесу.

Тож освітній простір ці проблеми теж не оминули, допомагає впоратись із цим гра та групова сплаченість, особливо в умовах НУШ (Нової Української школи). Практикоорієнтованість сьогодні потребує повільнішого і водночас глибшого навчання.

Під час роботи на уроці учні та вчитель часто імпровізують, розробляють разом якісь символи, залучаються ігрові моменти, тощо. Учні НУШ залюбки приймають уявну ігрову ситуацію, казкові сюжети і це дає змогу застосовувати сюжетно-рольові ігри. Наприклад, з метою відпрацювання дітьми в усному висловлюванні таких фраз як “What’s your name?”, “How are you?”, “How old are you?”, “Where do you live?”, “What’s this?”. І це сприяє розвитку найважливішого виду мовленнєвої діяльності, а саме – говорінню англійською мовою [1]. Але разом із цим момент привітання та питання, як твої справи в умовах воєнного стану придбав новий зміст, тепер це також питання підтримки дитини, розуміння її психоемоційного стану та готовності працювати. Діти Харківщини навчилися працювати в складних умовах, незважаючи на постійні повітряні тривоги, вибухи та можливі відключення світла. У цьому допомагають вправи на підвищення стресостійкості та самозаспокоєння, які можна використовувати

як фізкульт хвилинки. Наприклад: “Крила метелика”, “Заземлення”, “Кінотеатр», “Кола підтримки”, “Дихання в човник”. Важливим також є відчуття, умовної наскільки це можливо, безпеки та підтримки.

Підсумовуючи усе викладене хочеться відмітити, що викладання будь-якого предмету, а особливо іноземної мови у початковій школі в умовах воєнного стану не обходиться без психологічної підтримки, уроки набувають нове практичне значення не тільки освітнього простору, а й простору вільних думок, розуміння та умовної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Бочковська О. Вивчення іноземної мови в ранньому шкільному віці / О. Бочковська // *Ігри в початковій школі на уроках англійської* / упоряд. Л. Мудрик. – Київ: Шк. Світ. 2010 – С. 10–11.

2. Борщ К. К. Особливості прояву стресу серед дітей в умовах війни. // *Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія: Психологія* (1). Ужгород: 2023. С. 47–51.

3. Якимчук О. Психологічні особливості професійного вигорання особистості. // *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Київ* : 2021. Вип. 16(61). С. 110–119.

Ольга Туриця

кандидат педагогічних наук, методист

*ВСП “Львівський фаховий коледж харчової і переробної промисловості
Національного університету харчових технологій”*

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: викладання хімічних дисциплін, інноваційні технології навчання.

Сутність проблеми, стан її дослідження. У сучасному світі інноваційність є однією з домінантних тенденцій прогресу людства, важлива модернізація сфери освіти. Актуальною є проблема використання інноваційних технологій навчання при викладанні хімічних дисциплін у закладах вищої та фахової передвищої освіти. Щоб підвищити якість навчання в умовах воєнного стану викладачі застосовують різні методи і прийоми організації освітнього процесу при вивченні неорганічної, органічної, аналітичної, фізичної і колоїдної, харчової хімії, біохімії.

Дослідження проблеми впровадження інноваційних технологій є ключовими у працях В. Безпалька, О. Зубченко, В. Калініна, О. Попової, О. Янкович та ін.

Методологія, методи та дослідницькі інструменти, використані автором. Особливо актуальні в наш час слова В.О. Сухомлинського: “В наших руках найбільша з усіх цінностей світу – Людина. Ми творимо Людину, як скульптор творить свою статую з безформного шматка мармуру: десь у глибині цієї мертвої брили лежать прекрасні риси, які потрібно добути, очистити від усього зайвого...”.

Викладання хімічних дисциплін необхідно здійснювати на засадах особистісно-орієнтованого, інтегрованого, компетентнісного, системного, діяльнісного підходів до навчання. Важливо посилювати практичну спрямованість хімічних дисциплін, пов’язувати теорію з практикою, з життям.

У підготовці майбутніх фахівців важливе поєднання особистісно орієнтованої та професійно орієнтованої педагогічних технологій. Професійно орієнтована технологія навчання сприяє розвитку професійних здібностей студентів, вмінню застосовувати одержані знання у виробничих ситуаціях.

Суть технології розвивального навчання можна передати словами китайської мудрості: “Я слухаю – і я забуваю; я бачу – я запам’ятовую; я роблю – і я розумію”.

Проектна технологія передбачає розв’язування студентом або групою студентів будь-якої проблеми, виконання творчих проєктів, що потребує, з одного боку, використання різноманітних методів і засобів навчання, а з іншого боку, інтегрування знань, умінь з різних навчальних предметів, галузей науки, техніки тощо [1, с. 8].

Широке застосування має ігрова технологія, що дозволяє використовувати навчальні ігри або їх елементи на різних етапах процесу інтегрованого навчання. Ігри допомагають студентам краще зрозуміти і вивчити навчальний матеріал, сприяють розвитку їх творчих здібностей, налаштовують їх на творчу роботу, посилюють емпатію, формують вміння визначати характерні ознаки предметів, порівнювати та співставляти їх.

Важливого значення у вивченні хімічних дисциплін надаємо технології проблемного навчання. У цьому випадку процес навчання побудований у такий спосіб, що студенти засвоюють новий навчальний матеріал завдяки розв’язанню проблемних теоретичних і практичних завдань, вирішуванню різних проблемних ситуацій [2, с. 137–139].

Цікавими є застосування кейсів (ситуаційних вправ), які мають чітко виражений характер і мету. Як правило, вони пов’язані з проблемою або ситуацією, яка існувала чи зараз існує. Це завжди моделювання життєвої ситуації, і те рішення, що знайде учасник кейса, може служити як відбиттям рівня компетентності і професіоналізму учасника, так і реальним рішенням проблеми.

За оцінками фахівців, упровадження інформаційних технологій здатне підвищити ефективність навчання на 30–40%. З огляду на це, зростає потреба у застосуванні інформаційних технологій, метою яких є підвищення інтересу, зацікавленості до навчання, формування стійких навичок самоосвіти, культурного, комунікативного спілкування у світовому інформаційному просторі.

Висновки та результати дослідження. Завдання педагога сьогодні – морально підтримати здобувачів освіти, відібрати зі своїх методичних надбань усе прогресивне і модернізувати так, щоб забезпечити дослідницький, пошуковий характер навчання. У професійній підготовці фахівців під час вивчення хімічних дисциплін варто поєднувати застосування різних інноваційних технологій навчання: особистісно орієнтовану та професійно орієнтовану технології, проектну, ігрову, кейс-технології, розвивального та проблемного навчання, інформаційні та ін. Під час такого навчання студенти впевнені в собі, у своїх знаннях та можливостях; мислять логічно, науково, творчо; розв'язують проблемні теоретичні і практичні завдання.

Список використаних джерел:

1. Момот Л. М. Творчо-розвивальні технології та їх реалізація в середній школі. Біологія і хімія в школі. 2003. № 1. С. 7–8.
2. Туриця О. О. Формування професійної компетентності майбутніх технологів харчових виробництв на засадах інтегрованого підходу в коледжах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2019. 472 с.

Христина Калагурка

кандидат педагогічних наук, доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

Марія Крива

кандидат педагогічних наук, доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

САМООСВІТА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Ключові слова: самоосвіта, педагогічна майстерність, освітні платформи, наукові заходи.

Сутність проблеми, стан її дослідження. Педагог виконує важливу місію у розвитку особистості здобувача освіти, а в умовах воєнного часу

викликів стає більше, які підкреслюють актуальність самоосвіти для педагога. Перш за все, в кризових ситуаціях педагоги мають вміти адаптувати методи навчання та виховання, забезпечити реалізацію дистанційного навчання за різними моделями, що сприятиме підвищенню доступності освіти на всій території України. Разом з тим педагог має підвищувати свою професійну компетентність у контексті надання психологічної підтримки учням під час освітнього процесу, вміти спілкуватися з учасниками освітнього процесу, які пережили стрес, травми і втрату близьких людей, використовувати здоров'язбережувальні освітні технології.

Виклад основного матеріалу. В психолого-педагогічній літературі поняття “педагогічна самоосвіта” розглядають як цілеспрямовану самостійну діяльність педагогічних працівників з поповнення і вдосконалення своїх психолого-педагогічних і методичних знань та їх творчого використання у процесі практичної діяльності [4].

Для вдосконалення педагогічної майстерності педагога пропонуємо розглянути наступні види самоосвіти.

1) Участь у курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників, масових онлайн-курсах, вебінарах, майстер-класах. Зокрема, популярними є такі платформи як Prometheus, EdEra, AtomsHub та ін. На платформах розроблені курси для опанування навичками цифрової педагогіки, психосоціальної підтримки учасників освітнього процесу, для професійного розвитку та наставництва, медіаграмотності тощо.

Платформа EdEra пропонує такі курси: “Цифровий учитель”, “ChatGPT для освітян: як перетворити ШІ на ефективного асистента”, “Учителі в курсі”, “#blend_it: опануємо змішане навчання”, “Бери й роби. Змішане та дистанційне навчання”, “Онлайн-курс про психосоціальну підтримку педагогів та дітей”, “Вчителі 2.0”, “Сміливі навчати” (онлайн-курс про вчителювання у час кризи), “Безпечний простір”, “Фактчек: довіряй-перевіряй”, “Very Verified: онлайн-курс з медіаграмотності” [5].

На платформі Prometheus корисними для самоосвіти вчителя будуть наступні курси: “Безпека в інтернеті під час війни: практичний курс”, “Стрес-менеджмент для освітян”, “Небайдужі: базові емоційні потреби та соціальна взаємодія”, “Медіаграмотність: як не піддаватися маніпуляціям?”, “Інформаційна гігієна під час війни”, “Підвищення кваліфікації педагогічних працівників: нові вимоги і можливості”, “Успішне вчителювання – прості рецепти на щодень”, “Шкільне життя онлайн”, “Критичне мислення для освітян” [2].

Одну з найбільших педагогічних спільнот нині об'єднує освітня платформа AtomsHub [3]. З метою підвищення кваліфікації педагогічні працівники на цій освітній платформі можуть проходити різноманітні тренінги. Наприклад, тренінг “Підвищення кваліфікації вчителів та вихователів” передбачає розгляд різноманітних актуальних освітніх питань (“Формування графічних умінь у проектно-технологічній діяльності

здобувачів освіти”, “Blooket, AhaClides, Gimkit, ClassTime – ефективні інструменти для якісного зворотного зв’язку”) тощо.

2) Участь у наукових заходах (конференціях, наукових семінарах, круглих столах, форумах). В умовах пандемії та повномасштабної війни в Україні широкої практики набуло проведення наукових заходів в онлайн режимі, участь в яких сприяє професійному саморозвитку. До прикладу можна назвати Всеукраїнську інтернет-конференцію “Підвищення кваліфікації вчителів: через самоосвіту до професійного зростання”, де було розглянуто шляхи та інструменти підвищення кваліфікації вчителів та продемонстровано способи самоосвіти [1]. Участь педагога у таких заходах покликана розвивати його знання у царині педагогіки, знаходити відповіді на найактуальніші питання науки та освіти.

3) Читання наукової, науково-популярної та художньої літератури. Серед науково-популярної літератури можна виокремити наступні: “Навчитися вчитися” Б. Оклі, “100 складних ситуацій на уроках та поза уроками: шукаємо рішення” В. Каплінський, “Емоції на роботі” Л. Фосслін, М. В. Даффі, “Емоційний інтелект” Д. Гоулман, “Посібник з креативного мислення” К. Гріффітс. Перелік літератури для самоосвіти також можна знайти на різноманітних сайтах, зокрема на сайті <https://osvitanova.com.ua/>

Висновки та результати дослідження. Самоосвіта педагога в умовах воєнного часу відіграє важливу роль для підвищення його педагогічної майстерності та здійснення ефективної педагогічної діяльності. Для вдосконалення педагогічної майстерності педагогу потрібно планувати власний професійний саморозвиток відповідно до викликів сьогодення та тенденцій в галузі освіти, використовувати та адаптовувати новий педагогічний досвід, що сприятиме якісній підготовці здобувачів освіти незалежно від зовнішніх обставин.

Список використаних джерел:

1. Всеукраїнська інтернет-конференція “Підвищення кваліфікації вчителів: через самоосвіту до професійного зростання”. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=r9c9Ysu3dKQ> (дата звернення: 10.10.2023).

2. Каталог курсів. Prometheus: вебсайт. URL : <https://prometheus.org.ua/courses-catalog/teachers-courses> (дата звернення: 12.10.2023).

3. Освітня платформа AtomsHub. Підвищення кваліфікації керівних кадрів та педагогічних працівників закладів освіти 2023. Atoms hub: веб-сайт. URL : <https://hub.atoms.com.ua/> (дата звернення: 10.10.2023).

4. Сергеева Л.М. Модернізація післядипломної педагогічної освіти: сучасний погляд та пріоритети. /Л.М. Сергеева // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. – Кривий Ріг : ДВНЗ «Криворізький

національний університет», 2015. Вип. 45. С. 186–190. URL : <http://journal.kdpu.edu.ua/pedag/article/view/1693/1322/>

5. EdEra: веб-сайт. URL : <https://ed-era.com/> (дата звернення: 14.10.2023).

Тетяна Надім'янова

кандидат педагогічних наук, доцент

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Тарас Беґей,

магістр

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГА ДО ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КРИЗОВИХ УМОВАХ

Ключові слова: освіта, школа, криза, технології, педагог, профілактика.

В умовах сьогодення ми все частіше чуємо про загрози, виклики та можливості і способи подолання кризи – кризи в світі, кризи в освіті, кризи особистості. Передовсім визначимося, що насправді означає слово “криза”. Криза – це не що інше, як “небезпечна можливість”, і це слово зобов’язане своєю етимологією Китаю.

Життя українського суспільства детермінується сьогодні кризами різного характеру, але за складністю вони особливо важкі, бо спричинені пандемією, війною, масовою міграцією, зниженням рівня життя народу, духовними потрясіннями тощо. Подібного в історії України не було давно. Проте педагоги завжди наголошували на важливості і необхідності підготовки до змін, про ризики і виклики сучасного суспільства і пропонували шляхи реалізації освітніх проблем задля поступу суспільства і окремої особистості. Так О. Вишневський запропонував теорію нової української педагогіки в Незалежній Україні з європейським вектором розвитку [1]; О. Сухомлинська аналізує історико-педагогічний процес і визначає нові підходи до загальних проблем [3]; І. Зязюн пропонує концепцію педагогічної майстерності педагога, де також обґрунтовуються проблеми кризи [2]; М. Фуллан аналізує можливості глибини освітніх реформ [4] тощо.

Специфічно переживає виклики українська освіта, яка фактично протягом уже трьох років особливо складних обставин не припиняє свого функціонування і навіть розвивається. Зупинимося детальніше на цих питаннях на прикладі освітніх закладів та роботи педагогів.

Щоб школа розвивалася, вона потребує змін. Кожна зміна пов’язана з кризою. Період дистанційного навчання учнів та студентів показав, що сучасні технології та відповідний зміст освіти можуть бути цінними для

навчання і сприяти його прогресивному поступу. Розвиток можливий лише через зміни.

Сплеск епідемії ковіду, а пізніше повномасштабна війна стали поворотними моментами, який ми не можемо контролювати і передбачити майбутнє. Кожна ситуація зміни потребує окремого підходу, що характеризується відповідним реагуванням на проблеми тут і зараз.

Слід визначити з конкретними кроками, які були б корисними для розвитку освіти і комфортного здобуття освіти учнями та студентами. Серед них:

По-перше, розвиток відбувається завдяки винахідливості та творчості людей, тому слід створювати ситуації, щоб генерувати ідеї, рішення та цілеспрямовані реалізації, які відповідають потребам школи.

По-друге, розвиток відбувається шляхом зосередження на конкретних цілях, які узгоджуються з цінностями, місією та баченням. Звідси випливає нагальна потреба побудови узгоджених освітніх стратегій, які базуються на конкретних припущеннях. Все реалізувати неможливо. Нам потрібно вирішити, в якому напрямку ми рухаємося і якими є наші пріоритети. Почуття мети породжує прогрес через осмислені дії.

По-третє, лідерство в освіті, а точніше, здатність делегувати повноваження, ділити лідерство та надавати людям більший вплив у сферах їх діяльності. Свобода дій створює можливості для розвитку. Мова йде не про те, щоб перекладати завдання на вчителів. Сфера делегування в першу чергу включає мудрість автономних людських рішень, які впливають на розвиток організації.

По-четверте, координаційна діяльність. Координація містить найбільшу мудрість освітнього лідерства, а саме регулювання питання управління в організації. Змістовні компетенції керівників впливають на відповідальність працівників. Стратегічне планування з урахуванням усіх заходів у школі як узгоджена стратегія розвитку є елементами процесу, метою якого є розвиток.

По-п'яте, співпраця. Реалізуйте принципи співпраці, бо це єдине природне ставлення до людей. Освіта педагогічного колективу та особистісний розвиток працівників є важливим для школи в цілому.

Педагоги в умовах сьогодення повинні бути налаштовані на допомогу учням у вирішенні їхніх проблем. Основою будь-якої ситуації допомоги є довіра до людини, яка нам допомагає. Учні, які шукають допомоги, придуть із проблемою до вчителя, якому довіряють. Довіра в цьому випадку включає не тільки питання збереження таємниці (як під час втручання, так і після нього), а й гарантію того, що дитину вислухають і почують.

Метою кожного втручання є відновлення стану, максимально наближеного до спокою, тобто емоційної рівноваги, та забезпечення безпеки дитини. Втручання полягає не в тому, щоб вирішити всі проблеми учня, а в

тому, щоб допомогти йому або їй досягти відносної стабільності в даний момент.

Профілактика криз в школі базується на двох видах діяльності:

1. Проведення психоосвіти, тобто розвиток навичок і рис особистості, які є факторами захисту від кризи.
2. Створення мережі підтримки, тобто учень чи студент знає до кого звернутися з проблемою.

Психонавчання має бути зосереджено на розвитку таких навичок, як:

- Орієнтований на завдання підхід до вирішення проблем, тобто коли виникає проблема, я зосереджуюсь на пошуку рішення, а не хвилююся про нього.
- Внутрішній локус контролю та впливу, тобто я знаю, що залежить від мене, і я можу спробувати це змінити, а що не залежить від мене, і я повинен це прийняти.
- Розвиток внутрішньої мотивації та відданості справі.
- Вербалізація емоцій, тобто ми вчимося наполегливо говорити про те, що відчуваємо.
- Самоефективність (протилежність почуття безпорадності), тобто установка “Я знаю, що можу це зробити”.

Кризи переживають як дорослі, так і діти, і розмова про них вголос допомагає створити в учнів відчуття, що вони не завжди повинні почуватися щасливими та мати бажання працювати. Потім, коли вони відчуватимуть негативні емоції, по-перше, буде більше шансів, що вони розкажуть про них (наприклад, вчителю), а по-друге, автоматично з'явиться можливість почуватися винним, якщо думати, що “зі мною щось не так”. Подолання кризи завжди є рухом вперед, значимим поступом у розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібн. для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич: Коло, 2006. 608 с.

2. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії : навч. посібн. для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів. Київ : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. 302 с.

3. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем. К. : А.П.Н., 2003. 68 с.

4. Фуллан М. Сили змін. *Вимірювання глибини освітніх реформ*. Львів: Літопис, 2000. С. 22–23.

Тетяна Надім'янова

кандидат педагогічних наук, доцент

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Роман Бейзик

аспірант

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ОСНОВИ ГРОМАДЯНСЬКО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: громадянсько-патріотичне виховання, національна самосвідомість, учнівська молодь.

Сутність проблеми, стан її дослідження. Проблема громадянсько-патріотичного виховання в Україні має багатовікову історію, звернення до якої дозволяє виявити сутність процесу формування любові й поваги до Батьківщини, перш за все у зростаючого покоління. Обидва поняття – “громадянськість” та “патріотизм” – мають тісний зв’язок й невід’ємні одне від одного. Видатні просвітники, педагоги, громадські діячі України минулих століть (М. Драгоманов, М. Костомаров, М. Грушевський, О. Тисовський, І. Огієнко, С. Русова, Г. Ващенко, В. Сухомлинський, М. Шлемкевич, І. Ющишин та ін.) розглядали громадянське й патріотичне виховання як провідні чинники формування особистості. В сучасній Україні особливості формування громадянських й патріотичних цінностей обґрунтовані у працях І. Беха, М. Боришевського, О. Вишневського, Л. Крицької, М. Козій, О. Сухомлинської, І. Тараненко, М. Чепіль, К. Чорної та ін. На переконання науковців, виховання громадянської позиції та патріотичних почуттів у зростаючого покоління, й зокрема в учнівської молоді, сприяють формуванню в останніх комплексу особистісних якостей і рис, що становлять основу специфічного способу мислення і є спонукальною силою повсякденних дій, вчинків, поведінки. Громадянсько-патріотичне виховання формує не просто “законоступного громадянина”, а людину, особистість, яка свідомо й гідно виконує свій обов’язок – стоїть на захисті державних кордонів та інтересів України.

Методи та дослідницькі інструменти. У ХХІ столітті для українців поняття «патріотизм» набуло особливої винятковості. Донедавна вважалось, що українська молодь перебуває у полоні західно-європейської субкультури, з якої було узяті негативні елементи у багатьох сферах молодіжного життя. Усе змінилося 24 лютого 2022 року. Наше життя поділилося на “до” і “після” трагічного лютого ранку. Сьогодні, як ніколи, недостатньо бути людиною з моральними принципами та переконаннями. Головною дією особою виступає людина з системним мисленням, національною самосвідомістю, людина, що здатна до самопожертви в ім’я Батьківщини.

Висвітлюючи генезу й розвиток українського виховного ідеалу, Г. Ващенко підкреслював: “Ближніми” є родина, рід, а далі – народ, нація, людство. Це дасть змогу виховати “свідомого патріота”, найвищим покликанням якого є жертвна любов до Батьківщини. Вона виявляється в тому, що людина для блага Батьківщини терпить муки і навіть іде на смерть” [1, с. 101].

Ми свідомі того, що лише на основі збереження національних святинь, цінностей, величних подвигів багатьох тисяч захисників України, волонтерів, простих громадян зміцнюється любов до Вітчизни, з’являється почуття гордості за приналежність до великої, незламної нації УКРАЇНЦІВ, почуття відповідальності за могутність і незалежність української держави. Днями МОН України затвердило Заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року. Серед основних складових національно-патріотичного виховання виокремлені громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання [2]. Зміст громадянсько-патріотичного виховання зростаючого покоління в особі учнівської молоді становить чи не першочергове завдання у діяльності педагогічних працівників закладів освіти, вихователів, батьків, дитячих та молодіжних організацій. До прикладу, “Пласт”, “Організація українських скаутів”, Молодіжний рух “Спротив”, “Молодіжна варта”, “Компас” та ін. спрямовані на «формування нового українця, який діє на основі національних та європейських цінностей». Залучення учнівської молоді до громадської та волонтерської діяльності, виховання у них патріотичних почуттів дають можливість розуміння школярами долі України та віру в незламність і Перемогу. Патріотична самосвідомість, «любов до свого народу, краю, вітчизни, толерантність, демократизм, громадянська свідомість, гідність, громадянський обов’язок, відповідальність, громадянська мужність, громадянська діловитість, працелюбність, повага до законів держави, чужої думки тощо» [2, с. 4] становлять основу громадянсько-патріотичного виховання учнівської молоді, яка знає в реальному житті, що таке війна.

Висновки та результати дослідження. Громадянсько-патріотичне виховання учнівської молоді виступає як інтегративна якість особистості, що має за мету формування основ національної самосвідомості. Почуття громадянськості та патріотизму як обов’язок, відповідальність, достоїнство спираються на систему принципів, що реалізуються через знання про історичне минуле й сьогодення, культурну спадщину, морально-етичні імперативи, правосвідомість, любов до рідної мови, повагу до державних символів тощо. Виховання громадянських й патріотичних почуттів в учнівської молоді потребує тісного взаємозв’язку усіх інституцій – сім’ї, закладів освіти, громадських організацій тощо і в сьогоденні умовах залишається актуальною проблемою й набуває особливих відтінків.

Список використаних джерел:

1. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава: Полтавський вісник, 1994. 191 с.
2. Заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року. URL: <https://nus.org.ua/news/mon-zatverdylo-novu-kontseptsiyu-patriotychnogo-vyhovannya/>
3. Сухомлинська О. Громадянське виховання: спадщина і сучасність. *Науково-методичний часопис. Доба історичної та громадянської освіти*. 2005. № 2. С. 4.

Ореста Карпенко

доктор педагогічних наук, професор

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Світлана Яремко

магістр

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ЗВО

Ключові слова: освіта, культура, етика, професійний стандарт.

Сутність проблеми, стан її дослідження. Сьогодні заклади вищої освіти опинилися перед новими складними викликами, як необхідно вирішити в умовах війни. Освіта стає не тільки інструментом передачі знань і розвитку особистості, але і ключовим фактором для виживання і функціонування суспільства в умовах конфлікту. Освіта взаємодіє з культурою не тільки для підтримки інтелектуального та духовного розвитку, але й моральних цінностей та гідності в умовах війни. Розглядаючи людину як творця і суб'єкта, здатного до самоосвіти, освіта стає важливим інструментом для саморозвитку та самовдосконалення. Людина повинна навчатися адаптуватися до непередбачуваних обставин, набувати нові навички та знання для забезпечення власного та суспільного благополуччя. До проблеми вивчення педагогічної культури викладача завжди була прикута особлива увага таких науковців: Н. Горбатюк [1], Т. Жушман [2], О. Коломієць Н. та Крикунова О. [3] та ін. Актуальність цієї теми засвідчує необхідність викладача до постійного самовдосконалення та професійного розвитку.

В умовах війни педагогічна культура викладача стає критично важливою. Викладачі повинні мати глибокі зв'язки з усіма аспектами особистісної культури, оскільки вони виступають прикладом для інших. Педагогічна культура в цей період включає в себе педагогічні цінності, які

стають ще більш актуальними. Викладачі ЗВО повинні навчати студентів критично мислити, аналізувати інформацію, щоб вони могли розрізнати правду від пропаганди та маніпуляцій. Все це вимагає від педагогів постійного вдосконалення своєї педагогічної культури під час війни, адаптації до надзвичайних обставин та підтримки суспільства у збереженні освіти та цінностей в умовах небезпеки.

На думку Т. Жуши, педагогічна культура – це рівень освоєння педагогічного досвіду та його вияв у професійній діяльності. Педагогічна культура включає як внутрішні, так і зовнішні аспекти. Внутрішній компонент не обмежується тільки рівнем знань і навичок у галузі педагогіки, оскільки він також відображає формування особистісних переконань, ідеалів, потреб і мотивації, які визначають сферу і умови їхнього щоденного вияву [2, с. 51]. Незважаючи на те, що педагогічна культура може змінюватися залежно від філософії освіти та культурного контексту, існують декілька основних компонентів, які слід вважати важливими для її формування: акцент на індивідуальних потребах здобувачів вищої освіти; наголос на постійному самовдосконаленні; відкритість до саморефлексії; етика та моральні цінності; співпраця та ефективна комунікація; готовність до змін та інновацій; критичне мислення та вміння вирішувати проблеми; систематичне оцінювання та зворотний зв'язок; професіоналізм; емпатія.

Не менш важливим, є дотримання майбутніми викладачами професійних стандартів, включаючи пунктуальність, організованість та етичну поведінку. Вони повинні мати глибоке почуття емпатії до своїх студентів і сприяти розвитку їхнього потенціалу. Педагогічна культура є невід'ємною частиною професійної педагогічної компетентності і має на меті всебічний розвиток студентів, охоплюючи не лише аспекти академічного навчання, але і їхній соціальний, емоційний та моральний розвиток. Педагогічна культура викладача ЗВО може бути розглянута як складна система цінностей. Перша з них – це психологічна спрямованість на педагогічну діяльність, яка включає в себе любов до студентів та усвідомлення важливості педагогічної ролі. Важливо володіти ефективними педагогічними технологіями. Другий аспект полягає у гармонійному поєднанні інтелектуальних якостей, інтуїції та чітких світоглядних позицій. Це допомагає педагогу швидко приймати рішення в складних ситуаціях, які часто супроводжують педагогічну діяльність. Третій аспект – розвинені моральні якості та переконання, що дозволяють викладачу дотримуватися норм педагогічної етики та створювати довіру у студентів.

Висновки та результати дослідження. Педагог повинен володіти педагогічною майстерністю, мати глибокі знання навчального матеріалу, а також вміння зацікавлювати студентів і залучати їх до наукової роботи. Важливими є також особистісні якості, такі як уважність, порядність, і спроможність до ефективного спілкування та постійного самовдосконалення.

Такий викладач може надати студентам належні знання та підготувати їх до життя у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Горбатюк О. Управлінські аспекти формування професійно-педагогічної культури викладача в умовах ЗВО. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. Вип. 26. С. 47–51.

2. Жушман Т. Зміст та структура педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти як важливий компонент професійної діяльності фахівця. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2020. № 1. С. 47–57.

3. Коломієць Н., Крикунова О. Проблемний аспект визначення сутнісних характеристик педагогічної культури викладача вищої школи. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2019. Вип. 1. С. 56–63.

Ганна Дутка

доктор педагогічних наук, професор

Львівський національний університет імені Івана Франка

Василина Соловій

студент

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: професійна підготовка вчителів, вчитель початкових класів, компетентність, діти з особливими освітніми потребами, інклюзивна освіта.

Сутність проблеми та стан її дослідження. Від підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів, які свідомо розуміють призначення своєї професії, мають належну мотивацію для виконання професійної діяльності, належне знання вікових та психологічних особливостей дітей з різними особливостями розвитку, які конструктивно реалізують педагогічну взаємодію між усіма суб'єктами освітнього середовища залежить ефективне впровадження в освітню систему інклюзивного підходу. У педагогічній науці і практиці накопичений великий вітчизняний і зарубіжний досвід у дослідженні проблеми професійної підготовки майбутніх учителів, зокрема й у залученні дітей з особливими освітніми потребами (надалі – ООП) до навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, їх реабілітації та

соціалізації (В. Бондар, О. Гордійчук, А. Колупаєва, В. Ляшенко, О. Савченко та інші), попри те, у сучасних умовах актуальною залишається проблема ефективної підготовки майбутніх вчителів початкової школи в умовах інклюзивного навчання.

Методологія, методи та дослідницькі інструменти. Українські вчені наголошують на тому, що професійна підготовка майбутніх педагогічних фахівців до інклюзивної освіти дітей з ООП має відбуватись на регулярній основі шляхом підготовки психолого-педагогічних кадрів, спеціалістів у напрямку дефектології з орієнтацією на систему спеціальної освіти та навчально-реабілітаційні центри, а також надання консультативних послуг в інклюзивних ресурсних центрах, які почали створюватися в Україні (Гладуш, 2015), а недосконале кадрове забезпечення визначають нагальною проблемою впровадження інклюзивного навчання і вчителі-практики, які пропонують використовувати заклади спеціальної освіти як консультативні центри (Акменс, 2011, с. 14). Н. Агаркова зазначає, що майбутній педагог повинен вміти створювати середовище, яке сприятиме розвитку і дітей з ООП, і дітей з нормальним розвитком. Крім того, як зазначалося в рамках компетентнісного підходу, формування у педагога вмінь вирішувати професійні завдання нерозривно пов'язане із здійсненням власного професійного розвитку. Підготовку педагогів до роботи з дітьми з ООП будемо розглядати як процес формування у них здатності вирішувати професійні завдання, що стосуються організації спільного навчання дітей з нормальним та порушеним розвитком (Агаркова, 2019).

Особа з особливими освітніми потребами – це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення права на освіту, сприяння розвитку особистості, поліпшення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі у житті громади (Чайка, Усатенко, Кривоногова, 2021, с. 9).

На нашу думку, ефективна підготовка майбутніх учителів до здійснення педагогічного процесу за участі дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання має базуватися на методологічних засадах: особистісно орієнтований підхід до організації освітнього процесу; забезпечення психолого-педагогічної підтримки учасникам освітнього процесу; діяльнісний характер навчання; опора на загальнопедагогічні та сучасні принципи навчання. Формування готовності педагога до інклюзивної педагогічної практики включає такі особистісні характеристики як вміння організовувати педагогічну діяльність в умовах співпраці; здатність свідомо обирати варіанти власної професійної поведінки; вміння вільно орієнтуватися в системі прийомів і способів педагогічної діяльності; здатність і готовність вибирати адекватні засоби і методи саморозвитку. Готовність необхідно розглядати як системний процес, тобто в усіх напрямках, та на усіх рівнях.

Висновки та результати дослідження. Ефективна та успішна організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти можлива при

умові спеціальної фахової підготовки майбутніх педагогів до такої діяльності. За сформованість готовності фахівців до реалізації завдань інклюзивної освіти відповідає саме професійна підготовка вчителів.

Список використаних джерел:

1. Агаркова Н. (2019). Підготовка майбутніх вихователів та вчителів початкових класів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, *Social Work and Education*, Vol. 6, No. 1., pp. 70–79. URL :<https://op.ua/pedclass/naukova-stattya/pidgotovka-maybutnih-vihovateliv-tavchiteliv-pochatkovih-klasiv-do-roboti-z-ditmi-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami>

2. Акменс Л.А. Проблема впровадження інклюзивного навчання в регіонах : збірник наукових праць Кам'янець Подільського національного університету імені Івана Огієнка, 2011. № 1, С. 11–19.

3. Гладуш В. А. До питання формування професійної компетентності педагога інклюзивного закладу. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. 2015. № 1 (9). С. 73–79.

4. Чайка М.С., Усатенко Г.В., Кривоногова О.В. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами: *навчально-методичний посібник*. Київ: ФОП Усатенко Г. В. ,2021. 80с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvnenavchannya/2022/02/22/Navchmetod_posibnyk.Teoriya.ta.praktyka.vykoryst.altern.komunik.dlya.osib.z.OOP.22.02.22.pdf

Ніна Пивовар

доцент

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Тетяна Середа

магістр

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА БЕЗПЕЧНОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ЕКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО ТА ЗОВНІШНЬОГО РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: безпека, охорона природи, довкілля, проект.

Фактично розробкою понять екологічної культури науковці займаються віддавна (але їхня відповідна термінологія, звичайно, була далека од сучасної). Цим відзначився, наприклад, С. Пуфендорф. І хоча це була

середина XVII сторіччя, вчений розглядав загальну культуру людини як її культурне ставлення до природи і до самої себе одночасно, що й стало за пару з лишком століть провісником інвайронментальної парадигми, котра на сьогодні все впевненіше завойовує уми прогресивно налаштованої частини людства, перемагаючи антропоцентричну та екоцентричну парадигми [7]. При цьому наголошується на тісному взаємозв'язку безпеки природи та безпеки людини. Зокрема, науковиця С. М. Лутковська, зазначає: “Ствердження у масовій суспільній свідомості та широкій суспільній практиці екоцентричної парадигми абсолютно неможливе без удосконалення філософії, методології й загальної системи освіти... Екологічна освіта – наріжний камінь для вирішення реально наявних екологічних проблем, для недопущення нових криз...” [5, с. 7]. А це – прямий науковий шлях до інвайронментальної парадигми.

Нині з'являються достатньо сформульовані наукові уявлення про “еколого-валеологію” (Ю. Д. Бойчук, І. Л. Бузенко, О. О. Пальчик, В. Г. Пасинок, М. Ю. Прокоф'єва). Бо саме “Еколого-валеологічні знання становлять специфічну форму єдності наук, що вивчають складні взаємини людини з навколишнім середовищем і, перш за все, екології та валеології. Основою їхнього формування є інтегративні процеси, які відбуваються у сучасній науці. Вони – результат узагальнення, “ущільнення” (та й сучасної уніфікації) різноманітних знань, зростання їхньої інформаційної ємності, зосередженої в основному на утриманні уваги людини на охороні природи. Але при тому всьому ми все ж повертаємося і до підсумків, зроблених віки тому, наприклад, до оригінальної сентенції Пуфендорфа щодо самої людини, валеології, безпеки людства: “Кожен зобов'язаний оберігати своє життя, що є даром Божим, і навіть у випадках прагнень до жертвовності все ж залишати за собою домінуюче право на життя (коли має місце загроза)” [8].

Отож, саме інвайронментальну парадигму і маємо прищеплювати дітям, до рук яких невдовзі потраплять багатства природні й ті культурні, що їх накопичило людство за час свого цивілізаційного існування. Спираючись на результати досліджень наукових джерел, ми позначаємо еколого-валеологічну компетентність дошкільників як інтегративну характеристику особистості, котра має еколого-валеологічні знання, ціннісне партнерське ставлення до безпеки природи як і до власної безпеки у довкіллі на основі запропонованої нами структури такої компетентності (когнітивний, мотиваційно-ціннісний, поведінковий та креативний).

Природна предметно-методологічна сумарність екології та валеології постає зараз перед нами в новому обличчі: інтегроване здоров'я (вид коадаптації, безпеки) придбає екологічне забарвлення, а екологічні взаємини динамічних систем розглядаються в аспектах коадаптації, благополуччя та інтегрованого здоров'я. Тож одне з основних завдань дошкільної освітньої ланки є укладання підвалин гармонійних стосунків дитини із довкіллям і з самою собою, оскільки поведінкова дитяча активність повинна бути

заактивізованою й у стосунку й до власної безпеки. Вирішення такого завдання уповні реальне за поміччю педагогічного інструментарію: розробки, реалізації еколого-безпекового освітнього середовища й так само новітніх освітніх технологій. Саме у такому аспекті пильної уваги заслуговує унікальний еколого-валеологічний досвід північно-західних країн нашого континенту: Фінляндії, Швеції. Вони – на призових місцях у світі щодо якості довкілля й особистої безпеки одночасно, перш за все – дітей. Це і якість повітря, води, й методи утилізації відходів, планове використання енергій. А найголовніше – розробка, впровадження в реалії життя еколого-валеологічних програм, проєктів у систему народної освіти.

Принагідно зазначимо, що загалом еколого-валеологічні проєкти, котрі доступні задля здійснення в умовах наших ЗДО – вид реальних справ дітей, націлених і на вивчення стану довкілля, й екологізацію поведінки та безпекового способу життя з ціллю поліпшення стану та відновлення природи, формування до неї свідомого ставлення людей. Такі проєкти інтегрують педагогічний процес із процесом взаємодій дітей та довкілля, його освоєння. Методи проєктів виводять педагогічний процес з тісних стін у навколишній широкий, відчиняючи двері до “безмежного світу можливостей” формування досвіду взаємодій з ним, соціалізації особистості, стимуляції потреб у самовисловленні, об’єднанні їхніх зусиль з зусиллями батьків, вихователів. Проєкти мають певну загальну структуру: визначення цілі, окремих етапів; розробка проєкту – плану діяльності для досягнення поставленої мети; виконання; підбиття підсумків, визначення завдань для нових. Типологія екологічних проєктів для дошкільників базується на різноманітті можливих інтересів дітей цього віку.

Вчені своїми викладками обґрунтували ті особливі педагогічні умови, за котрих потенціал середовища в аспекті розвою незвичайно зростає: посилена його екологізація [2, 3, 4]. Ми згодні з тим, що метою еколого-валеологічної освіти можна визначити саме формування засад еколого-валеологічної культури та еколого-валеологічних компетенцій [6, с. 25–33], але пропонуємо новий термін: “еколого-валеологізація розвивального середовища дошкільників” і суто авторський проєкт “Формування екологічної культури, безпечного способу життя дошкільників на прикладі даного ЗДО “Ромашка”, враховуючи керівну роль менеджера (КЗ “Галуцинськогреблянський ЗДО “Ромашка” Драбівівської сільської ради Полтавської обл.)”

1-й етап нашого Проєкту – це 1-й квартал 2024-го року, його тема – “Еколого-валеологізація внутрішнього розвивального простору ЗДО “Ромашка”, – перша складова вище вказаного Проєкту і складається з ряду міні-проєктів, як-от: “Зимовий альпійський сад”, “Екологічний музейчик у валізі”, “Акваріум – підводні картинки Природи”, “Екологічний куточок” (до участі у них маємо залучити не лише вихованців старшого дошкільного віку,

а й батьків, керівництво сільради). II-й етап Проекту – то 2-й квартал 2024-го року, його тема – “Еколого-валеологізація зовнішнього розвивального простору ЗДО “Ромашка”, друга складова, що включає в себе створення й руками дошкільників та їхніх батьків і реконструкцію зовнішнього озеленення ЗДО “Ромашка” з врахуванням гіпоалергенності порід дерев та чагарників: висадка алей з дозволених: хвойних порід, вкраплення сучасних, інтродукованих деревних та чагарникових інтродукованих до нас екзотів. Територія навколо й усередині садиби ЗДО “Ромашка” реконструюватиметься і в аспекті доповнення різнопородними листяними породами. Різноманітні види дерев, кущів, синузій, ґрунтового покриву (газонні суміші трав, квітів) дадуть дошкільникам правильне враження про розмаїття природи та можливостей наблизити їх до людини максимально грамотно в усіх аспектах, змалечку формуючи у свідомості не споживацько-хижацьке ставлення до природного довкілля – вдячно-партнерське, любовне [1, 7]. Проект передбачає пильний відбір природних живих, неживих матеріалів задля реконструктивного озеленення, влаштування екоєвродоріжок, різноманітного декору. Орієнтація – на максимальну користь, безпеку, естетику. Передбачено й два міні-проекти: “Наш живий стовп” для цілорічних спостережень за птахами, можливо й за поганої погоди з вікон будинку, та “Город”. Порівняно великий підпроект – створення “Екологічної стежини”, де буде влаштовано валеологічні майданчики для фізкультпауз, активного та пасивного відпочинку під час проведення тематичних екскурсій тощо.

Сподіваємося: через певний період часу спільними зусиллями нам вдасться реально змінити еколого-валеологічний аспекти діяльності педагогічного колективу ЗДО “Ромашка”, а саме: перевести його з обох площин екологічної та валеологічної освіти в розгалужену, стерео-систему еколого-валеологічної освіти в оновленому розвивальному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Баглей О. В. Застосування екопсихологічних методів у формуванні екологічної свідомості Екологічні засади збалансованого регіонального розвитку // Збірник наукових праць за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції. Івано-Франківськ, 10–11 травня 2016 р. ДВНЗ Прикарпатський Національний університет ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, Симфонія форте. 2016. С. 13–16.

2. Волкова В. А., Барсук С. О. Педагогічні умови екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. URL: <https://core.ac.uk/download/491065376.pdf> (дата звернення: 19.04.2023).

3. Волкова В. А. Педагогічні умови екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки. 2017. Вип. 75 (2). С. 11–15.

4. Горобаха Н. М. Екологізація розвивального середовища дошкільного закладу : Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки. Вип. 65. 2014. С. 395–401.

5. Лутковська С. М. Екологічна освіта – сфера змін у суспільній свідомості широких соціальних і освітніх парадигм. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/19060.pdf> (дата звернення: 17.03.2023).

6. Науменко Т. С. Психолого-педагогічні механізми сприймання авторських казок природознавчого змісту дітьми старшого дошкільного віку в контексті екологічного виховання : Наукові записки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя]. Сер. : Психолого-педагогічні науки. 2012. № 5. С. 117–121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2012_5_25 (дата звернення: 19.04.2023).

7. Попович Т. Класифікація обов'язків згідно вчення Самюеля фон Пуфендорфа. URL: <file:///C:/Users/Александра/Downloads/239891-Текст%20статті-550597-1-10-20210911.pdf> (дата звернення: 10.01.2023).

8. Pufendorf S. On the Duty of Man and Citizen According to Natural Law. Cambridge: Cambridge University Press, 1991. 183 p.

Оксана Гевко

кандидат педагогічних наук, доцент

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Назарій Мотичак

магістр

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ОРГАНІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, здобувачі вищої освіти, студенти.

Сутність проблеми, стан її дослідження. Сучасні реалії вимагають змін у сучасній освіті, починаючи від дошкілля і завершуючи закладами вищої освіти, адже метою усіх навчальних закладів є виховання всебічно розвиненої особистості із високими громадянськими якостями, загальнолюдською гідністю та сумлінням, національно-патріотичною свідомістю та почуттями.

Тільки творчий, національно-патріотично налаштований викладач, учитель та вихователь може виховати творчу, національно свідому, високоінтелектуальну особистість із активною життєвою громадянською позицією, морально-духовними якостями. Урізноманітнення та удосконалення освітнього процесу вищої школи, збагачення його історико-

культурною, мистецькою, духовно-моральною, законодавчо-правовою складовою сприятиме становленню інтелектуально-культурної еліти нашої держави із високими національно-патріотичними якостями.

Сучасність потребує нових ідей, втілення їх у життя, зміцнення методологічного арсеналу педагогічної науки та практики. Виховання в усіх ланках української освіти має бути спрямоване на формування у підростаючого покоління національно-патріотичної свідомості, удосконалення інтелектуальної складової кожної особистості, мотивацію співзвуччя особистих поглядів та переконань із суспільними інтересами, свободою та незалежністю української держави, реалізація яких поглиблює державотворчі процеси. Сучасна українська вища школа повинна формувати не просто спеціаліста з тієї чи іншої галузі, зокрема майбутнього фахівця вищої освіти, а й патріота, якому не байдужі доля Української держави, її економіка, освіта та культура.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень (О. Вишневецького, С. Ігнатенка, О. Гевко, П. Кухаренка, О. Резнікової, О. Сухомлинської, М. Щербаня) свідчить про розкриття у науковій літературі проблем студентської національно-патріотичної, громадської діяльності із використанням історичних, культурних, мистецьких традицій українського народу.

Ми виділили основні напрями в системі національно-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти:

- духовно-моральний, спрямований на формування у студентів ціннісних орієнтацій, принципів та ідеалів, що опиратиметься на ті цінності, явища, процеси та події, які є значущими для всього українського суспільства, включаючи загальнолюдські якості;

- краєзнавчо-історичний, який охоплює ознайомлення студентів із культурними, історичними пам'ятками рідного краю, місцевості, де проживають, навчаються (навчалися) здобувачі вищої освіти, усієї території України (екскурсії, історичні розвідки, археологічні та наукові дослідження, подорожі (включаючи віртуальні), проведення збирання фольклорних творів різних місцевостей, дослідження життєвого шляху видатних, культурних, історичних діячів, творчості, героїчних подій рідної місцевості та різних куточків України);

- громадянсько-патріотичний, що реалізуватиметься через організацію громадсько-правових заходів, які підвищують громадянську позицію майбутніх викладачів, відстоювання ними національних інтересів та свобод (конференції, вивчення законодавчих, правових документів, проведення бесід, дискусій культурно-правового, громадянсько-позиційного спрямування, особисте самооцінювання та колективне оцінювання студентами подій та процесів, що відбуваються в Україні та за кордоном);

- волонтерсько-патріотичний, спрямований на високий вияв у студентів активної громадянської позиції щодо матеріальної, психологічної

та фізичної підтримки інших людей (дітей, жінок, інвалідів, військових, сиріт, внутрішньо переміщених осіб, постраждалих від війни та стихійних явищ тощо), проведення бесід, тренінгів, ярмарків по збору коштів на різні волонтерські потреби, створення волонтерських рухів та організацій;

- військово-патріотичний, що охоплює участь в організаціях “Січ”, “Пласт” та інших, різноманітних спортивних секціях, гуртках (зокрема, лук, стрільба, плавання, легка атлетика та інші), які гартують організм молоді, готують фізично та морально до територіального захисту Вітчизни, проведення військово-патріотичних змагань та конкурсів, Козацьких забав, конкурсів військово-патріотичної пісні, танцю, військово-патріотичні постановки, поезії, відзначання дат героїчного календаря тощо;

- мистецько-народний, який орієнтований на глибоке вивчення декоративно-ужиткового, образотворчого, хореографічного, пісенно-творчого мистецтва свого народу, осягнення студентами національної самобутності проведення різноманітних заходів на народознавчу, мистецтвознавчу тематику, проведення свят народного, релігійного календаря, проведення народознавчих свят, вечорниць, конкурсів, забав, виставок, майстер-класів, змагань, конференцій, досліджень тощо.

Висновки: отже, цілеспрямована організація національно-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти сприятиме зростанню у них соціальної активності, добросовісності та відповідальності за свої вчинки, майбутню фахову діяльність, законопослушність, високі духовно-моральні та загальнолюдські якості, готовність та потребу захищати політичну та територіальну незалежність та свободу своєї держави.

Список використаних джерел:

1. Гевко О. Вдосконалення національно-патріотичного виховання студентів вищих педагогічних закладів засобами народознавства. Підготовка майбутнього вчителя в умовах впровадження компетентнісного підходу: матеріали Всеукраїнського науково-методичного семінару (м. Умань, 27 березня 2015.) / ред. Кол.: Ярошинська О.О. та ін. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2015.193 с. С. 91–96.

2. Ігнатенко С. А. Виховання громадянськості студентської молоді: метод. Посібник. Х.: Айлант, 2008. 103 с.

3. Кухаренко П. М., Резнікова О. О. Формування громадської позиції сучасної молоді. *Україна на зламі тисячоліть – 20 років незалежності (1991–2011)* : зб. наук. пр. / ред. кол.: Кобець А. С. (відп. ред. та ін.). Д.: Вид-во «Придніпров'я», 2011. Вип. 3. С. 169–174.

Оксана Большая

кандидат економічних наук, доцент

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ ЗВО

Ключові слова: економіка, компетентність.

Економіка України впевнено інтегрується у європейську та світову, кардинально змінюються підходи до формувамайбутніх фахівців економічного спрямування. Основні завдання та вимоги до рівня їхньої підготовленості відображено в Законах України “Про вищу освіту”, “Про освіту”, у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2022–2033 роки, Концепції розвитку економічної освіти в Україні. Економічна компетентність навчає орієнтуватись у складних соціально-економічних процесах на рівні споживача та виробника, держави та світового господарства. Збільшення соціально-економічних проблем підвищує роль та значення економічної освіти.

Сучасний світ вимагає від суспільства більш широкого розуміння економічних процесів та здатності приймати обґрунтовані фінансові рішення. Одним з ключових напрямів набуття економічної компетентності є освіта, зокрема, загальна професійно-технічна освіта (ЗПТО). Зростаюча складність сучасного економічного середовища вимагає особливої уваги на процес підготовки студентів ЗПТО у формуванні економічних знань для вирішення економічних питань.

Економічна компетентність – це здатність особистості розуміти економічні явища, процеси та закони та вміти застосовувати ці знання на практиці. Економічна компетентність включає в себе такі аспекти як фінансова грамотність, вміння аналізувати економічні ситуації та приймати обґрунтовані рішення щодо фінансів і інвестицій.

Формування сучасного економічного мислення та економічної компетентності кожного члена суспільства, як фахівців так і пересічних громадян є одним із визначальних завдань педагогічної науки та практики, оскільки, з одного боку, ці знання та вміння є необхідними для прагматичної оцінки власного економічного стану та початку результативних дій, які повною мірою спрямовані на його покращення; з іншого боку, як суспільне явище, вони можуть бути рушійною силою для становлення та зміцнення національної економіки [1].

Практична спрямованість для успішного розвитку економічної компетентності особистості, а саме здобувачів освіти ЗПТО, реалізується через комплекс практичних завдань, реалізації творчого проєкту, навчальних занять із використанням інноваційних технологій. Очікування суспільства

спрямовані на розвиток освітньої системи, конкурентоспроможної у європейському та світовому освітніх просторах, формування покоління молоді, яке буде захищеним та мобільним на ринку праці, здатним робити особистий духовно-світоглядний вибір, матиме необхідні знання, навички та компетентності для інтеграції в суспільство на різних рівнях, уміння вчитися впродовж життя [2].

Одне з головних завдань, що постають сьогодні перед професійною освітою, полягає у необхідності її структурної перебудови із урахуванням змін на ринку праці, ринкових потреб та соціальних і особистісних настанов. Важливе завдання полягає в тому, щоб у процесі навчання студенти оволодівали комплексним баченням майбутньої діяльності, навчалися сприймати події життя як компоненти єдиної системи життєдіяльності, що включає пов'язані між собою професійні та особистісні аспекти. Усе це сприяє створенню та розвитку нового методологічного підґрунтя у побудові освітніх стратегій, змісту професійної підготовки через формування компетентнісного підходу, побудові типових навчальних програм, стандартів, оціночних процедур [3].

Основними етапами формування економічної компетентності є розробка нової моделі випусника; коректування навчального процесу, відкриття нових спеціальностей та напрямів; розвитку економічного типу мислення, що формується на основі глибокого розуміння економічних процесів та дає змогу аналізувати факти і явища економічного життя, фактори й способи вирішення економічних завдань, сприяння встановленню зв'язків та відношенню між ними. Економічний тип мислення є основою створення та функціонування ефективного ринкового простору, що є важливою складовою суспільного життя країни та характеризується логічністю, визначенням стратегії, прогностичністю, аналітичністю, чутливістю до економічних проблем [3].

Отже, формування економічних компетентностей є запорукою успішного майбутнього професійного становлення здобувачів ЗПТО та надає засоби для ефективного управління своїми фінансами і планування бюджету, розвиває критичне мислення та аналітичні навички, що корисні у всіх сферах життя.

Список використаних джерел:

1. Назаренко Т. Формування в учнів ліцею економічної компетентності. URL : <https://ipvid.org.ua/index.php/psp/article/view/228/244>
2. Попов В. Формування економічної компетентності особистості : збірник методичних матеріалів / [упоряд.: В. Д. Попов]. Суми : НВВ СОІППО, 2016. 64 с.

3. Метукова Г. Формування економічних компетентностей у фахівців вищої школи. URL : <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/4905/4817>

Лідія Дровозюк
кандидат педагогічних наук, доцент
“Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж”

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Ключові слова: дослідницькі уміння, дослідницька діяльність, педагогічна діагностика.

Реформування шкільної освіти супроводжується удосконалення професійної підготовки вчителя. Увага звертається, зокрема, на оволодіння майбутнім вчителем уміннями вирішувати проблеми та завдання професійної діяльності шляхом застосування методів педагогічної і психологічної наук.

Сутність дослідження полягає у з'ясуванні поняття “дослідницькі уміння” майбутнього вчителя та визначенні педагогічних умов їх формування.

Означену тему в останнє десятиліття розробляли українські вчені О. Білостоцька, П. Горкуненко, О. Дубасенюк, О. Закревська, С. Клепко, Г. Кловак, Ю. Козловський, О. Микитюк, Г. Сиротенко, І. Холковська, Ф. Чмиленко, О. Шквир, О. Ярошенко та ін..

Методологічною основою дослідження обрано компетентнісний, акмеологічний, кластерний, особистісно-орієнтований, діяльнісний підходи до формування фахівця. Послугувалися загальнонауковими методами (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, моделювання) та методами педагогічного дослідження (аналіз педагогічних джерел, спостереження, анкетування, бесіди, аналіз продуктів навчальної діяльності студентів).

Дослідницькі уміння майбутнього учителя – це система інтелектуальних та практичних умінь здобувати нові знання, виконувати дослідження. Дослідницькі уміння поділяються на операційні, організаційні, практичні та комунікативні.

Важливе місце у формуванні дослідницьких умінь посідає історія педагогіки. Вивчення діяльності класиків педагогіки, студенти переконуються у важливості поєднання практичної педагогічної діяльності з теоретичною.

Сьогодні, коли українська освіта інтегрується до світового освітнього простору, звертаємо увагу студентів на те, як К. Ушинський, Г. Вашенко, О. Музиченко, С. Русова та ін.. пропагували прогресивні зарубіжні педагогічні ідеї, які були результатом експериментальних досліджень

учителів (Дж. Дьюї, У. Кілпатрик, Г. Кершенштейнер, Ж.-О. Декролі, С. Френе, Я. Корчак та ін.).

Слід підкреслити, що у 20-х рр. ХХ ст. в українських педагогічних інститутах, технікумах та на педкурсах вивчалися зарубіжні педагогічні течії, студенти проводили педагогічні спостереження і вимірювання, що сприяло подоланню спадщини «старої школи» з її авторитаризмом, догматизмом, відірваністю від життя.

Звертається також увага на ініціативу у 60-ті роки ХХ ст. В. Сухомлинського, щоб кожен педагогічний колектив працював над педагогічною проблемою [1, с. 471]. У розвиток цієї ініціативи при багатьох школах були створені експериментальні лабораторії, у яких проводили дослідження науковці та вчителі. Важливим каталізатором педагогічного дослідництва став рух учителів-новаторів, які презентували власні педагогічні інновації для оновлення шкільної освіти згідно з вимогами часу.

При вивченні курсу педагогіки враховуються нові вимоги до учителя, зокрема й до формування нового профілю його дослідницьких умінь, що передбачає використання у дослідженні інформаційних технологій, уміння орієнтуватися у інформаційному полі, працювати з електронними джерелами, критично мислити, виявляти самостійність і добросесність у пошуковій діяльності.

Набуття студентом дослідницьких умінь забезпечується дослідницьким характером освітнього процесу, науковим підходом до виконання студентом не лише дослідницьких завдань, а й більшості завдань семінарських чи практичних занять, що виконуються за алгоритмом дослідження (визначення актуальності теми, мети, предмету завдання, формулювання висновків, складання списку літератури та ін.). Семінарські заняття проводяться у дискусійній формі і включають захист власних педагогічних ідей, інноваційного досвіду вчителів. Важливу роль у формуванні дослідницьких умінь відіграє викладач, який залучає здобувачів освіти до пошуку наукової інформації, нових ідей, теорій і організовує їх осмислення [2, с. 251].

Мотивацію до наукової діяльності розвиває також відзначення Дня науки, під час якого проводяться гостьові лекції, екскурсії до музеїв, зустрічі з науковцями, бібліотечні уроки, захист дипломних та курсових робіт, студентські конференції.

Проведене нами дослідження показало, що формування у майбутнього вчителя нового профілю дослідницьких умінь забезпечується наступними педагогічними умовами: надання освітньому процесу дослідницької та інноваційної спрямованості; використання інформаційних технологій при проведенні досліджень; вивчення освітніх інновацій; знайомство з дослідницькою діяльністю видатних педагогів, оволодіння теоретичними та емпіричними методами пізнання, уміннями прогнозування, моделювання,

педагогічної діагностики, інтегрування інновації у власну педагогічну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором : Вибрані твори у 5-ти т. Київ: Радянська школа, 1997. Т. 4. 628 с.
2. Шквир О. Л. Теоретичні і методичні засади ступеневої підготовки майбутніх учителів початкових класів до проведення педагогічних досліджень : дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Житомир, 2018. 572 с.

***Христина Яворська**
аспірант факультету педагогічної освіти
Львівський національний університет імені Івана Франка*

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: культурно-освітнє середовище, готовність майбутніх учителів, культурна компетентність здобувачів початкової освіти.

У процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти необхідним є створення відповідних умов, реалізація яких забезпечує ефективність та результативність формування готовності майбутніх учителів до розвитку культурної компетентності здобувачів початкової освіти. Вважаємо, що однією з таких умов є *створення культурно-освітнього середовища* закладу вищої освіти.

Поняття культурно-освітнього простору, культурно-освітнього середовища та його створення у закладі вищої освіти досліджували В. Вишківська, Н. Гречаник, Л. Ковальчук, Є. Козлов, В. Мирошніченко, Л. Ордіна, О. Патлайчук, О. Пілевич, О. Смолінська, Ю. Шакура, Н. Шетеля та ін.

Культурно-освітнє середовище (за Л. Ковальчук) – це частина соціокультурного простору, що є сукупністю зовнішніх та внутрішніх умов і впливів, різноманітних ресурсів і відносин, а також інших складових, які забезпечують теоретичну та практичну підготовку студентів до педагогічної діяльності, особистісне та професійне становлення майбутніх педагогів, їх інтелектуальний та культурний розвиток [3, с. 78]. В. Вишківська, Є. Козлов, В. Мирошніченко і О. Патлайчук характеризують *культурно-освітнє середовище* як форму життєдіяльності, яка сприяє адаптації учасників

освітнього процесу до широкого світу культури, науки, технологій, розширює можливості особистісного та професійного саморозвитку, самореалізації та самовизначення [1, с. 99].

Досліджуючи проблему формування культурологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи, Н. Гречаник пояснює, що ефективність такого процесу забезпечується створенням *культурологічно-орієнтованого освітнього середовища*. На думку дослідниці, культурологічно-орієнтоване середовище у процесі професійної підготовки передбачає занурення студентів, як суб'єктів культурного розвитку, в умови активного прямого й опосередкованого педагогічного впливу культурологічного характеру на особистість [2, с. 34].

На нашу думку, культурно-освітнє середовище, яке сприяє формуванню готовності майбутніх учителів до розвитку культурної компетентності здобувачів початкової освіти, включає:

- організацію системної теоретико-практичної підготовки майбутніх учителів з використанням відповідних технологій, методів, засобів, форм навчання тощо;
- розширення знань в галузі культури і мистецтва, що передбачає формування здатності виявляти повагу й ціннісне ставлення до світової та української національної культури, викликає бажання пізнавати й аналізувати культуру і мистецтво, знайомить з творами різних видів мистецтва;
- створення морально-психологічного клімату, який сприяє формуванню культури поведінки та культури спілкування, організації співпраці та взаємодії, налагодження конструктивного діалогового спілкування між учасниками освітнього процесу;
- створення творчої мистецької атмосфери, яка мотивує розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів, сприяє активній творчій діяльності, дає змогу заглибитись у мистецьку сферу.

У цьому контексті зазначимо, що важливим кроком підвищення якості професійної підготовки студентів на факультеті педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка є створення Навчально-наукової лабораторії Нової української школи, середовище якої наближене до реальних умов організації освітнього процесу і простору початкової школи, створення кабінету розвивальних технологій, який обладнаний під дитячу кімнату з усіма необхідними засобами та матеріалами. Лабораторії забезпечують проведення практичних занять, тренінгів, семінарів, майстер-класів, відпрацювання новітніх практик, проєктних та інформаційних технологій, ігрових методик з використанням відповідного матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення. Значну роль для поглиблення знань та формування ціннісного ставлення до культурно-історичної спадщини відіграє відвідування студентами театрів, галерей,

музеїв тощо. Зокрема, створена на факультеті педагогічної освіти Науково-навчальна лабораторія музейної педагогіки спрямована на дослідження теоретико-практичних аспектів педагогічного впливу музею. Цінним для забезпечення комфортної творчої атмосфери є також відкриття Творчої майстерні факультету педагогічної освіти.

Підсумовуючи, зазначимо, що у дослідженні розглядаємо **культурно-освітнє середовище** як простір для культурного і професійного становлення, розвитку та вдосконалення майбутніх учителів початкової школи, в якому здійснюється їх залучення до культурно-мистецької сфери, педагогічної діяльності, оволодіння цінностями, загальними і професійними компетентностями. Культурно-освітнє середовище закладу вищої освіти відіграє значну роль у культурному розвитку особистості студентів, формуванні готовності майбутніх учителів до розвитку культурної компетентності здобувачів початкової освіти зокрема.

Список використаних джерел:

1. Вишківська В. Б., Патлайчук О. В., Мирошніченко В. М., Козлов Є. Д. Інформаційно-культурний простір закладу вищої освіти. *Теорія і методика професійної освіти. Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 53. Т. 1. С. 96–101. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/53/part_1/18.pdf (дата звернення: 12.10.2023).
2. Гречаник Н. І. Обґрунтування моделі системи формування культурологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи у професійній підготовці. *Colloquium-journal. Pedagogical sciences*. 2020. №16 (68). Część 3. С. 30–37. URL: <https://colloquium-journal.org/wp-content/uploads/2022/05/Colloquium-journal-2020-68-3.pdf> (дата звернення: 10.10.2023).
3. Kovalchuk L. Modeling of cultural and educational environment as a pedagogical condition of forming of professional thinking culture of future teachers. *European Scientific Journal*. 2014. Vol. 10, № 22. P. 69–88. URL: <http://eujournal.org/index.php/esj/article/view/3906/3697> (дата звернення: 07.09.2023).

Ганна Дутка
доктор педагогічних наук, професор,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Світлана Березняк
магістр
Львівський національний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Ключові слова: культура, професійна культура, компетентність, педагогічна діяльність.

Сутність проблеми, стан її дослідження. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті наголошується, що головною запорукою успішного виконання місії освіти стає якість підготовки вчителя, його здібність до саморозвитку і самореалізації у професійній діяльності, продуктивної творчої діяльності в контексті надбань вітчизняної і світової культур. Подібний підхід вимагає розв'язання проблеми формування професійної культури вчителя загалом, а особливо початкової школи, його здатності навчатися протягом усього життя, прагнути до самовдосконалення, бути кваліфікованим працівником відповідного рівня і профілю, компетентного, відповідального.

Виділення професійної культури як однієї з найважливіших складових культури суспільства зумовлене специфікою педагогічної діяльності вчителя, спрямованої на формування особистості, здатної у майбутньому відтворювати та збагачувати культуру суспільства. Професійна культура вчителя завжди перебувала в центрі уваги наукових досліджень як неоднозначний особистісний і соціальний феномен. У наукових дослідженнях накопичено значний досвід поняття «професійна культура майбутнього вчителя» (Г. Балл, В. Ярошовець, М. Євтух та інші), висвітлено умови та шляхи формування професійної культури вчителя (О. Темченко, Г. Васянович, І. Онищенко та ін.), визначено структуру, критерії та показники професійної культури майбутніх вчителів початкових класів (В. Гриньова, І. Пальшкова, С. Чорна та інші) попри те, у сучасних умовах Нової української школи проблема формування професійної культури вчителя є актуальною і вимагає дослідження нових її аспектів.

Методологія, методи та дослідницькі інструменти. Культурна людина – це духовно багата особистість, яка має творчі здібності, віддана своїй справі, розуміє необхідність пізнання і самопізнання, має високі ідеали, орієнтована на загальнолюдські цінності, світову і національну духовну культуру, сповідує гуманне ставлення до оточуючих.

В. Ярошовець (2000) феномен культури подає з позицій різних концептуальних підходів. Так, в контексті аксіологічної концепції культура – це явище, що відображає духовну природу людини в сукупності її базових цінностей та етичних норм. Діяльнісна концепція бачить у культурі прояв активної, розумної і творчої природи людини. Семіотична концепція трактує культуру як систему знаків для передачі та зберігання інформації. Особистісна концепція представляє культуру в аспекті актуалізації соціальної природи людини: як спосіб перебування особи в соціальному просторі та часі, систему її якостей і характеристик, необхідних для реалізації відносин людини до природи, суспільства, своїх тілесних і духовних потреб (Ярошовець, 2000, 105–107). А. Коломієць (2006) визначає професійну культуру як сукупність психічних процесів і якостей особистості; спрямованість і періодичність розвитку, що відображається в необмеженості незворотних і спрямованих змін інтелектуальної системи від простого до складного, від нижчого до вищого рівнів і в періодичному повторенні властивостей, процесів і явищ на різних рівнях; часової неузгодженості щодо розвитку підсистем (одні підсистеми професійної культури вчителя розвиваються швидше, інші - повільніше), система здатна до самоорганізації (Коломієць, 2006, 404). А. Свідзінський (2013) запропонував соціальний підхід для визначення професійної культури – “відображається у визначенні професійної культури як продукту суспільства. На кожному наступному етапі розвитку суспільства професійна культура зазнає змін і породжує нові структури. Наприклад, наш час – доба інформаційної революції, потужний інформаційний обмін став важливою організуючою силою суспільства, хоч відіграє і негативну роль, стандартизуючи мислення і уяву людей” (Свідзінський, 2013, с. 154).

Враховуючи різні підходи професійну культуру визначаємо як сукупність світоглядних і спеціальних знань, якостей, умінь, навичок, почуттів ціннісних орієнтацій особистості, які знаходять свій прояв у її професійній діяльності і забезпечують більш високу ефективність.

Фахова досконалість сучасного вчителя все більше характеризується рівнем його педагогічної культури, що визначає ефективність педагогічних дій. На становлення і прояв професійної культури впливає весь комплекс соціальних, економічних, педагогічних чинників, пов’язаних з усіма компонентами особистісної культури, у першу чергу з моральною, правовою, розумовою, естетичною, екологічною.

Висновки та результати дослідження. Професійна культура вчителя початкових класів виявляється через єдність особистісних та професійних якостей, ступеня оволодіння фаховими та інтегрованими компетентностями, професійною мобільністю, що сприяє соціальному, духовному розвитку особистості учнів.

Список використаних джерел:

1. Коломієць А. М. Інформаційна культура як системоутворюючий чинник професійної культури вчителя. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців. ДОВ «Вінниця»*. 2006, № 9, 402–409.
2. Свідзинський А.В. Синергетична концепція культури. *Луцьк, ВАТ «Волинська обласна друкарня»*, 2012, 696 с.
3. Ярошовець В. І. Концептуальні засади і теоретичні принципи гуманітаризації освіти *Філософія освіти XXI століття: проблеми і перспективи. Знання, 2000 (3), 105 — 107.*

Алла Барбінова

кандидат педагогічних наук, доцент

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ

Ключові слова: підприємство, корпоративна культура, принципи.

Будь яке підприємство, яке бажає займати позиції лідируючого та успішного, повинно бути максимально гнучким. Щоб досягати ефективних показників, необхідно щоб у підприємстві була впроваджена цілісна модель управління. Одним із важливих елементів такої моделі має стати формування та розвиток корпоративної культури. Забезпечення корпоративної культури покращує морально-психологічний клімат та комунікаційні процеси у колективі, покращує на гармонізацію індивідуальних та колективних інтересів працівників, виховує відповідальність, мобілізує ініціативу та ін.

Враховуючи сучасні складні соціально-економічні умови, у яких через ряд факторів знаходяться безліч підприємств, роль корпоративної культури набуває нового значення. Фінансово-економічні кризи як умови функціонування підприємств вимагають мобілізації усіх ресурсів для оптимізації внутрішньофірмових відносин і взаємодії організаційних структур. Ми постійно спостерігаємо нові виклики від суспільства, постійно змінюються соціально-економічні умови розвитку. Тому при формуванні організаційної культури важливо враховувати суспільні потреби, які повинні відповідати вимогам часу.

У класичному розумінні корпоративна культура розглядається як інструмент стратегічного розвитку організації через стимулювання інновацій та управління змінами. Набуваючи професійного й особистісного досвіду,

члени колективу формують своє ставлення до різних явищ, а саме: місії організації, планування, чинників мотивації, виробництва, якості праці [1].

Корпоративна культура – це система цінностей, переконань, вірувань, уявлень, очікувань та їх символів, а також ділових принципів, норм поведінки, традицій, ритуалів і т. д., що склалися в організації, які формують “корпоративний дух”, визначають загальні рамки відносин, поведінки в організації та приймаються більшістю співробітників організації.

Роль корпоративної культури стає особливо яскравою в ситуації економічної кризи. Особливості корпоративної культури дозволяють компанії придбати необхідну гнучкість, яка робить її стійкою до дисбалансів з серйозними наслідками. Корпоративна культура компанії повинна швидко і ефективно реагувати на зміни споживчого попиту, коливання режиму поставок, виробничі проблеми. Елементи корпоративної культури, доповнюючи один одного, формують стійку систему до зовнішніх впливів та внутрішніх дисбалансів. Дослідження взаємозв'язків між принципами корпоративної культури і відповідними видами діяльності дозволяє зрозуміти причини успіху компанії в цілому. Саме тому пропонуємо принципи формування корпоративної культури, які будуть доречними для впровадження в нинішніх соціально-економічних умовах і дозволять сформуванню корпоративну культуру стійкою до дисбалансів та ризиків.

Принцип визнання цінностей. За своїм змістом корпоративна культура є системою цінностей, правил та норм поведінки в конкретній організації, це система взаємин і спілкування людей, що в ній працюють. Саме тому важливо визнати, які цінності є пріоритетними для кожного члена команди та спонукати весь колектив сповідувати ці цінності. Корпоративну культуру потрібно розглядати як систему базових цінностей і норм організації, які визначають правила поведінки її персоналу, діловий стиль, ритуали, символи.

Принцип довіри та прозорості. Цей принцип передбачає встановлення довірчих відносин між усіма членами команди. Важливо, щоб у колективі панувала дружня атмосфера, у якій вітаються морально-етичні принципи та відсутня схильність до ведення інтриг, сварок та конфліктів.

Принцип підтримки зворотнього зв'язку. Цей принцип покликаний налаштувати комунікації між усіма членами колективу. Грамотний керівник завжди повинен бути в курсі стану і настрою колективу. Незадоволені є завжди, але система сама виштовхне їх, якщо більшість підтримає зміни.

Принцип дотримання корпоративних традицій. Встановлення міжособистісних контактів та формування команди варто здійснювати за неформальних умов. Це своєрідні методи тимблдингу, які дозволяють учасникам розширити коло спілкування, налаштувати міжособистісну комунікацію. Крім того, такий принцип забезпечує єдність різних організаційних структур (відділів, відділень тощо), що є перевагою для успішного командотворення.

Принцип визнання. Кожна людина у колективі повинна відчувати себе комфортно та впевнено. Працівників, які мають певні досягнення варто мотивувати та визнавати їхні досягнення. Тоді працівники розуміють, що їхні досягнення цінуються і є важливими для командної роботи. Тому варто застосовувати методи матеріальної та нематеріальної мотивації. Відповідно до цього, оцінюють і вибудовують моделі власної поведінки.

Принцип забезпечення власним прикладом. Неабиякий вплив на корпоративну культуру має щоденна поведінка і вчинки вищого керівництва організації, менеджерів і самих співробітників. Безумовно, тут перші особи організації повинні почати роботу з себе. Тому що якщо в організації декларується цінність взаємної поваги співробітників, а керівник грубить своїм підлеглим, то про формування належної корпоративної культури говорити не доводиться. Як тільки перша особа починає поводитися згідно декларованими в організації цінностями, можна вимагати того ж від топ-менеджерів, потім від менеджерів середньої ланки і, нарешті, від рядових співробітників.

Корпоративна культура організації повинна періодично оновлюватися. Зміни умов зовнішньої конкуренції, державного регулювання, стрімкі економічні зміни і нові технології вимагають оновлення корпоративної культури організації, що не відповідає новим умовам. Для створення нової культури організації потрібно деякий час, оскільки вона потребує формування нової місії, цілей організації і її ідеології, моделі ефективного керівництва, використання досвіду попередньої діяльності, вкорінених традицій і процедур, оцінювання ефективності організації, її формальної структури, проектування приміщень і будівель.

Список використаних джерел:

1. Поліщук Н. С. Вплив моральних цінностей та особистих потреб на формування корпоративної культури державних службовців. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/ejournals/tppd/2008-3/R_3/08pnskds.pdf

МАРКЕТИНГОВЕ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОЮ ШКОЛОЮ

Ключові слова: управління освітою, освітній маркетинг, адміністрування в освіті, якість освітніх послуг, ефективне управління школою.

Розширення сфери масового споживання товарів і послуг стало характерною рисою сучасного суспільства. Поряд із збагаченням ринку пропозицій виникає значна проблема щодо визначення їх якості. Внаслідок чого якість стає визначальним фактором конкурентності та стимулом розвитку. Проблема якості має місце не лише в площині виробництва матеріальних продуктів, а й у сфері нематеріальних послуг, зокрема освітніх. Останнім часом у цій сфері якість набуває особливого значення. Проблему забезпечення якості освіти включають у перелік сучасних освітніх брендів, які характеризують пріоритетні напрями її розвитку.

Процес забезпечення якості освіти безпосередньо пов'язаний з ефективним управлінням. Вдосконалення практики управлінської діяльності традиційно відбувалося в середовищі приватного шкільництва, оскільки мережа шкіл державної форми власності адмініструвалася у строго регламентованих межах вертикальної управлінської структури. Ринок освітніх послуг на рівні середньої освіти на сьогодні не набув достатнього розвитку, а тому управлінські моделі мають доволі консервативний характер. Тим не менше, реформування освіти з метою вдосконалення її якості вимагає не лише впровадження більш ефективних методів управління, а й застосування нових підходів, зокрема, маркетингового адміністрування.

В сучасних наукових дослідженнях маркетинг визначають як творчий соціальний та управлінський процес, який передбачає виявлення потреб покупців і задоволення їх у вигідний для них спосіб. Маркетингове управління школою – це заснована на практиці концепція управління, яка поєднує традиційні цінності та принципи шкільного адміністрування зі знаннями про те, як ефективно управляти організаціями [3, с. 112]. Маркетинг повинен пронизувати всі сфери та напрямки діяльності організації, яка виробляє товари та послуги. Він відіграє ключову роль, особливо в недержавних школах де однією з першочергових цілей, хоча й не основною є досягнення економічного прибутку. Із набуттям державними школами більшої фінансової автономії питання їх матеріального забезпечення набувають нового значення.

В сучасній термінології з'явився термін “некомерційний маркетинг” або маркетинг у неприбуткових організаціях, що означає вихід маркетингової діяльності за межі реклами, до нього можуть бути залучені й такі соціальні суб'єкти, які не виробляють матеріальні блага на продаж і не мають

безпосередньої фінансової мотивації. Власне прикладом такої діяльності і є маркетинг в освітній сфері, адже навчальні заклади, які надають освітні послуги не переслідують першочергової фінансової мотивації. Маркетинг шкіл, на відміну від маркетингу комерційних організацій, фокусується не на потребах, а на цінностях (культурних, емоційних, моральних). Освітній маркетинг будується навколо етосу та благородних ідеалів гуманізму, навіть якщо ці слова й ніколи не з'являться в місії чи рекламі школи. Тільки такий маркетинг має шанси на успіх, адже опортуністичні рекламні стратегії рано чи пізно будуть викриті ринком [2, с. 90].

Сучасна маркетингова орієнтація передбачає вивчення потреб та вподобань клієнта, а потім формування продукту чи послуги таким чином щоб вони максимально задовольняли користувача [3, с. 112]. Якщо ж клієнт не задоволений, бізнес припиняє своє існування. В контексті освітньої сфери маркетинг – це управлінський підхід, який спрямований на задоволення потреб і надання освітніх послуг у спосіб, який задовольняє, як надавача так і отримувача послуг. Фокусування управлінської діяльності на потребах зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів і залучення їх до прийняття певних рішень забезпечує реалізацію одного з найвагоміших принципів управління – принципу партисипативності, що в свою чергу зумовлює ефективність управління та сприяє зростанню якості освіти. Відтак, найбільш повною мірою можна досягти внутрішніх і зовнішніх цілей шкільної організації шляхом задоволення потреб та очікувань усіх зацікавлених сторін школи: персоналу, учнів, батьків, вчителів. Саме задоволеність учнів та їхніх батьків, а найчастіше власне батьків, відіграє чи не найбільш важливу роль у діяльності закладів освіти. Відповідати цим очікуванням нелегк, оскільки динамічно мінливе суспільне середовище ставить перед освітньою системою нові проблеми та виклики, тому маркетинг – це не лише сукупність практичних заходів що передбачають використання відповідних методів і прийомів, а насамперед спосіб мислення про організацію її роль і завдання, що забезпечують її виживання і розвиток.

Реалізація маркетингової діяльності передбачає підготовку цілісного плану просування закладу освіти, його освітніх послуг. Іншими словами маркетинг в освіті – це стратегія формування іміджу школи. Заклад, який інвестує в просування, фокусує свою увагу на розвитку учнів, а також декларує відповідний рівень якості освіти, матиме в громаді вагомий статус, буде привабливим для майбутніх вступників. Хороша репутація в місцевому середовищі створюється завдяки популяризації діяльності школи у соціальних мережах, участі школярів чи педагогів у різноманітних конкурсах, влаштування внутрішньо- або міжшкільних заходів культурного, екологічного, благодійного спрямування і таке інше. Водночас кожній школі слід творити свою власну ідентичність й окремішність, пропонувати щось особливе, виняткове, відмінне від інших закладів. Така унікальність підвищить статус школи, створить передумови для відбору найбільш

кваліфікованих і мотивованих педагогічних працівників, забезпечить привабливість для потенційних користувачів освітніх послуг.

З огляду на широкий спектр маркетингових завдань директор сучасної школи має стати ефективним менеджером, що успішно виконує різноманітні професійні ролі: менеджера з персоналу, менеджера з маркетингу, менеджера бренду (школи), менеджера персонального брендингу, аналітика ринку, стратега, менеджера з управління освітніми процесами в школі, менеджера медіа та онлайн-спільноти, фахівця зі зв'язків з громадськістю [1, с. 3].

Отож, маркетингові інструменти управління сучасною школою, спрямовані на реалізацію системи заходів щодо формування її іміджу, зростання популярності та вдосконалення якості освітніх послуг.

Список використаних джерел:

1. Fazlagić A. J. Dlaczego w zarządzaniu szkołą potrzebny jest marketing? *Meritum. Mazowiecki Kwartalnik Edukacyjny*. 4 (35). 2014. S.2–7.
2. Fazlagić A. J. Marketingowe zarządzanie szkołą: CODN. Warszawa, 2003. 164 s.
3. Żebrok P. Marketing w publicznych placówkach oświatowych. *Edukacja humanistyczna*. nr 2 (33). Szczecin, 2015. S.107–121.

Олена Гула

*аспірант факультету педагогічної освіти
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИРЕКТОРА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВИТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: професійна діяльність, пріоритетні напрями роботи директора ЗЗСО, особистісно-професійний розвиток.

Чимало викликів постало перед освітою в умовах воєнного стану: безпечне освітнє середовище, організація освітнього процесу з урахуванням усіх вимог сьогодення, форми здобуття освіти, розроблення алгоритму дій під час виникнення надзвичайних ситуацій, адаптація учнів, педагогів, батьківської спільноти, налагодження комунікації між усіма учасниками освітнього процесу, психологічна підтримка тощо.

Нові завдання та виклики постають перед директором школи. Сьогодні керівник закладу освіти – це освітній менеджер, який у межах академічної, організаційної, кадрової та фінансової автономії організовує діяльність школи, виступає основним ініціатором змін у закладі, налагоджує комунікацію у батьківському, педагогічному, учнівському колективах, діє та приймає управлінські рішення на засадах педагогіки партнерства із

урахуванням усіх вимог та викликів сьогодення. В контексті вимог сьогодення директор сучасного освітнього закладу – успішний лідер змін. Робота керівника за своєю специфікою постійно супроводжується змінами, інноваціями, часом нестандартними ситуаціями, які вимагають швидкого реагування.

В умовах воєнного стану пріоритетні напрями роботи керівника закладу загальної середньої освіти також змінилися: безпечне освітнє середовище (належне укриття та його оснащення необхідними засобами для перебування там дітей; розроблення алгоритму дій у разі настання надзвичайних ситуацій – створення чітких інструкцій, роз'яснювальна робота з батьківською громадою, педагогічним колективом); забезпечення якості освіти та освітньої діяльності у закладі освіти в умовах воєнного стану.

У сучасній психолого-педагогічній літературі поруч із поняттям керівник (директор) закладу загальної середньої освіти згадуються поняття освітній менеджмент, ефективність управлінських процесів, стратегічний напрям роботи керівника, співпраця із засновником, розбудова ефективної дієвої стратегії закладу освіти, забезпечення якості освіти та освітньої діяльності, робота на засадах відкритості та прозорості, у тому числі інформаційної, безпечне освітнє середовище, наставництво тощо.

Незважаючи на усі труднощі, українська освіта продовжує свій розвиток попри війну. Адже продовжується реалізація державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року. Цьогоріч учні п'ятих та шостих класів навчаються за новим Державним стандартом базової середньої освіти. Реформування системи освіти це складний і системний процес, який потребує значного відрізка часу, ресурсів, змін як зовнішніх, так і внутрішніх (готовності учителів змінюватись та змінювати середовище).

Звичайно, що нові виклики потребують постійного особистісно-професійного розвитку керівника школи, що відіграє ключову роль.

Пріоритетним напрямом підвищення кваліфікації директора залишається удосконалення управлінських процесів, формування та розвиток управлінської культури керівника, здатність швидко реагувати на виклики та зміни, психологічна стійкість, педагогіка партнерства (співпраця з батьками, зниження рівня тривожності серед батьків і педагогів, пошук спільних рішень, альтернатив). Керівник організовує освітній процес у закладі, налагоджує систему забезпечення якості освіти та освітньої діяльності – зовнішню та внутрішню. Планує стратегічний розвиток закладу із урахуванням усіх викликів сьогодення.

Освіта дорослих відрізняється від педагогіки саме тим, що поруч із навчанням та пізнанням нового основою є набутий попередній досвід. Доросла людина прагне здобути знання, коли у неї виникає потреба. Є

розуміння ситуації, яка виникла та усвідомлення потреби у тих чи інших знаннях, або ж компетентностях.

Керівники шкіл сьогодні шукають ті дієві інструменти та засоби, які будуть ефективними для здобуття учнями якісної освіти, розбудовують внутрішню систему забезпечення якості освіти у закладі, розробляють процедури, політики, які зроблять освітнє середовище у закладі безпечним, комфортним, психологічно сприятливим, мотивуючим та продуктивним для усіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Бобровський М. В., Горбачов С. І., Заплотинська О. О., Ліннік О. О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. – 2-ге видання, перероб. і доп. Київ: Державна служба якості освіти, 2021. 350 с.

2. Горбовий А. Ю., Ліпич Л. Г., Степанюк О. М., Погореловська І. Д., Буняк Н. М., Хілуха О. А. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. Видання 2-е виправлене і доповнене. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 223 с.

3. Методичні рекомендації спрямовані допомогти керівникам закладів загальної середньої освіти, засновникам закладів освіти, відділам/управлінням освітою, центрам професійного розвитку педагогічних працівників, суб'єктам підвищення кваліфікації у впровадженні професійного стандарту “Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти” (далі – Професійний стандарт): затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 06.01.2021 №30.

4. Професійна компетентність керівника сучасного закладу освіти: код епохи / Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції : за заг. ред. В. В. Гуменюк. Хмельницький : ОІППО, 2020. 366 с.

5. Психологічна підготовка керівників освітніх організацій до діяльності в умовах змін : посібник / за наук. ред. О. І. Бондарчук. Київ: Ун-т менеджменту освіти НАПН України, 2014. 194 с.

Ірина Бабенко

кандидат педагогічних наук, старший викладач

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Яна Гармаш

магістр

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

САМОМЕНЕДЖМЕНТ В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Ключові слова: самоменеджмент, культурно-освітнє середовище, заклад освіти, суб'єкти освітнього простору.

Сутність проблеми, стан її дослідження. Трансформації в системі освіти України на сучасному етапі її становлення, актуалізують проблему розвитку й саморозвитку всіх учасників культурно-освітнього середовища закладу освіти. У нашому дослідженні актуалізуємо наукові розвідки М. Монтесорі, Р. Штайнера, Р. Фахрутдінова у сфері організації культурно-освітнього середовища закладу освіти; технології самоменеджменту суб'єктів освітнього процесу обґрунтовані у працях М. Лукашевича, А. Хроленко, О. Штепи; напрацювання в галузі самоуправління у педагогічній діяльності мають І. Альошина, Н. Білик, О. Галич, Т. Бабко, В. Крижко, Н. Матяш, Л. Пермінова, М. Приходько, В. Симоненко. Висока актуальність проблеми нашого дослідження зумовлює доцільність обґрунтування можливостей, методів та напрямків самоменеджменту суб'єктів культурно-освітнього середовища.

Методологія, методи та дослідницькі інструменти: термінологічний та структурний аналіз, узагальнення, діалектичний.

Висновки та результати дослідження. Українські вчені в царині педагогічної науки термін “культурно-освітнє середовище” тлумачать як єдність матеріальних та духовних засад функціонування освітнього простору, що уможливають саморозвиток творчої та активної особистості, розвиток її природних здібностей. Воно є функціональним і просторовим об'єднанням суб'єктів освіти, між якими встановлюються тісні різнопланові групові взаємозв'язки, і може розглядатися як модель соціокультурного простору, у якому відбувається становлення особистості [2, с. 16].

У сучасних педагогічних дослідженнях культурно-освітнє середовище розглядається як спеціально створене предметне й соціокультурне оточення суб'єктів освітнього процесу, що забезпечує створення умов для актуалізації внутрішнього світу особистості, її особистісного зростання, самореалізації, становлення самосвідомості [2, с. 16].

Важливе місце у ефективному функціонуванні культурно-освітнього середовища закладу освіти відіграє самоменеджмент усіх його суб'єктів. У

більшості досліджень його розглядають як сукупність прийомів та навичок самоорганізації, особистісного розвитку, планування траєкторії та способів діяльності. На основі теоретичних узагальнень та практичних напрацювань українських та зарубіжних вчених, виділимо основні функції самоменеджменту учнів та педагогів: постановка мети освітньої діяльності, планування основних етапів та засобів досягнення особистих цілей, визначення альтернативних траєкторій власної освітньої діяльності, ухвалення рішень, реалізація власної діяльності, самоконтроль і корекція цілей.

Розглядаючи самоменеджмент як засіб саморозвитку особистості, Білик Н. вказує, що він передбачає самопізнання, встановлення цілей і розробку заходів щодо їх досягнення, самоорганізацію, самомотивацію та самоконтроль [1, с. 10].

Отже, самоменеджмент охоплює: самопланування, самоорганізацію, самомотивацію та самоконтроль, і поділяється на наступні напрямки:

- когнітивний менеджмент, як стратегія навчання та розвитку, зокрема розвиток мислення, пам'яті, робота з інформацією;
- тайм-менеджмент – підвищення продуктивності завдяки увідповідненню часу та мотивації, цілепокладання, відповідальності;
- комунікативно-організаційний – інтегрованість до учнівського чи педагогічного колективу, розвиток здатності працювати у команді;
- розвиток особистісних навичок – гнучкості, лідерства, саморефлексії.

З огляду на багатогранність і багатовимірність професійної активності вчителя, його самоменеджмент охоплює такі напрями свідомої самоорганізації як: самоуправління освітньої діяльності вчителя (співпраця з учнями), самоорганізація консультативної педагогічної діяльності у взаємодії з батьками учнів, самоорганізація методичної роботи у взаємодії з колегами, самоуправління власним професійним розвитком [4, с. 308].

Самоменеджмент учня як суб'єкта культурно-освітнього середовища може здійснюватися завдяки розробці власної програми, плану чи веденні щоденника. Програма – це як письмовий короткий виклад життєвої стратегії, а план – це конкретні справи, які треба зробити, щоб вона стала реальністю. Щоб діяти ефективно, слід розробити циклограму тижневої зайнятості, режим дня. Ведення щоденника як засобу організації освітньої діяльності, за якого учень розглядається не об'єктом педагогічного впливу, а господарем особистого життя [3, с. 35].

Таким чином, самоменеджмент суб'єктів культурно-освітнього середовища сприяє виконанню роботи з найменшими затратами, кращій організації та результативності праці, зменшенню стресу та підвищенню мотивації, зниженню кількості помилок під час виконання діяльності, досягнення життєвих цілей найбільш оптимальним шляхом.

Список використаних джерел:

1. Білик Н. І., Галич О. Г. Роль самоменеджменту в особистісному розвитку вчителя. *Імідж сучасного педагога*. 2017. № 7. С. 9–12.
2. Каташов А. Особливості інноваційних освітніх закладів на сучасному етапі. Університет та регіон. Міжнар. наук.-практ. конф. Луганськ. 2000. С. 15–17.
3. Роціна С. Розвивальне освітнє середовище навчального закладу як умова особистісного розвитку учнів. *Педагогічний альманах*, 2011. Випуск 12. Ч.1, С. 34–38.
4. Чорна В. В. Входження особистості в культурно-освітній простір: історико-філософський аспект. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2016. Вип. 20(2). С. 307–314.

Олена Юденкова

кандидат педагогічних наук

ДЗВО “Університет менеджменту освіти” НАПН України

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ МАСОВИХ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ У СФЕРІ ІНСТИТУТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова: науково-практичні заходи, нетворкінгова технологія в соціальних мережах

Професійна активність науково-педагогічних працівників Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО “Університет менеджменту освіти” НАПН України (далі – БІНПО) визначається набором дій та зусиль, спрямованих на досягнення конкретних цілей та завдань в галузі науки, освіти та педагогіки. Основною метою професійної активності науково-педагогічних працівників є забезпечення якісної освіти та наукового прогресу. Однією із умов досягнення ефективних результатів в освітньому процесі є проведення масових науково-практичних заходів. Ключові аспекти мети такої діяльності відображаються в таких наскрізних лініях:

Навчання та педагогічна діяльність. Удосконалюється освітній процес у БІНПО: створюються та впроваджуються ефективні методи навчання, розробляються сучасні освітні матеріали, забезпечується підтримка студентів у їхньому навчальному та професійному шляху, розкривається їх особистісний потенціал; удосконалюється педагогічний контроль та підвищується якість освіти у цілому; забезпечується ідентифікація слабких

місць в освітньому процесі та своєчасно розробляються заходи для покращення якості освіти.

Наукова діяльність. Проведення наукових досліджень, оновлення змістового компоненту для слухачів курсів підвищення кваліфікації, публікації наукових статей та монографій, участь у конференціях для поширення знань та обміну ідеями.

Співпраця та комунікація. Сприяння міжнародній співпраці, обміну досвідом та спільними проектами з іншими вітчизняними закладами освіти та науковими установами. Співробітництво з галузевими організаціями, участь у роботі професійних об'єднань та асоціацій для спільного вирішення питань професійного розвитку та підвищення кваліфікації.

Педагогічне лідерство та організаційна діяльність. Сприяння розвитку кафедр БІНПО та науково-педагогічного колективу в цілому, залучення працівників до спільної роботи над проектами та ініціативами задля розвитку. Забезпечення належного функціонування БІНПО, сучасна цифрова екосистема управління освітнім та науковим процесом.

Окремої уваги в умовах кризових станів заслуговує реалізація в БІНПО нетворкінгової технології в соціальних мережах. Мережеві технології, у тому числі соціальні мережі, грають важливу роль у сучасному світі для забезпечення співпраці, обміну інформацією та встановлення відносин. Нетворкінгова технологія БІНПО в соціальних мережах означає використання цих мереж для підтримки комунікації, співпраці та обміну знаннями між членами академічної та наукової спільноти, студентами, випускниками, слухачами курсів підвищення кваліфікації, ключовими стейкхолдерами та іншими зацікавленими сторонами. Основні аспекти та можливості нетворкінгової технології БІНПО в соціальних мережах включають: створення спільнот БІНПО – це створені спеціальні групи/сторінки у соціальних мережах, де учасники ві льно обмінюються досвідом, співпрацюють та обговорюють актуальні теми. Основна платформа – група у Facebook (сторінку відвідує майже 8000 осіб); публікації та дискусії: БІНПО системно здійснює публікації наукових досліджень, новин, анонсів подій, конференцій та інші важливих матеріалів для спільноти шляхом використання Telegram-каналу. Це сприяє обговоренню та обміну думками, взаємодії з аудиторією. Наразі група підписників Telegram-каналу БІНПО становить 78 осіб.

Залучення студентів і випускників – співпраця зі студентами та випускниками через соціальні мережі може сприяти залученню їх до активностей БІНПО, а також у подальшому розвитку спільнот випускників закладу освіти. Співпраця зі студентами БІНПО через соціальну мережу ТікТок є ефективним способом залучення та взаємодії. Ця платформа дозволяє створювати короткі, цікаві відео, які залучають увагу студентів. БІНПО залучає студентів до створення відеоконтенту, використовуючи їхні ідеї, коментарі та досвід. Це дозволяє створювати близьке студентське

співтовариство та сприяє активній та ефективній взаємодії. Також цікавим є досвід використання TikTok для поширення інформації про найближчі події, відкриті лекції, семінари, які можуть бути цікавими для студентів.

Мережевий розвиток особистості через спілкування з вченими, експертами та практиками у своїй області є дуже важливим, бо студенти можуть розширити свою мережу контактів, що сприяє особистісному та професійному кар'єрному зростанню. Сприяння співпраці та залучення до спільних проектів через соціальні мережі полегшує комунікацію та обмін ідеями між науково-педагогічними працівниками БІНПО та студентством.

Окремої уваги заслуговує досвід використання реклами в Instagram для залучення абітурієнтів та сприяння вступу до інституту. Мережа Instagram є ефективним інструментом, оскільки ця платформа має велику активну аудиторію, особливо серед молоді. У БІНПО є досвід супроводу вступної кампанії через цю мережу. Поряд з цим, важливо враховувати прозорість, етичні аспекти та конфіденційність даних при використанні соціальних мереж в науковій діяльності та співпраці.

Таким чином, соціальні мережі як різновид інноваційних соціальних медіа використовуються в БІНПО як засіб для налагодження горизонтальної комунікації та взаємодії із різними цільовими аудиторіями в режимі он-лайн, дає можливість швидко поширювати інформацію про освітні послуги, впливати на сприйняття образу інновацій та ставлення до них, реалізовувати інтерактивне спілкування учасників у режимі реального часу, підвищувати ступінь залучення педагогічних, науково-педагогічних до процесу впровадження інновацій. Використання нетворкінгової технології в соціальних мережах для БІНПО має значний вплив на багато аспектів академічної, адміністративно-управлінської та громадської діяльності закладу вищої освіти. Таким чином, до масових інформаційних заходів в БІНПО відносимо і комунікацію в соціальних мережах, що забезпечує ефективний зв'язок з цільовими аудиторіями, маркетинг та рекрутинг, просування подій та активностей, будівництво освітньої спільноти та взаємодія з її учасниками.

Ефективне виконання усіх запланованих науково-практичних заходів сприяє реалізації провідних напрямків БІНПО: інтернаціоналізація освіти та покращення якості міжнародного науково-дослідницького співробітництва в галузі наук про освіту, педагогіки і психології, підвищення конкурентоспроможності студентів, викладачів БІНПО на внутрішньому та міжнародному ринку праці, міжнародного стажування в контексті глобальних освітніх трендів розвитку науки, залучення до кращих світових практик, підвищення якості освіти у відповідності з міжнародними освітніми стандартами; розвиток кадрового потенціалу БІНПО шляхом створення умов для кар'єрного й особистісного розвитку науково-педагогічних працівників

для навчання впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти.

Оксана Гевко

кандидат педагогічних наук, доцент

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Алла Ревть

кандидат педагогічних наук, доцент

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Ярослав Слутий

магістр

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: здобувач вищої освіти, професійна підготовка, заклади вищої освіти, освітній процес.

Сучасна система професійної підготовки здобувачів вищої освіти повинна готувати конкурентно спроможних фахівців та відповідати викликам часу та запитам ринкової економіки. Це, своєю чергою, окреслює потребу в удосконаленні концептуальних засад підготовки здобувачів у закладах вищої освіти України, результатом якої має стати висококваліфікований, компетентний фахівець, готовий до викликів сучасного ринку праці. Організація освітнього процесу для здобувачів вищої освіти має базуватися на теоретичних засадах системності, науковості, цілеспрямованості, спиратися на відповідні закономірності та враховувати філософські, дидактичні та загальнонаукові принципи [5, с. 82].

Щодо стану досліджуваної нами проблеми, то зазначимо, що окремі теоретичні та методичні аспекти професійної підготовки здобувачів вищої освіти висвітлювалися сучасними вітчизняними та зарубіжними вченими.

Наукові розвідки О. Затворнюк присвячені формуванню у здобувачів вищої освіти психологічної готовності до професійного самовдосконалення. Праці Г. Кузан присвячені вивченню проблеми професійної підготовки фахівців професій типу «людина-людина» у вимірі сучасних вимог і реалій. Дисертаційне дослідження В. Помилуко присвячене проблемі психології розвитку ключових компетентностей у дорослому віці.

Враховуючи те, що специфікою педагогічних досліджень є їх врахування об'єктивних закономірностей освітнього процесу, значущими для нашого дослідження є твердження С. Гончаренка про те, що виявлення цих закономірностей полягає не просто фіксацію явищ, які відбуваються в

освітньому процесі безпосередньо, а й у пошукові тих методологічних основ, що лежать в їх основі [1, с. 16].

Узагальнюючи й систематизуючи наведені нами вище праці, нами було окреслено закономірності організації професійної підготовки здобувачів вищої освіти:

- узгодження освітніх завдань професійної підготовки здобувачів вищої освіти із вимогами часу, сучасного ринку праці, вимог роботодавців та стейхолдерів щодо майбутнього фахівця;
- формування у здобувачів вищої освіти навичок “soft skills”, що будуть надзвичайно актуальними для успішної самореалізації майбутнього фахівця;
- проектування освітніх програм з урахуванням сучасних викликів та тенденцій організації освітнього процесу у закладах вищої освіти;
- забезпечення мобільності, інформатизації, демократизації та гуманізації у професійній підготовці здобувачів;
- врахування індивідуальних особливостей, здібностей, задатків, обдарувань та потреб здобувачів вищої освіти при моделюванні освітньої траєкторії.

У контексті досліджуваної нами проблеми нами виокремлено основні аспекти методології професійної підготовки здобувачів вищої освіти, які визначають особливості побудови освітнього процесу вищої школи та забезпечують професійну компетентність майбутніх фахівців:

- загальнометодологічна теорія та практика професійної підготовки здобувачів;
- науковість;
- самостійність та автономність, що визначається актуальною педагогічною дійсністю;
- використання конкретних методів у професійній підготовці здобувачів;
- дослідницька діяльність здобувачів вищої освіти щодо вирішення практичних та пізнавальних проблем [3].

Маємо зазначити, що методологічні підходи до професійної підготовки здобувачів визначають особливості побудови освітнього процесу вищої школи, в цілому, та розробку освітніх професійних програм, зокрема. А також забезпечують формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти, що є необхідною умовою професійної підготовки майбутнього фахівця.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : Методологічні поради молодим науковцям. Київ –Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2008. 278 с.

2. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / за ред. П. Ю. Сауха. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. 444 с.

3. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ : “К.І.С.”, 2004. 112 с.

4. Помилуко В. Ю. Психологія розвитку ключових компетентностей у дорослому віці: дис. ... доктора психол. н. 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Київ, 2020. 541 с.

5. Янкович О., Беднарек Ю., Анджеєвська А. Освітні технології сучасних навчальних закладів: навчально-методичний посібник. Тернопіль : ТНПУ ім В. Гнатюка, 2015. 212 с.

Ганна Кісла

кандидат філософських наук, доцент

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

УКРАЇНА, ВЕЛИКОБРИТАНІЯ, ФРАНЦІЯ: ТРЕНДИ ЗБІГУ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Ключові слова: моніторинг, освітня діяльність, релевантна інформація, якість освіти, тренди розвитку.

Науковці світу, які досліджують якість освіти в своїх країнах, використовують загальний методологічний підхід для визначення змісту поняття моніторинг. Моніторинг якості освіти – це система послідовних і систематичних заходів, що здійснюються з метою виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти в країні, на окремих територіях, у закладах освіти, встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності. Відомий американський дослідник П. Монро вважає, що доцільно виділити три варіанти моделі освіти, що відповідають домінуючим типам політичного,

соціально-економічні системи:

1) модель країн континентальної Європи (Німеччина, Україна, Франція, Італія,), в якій

центральна роль у регулюванні, фінансуванні та проведенні моніторингу належить державі;

2) модель Великобританії з мінімальним втручанням уряду в освітній процес;

3) модель США, в якій передана функція управління освітою інших недержавних форм самоорганізації суспільства і реалізується на рівнях держава, місцеве самоврядування та приватна ініціатива [1, с. 12].

Чотири основні типи моніторингу можна легко розрізнити за характером питань, для вирішення яких спрямовані конкретні заходи з

моніторингу: (1) моніторинг спостереження, (2) моніторинг впровадження, (3) моніторинг ефективності та моніторинг соціальної значущості.

Україна. В контексті запропонованих П. Монро варіантів моделей освіти в Україні моніторинг якості освіти відіграє ключову роль у підвищенні ефективності системи управління якістю освіти з боку держави. Українська держава вважає, що систематичність збору релевантної інформації при проведенні моніторингу – це важливий інструмент швидкого реагування на зміни як внутрішнього, так і зовнішнього освітнього середовища. Українськи дослідники припускають, що валідність результатів моніторингових та рейтингових досліджень вимагає широкого використання поряд з кількісними параметрами суб'єктивних експертних оцінок. Необхідно збільшувати роль професіонала, експерта, який має значний досвід і достатньо часу для спостереження та оцінки найрізноманітніших нюансів, настроїв, культурних та інших особливостей діяльності навчального закладу. [2, с. 100].

Великобританія. На теренах Великої Британії освітній менеджмент здійснюється на національному та локальному рівнях за допомогою департаментів освіти та місцевих органів управління освітою. Серед основних функцій освіти, спрямований на забезпечення дотримання відповідних стандартів освіти у діяльності навчальних закладів та надання освітніх послуг високої якості суспільству [3, с. 25].

Моніторинг тенденцій, притаманних усій вищій освіті закладів, є звіти ЗНО, відгуки студентів, звіти в інституційні перевірки. Інші тенденції внутрішнього моніторингу залежать від статусу, місії академічної установи та пов'язані з опитуванням роботодавців, вищої освіти випускників закладів, аналіз звітів експертів з оцінки нових навчальних програм дошки тощо [3, с. 25].

У сучасній Великобританії модель моніторингу, заснованим на оцінці вищого заклад з точки зору його відповідальності перед суспільством і державою. Усі рішення, що визначають перспективи розвитку освітньої галузі, незважаючи на політичну силу при владі, є прийнятий парламентом або урядом Великобританії.

Франція. Контроль якості освіти у Франції, також як і в Україні, в першу чергу виконують посадові особи національного рівня. Вони приймають рішення щодо зв'язків між урядовими директивами та планами та ресурсами, необхідними для виконання цих директив у вишах. Їм потрібна значна загальносистемна інформація про поточні результати студентів і пов'язані з ними фактори разом із даними про довгострокові тенденції.

Аналіз системи освіти у Франції передбачає вирішення таких питань: що вивчають студенти; те, що вони вивчають, відповідає потребам і прагненням країни, громади та батьків; наскільки добре використовуються ресурси для отримання результатів ефективності.

Висновки. Тренди збігу: Моніторинг якості освіти в названих країнах проводиться державними установами на національному та локальному рівнях за допомогою департаментів освіти та місцевих органів управління освітою. Результати моніторингу презентуються у звітах: звіти ЗНО, відгуки студентів, звіти в інституційні перевірки.

Список використаних джерел:

1. Мозальов В. С. Моніторинг якості освіти: вітчизняний та зарубіжний досвід http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S
2. Craig E. Richards A Typology of Educational Monitoring Systems
3. Educational Evaluation and Policy Analysis Summer 1988, Vol. 10, No. 2, pp. 106–116 Rutgers University.
4. Krasilnikova G. System of monitoring the quality of higher education in UK universities: experience for Ukraine https://www.researchgate.net/publication/286912303_System_of_Monitoring_the_Quality_of_Higher_Education_in

Олена Галян

доктор педагогічних наук, професор

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЧИННИКИ УСПІШНОЇ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ЗВО

Ключові слова: типи освіти, суб'єктісно-орієнтований освітній процес, метакомпетентності, особистісно-професійне зростання, професійна соціалізація.

Сутність проблеми, стан її дослідження. Логічно припустити, що суспільні процеси та виклики сьогодення детермінують переосмислення змісту та особливостей освіти і компетентності, яких повинен набути сучасний здобувач вищої освіти. Державна політика в сфері вищої освіти регламентує актуальність особистісно-професійного зростання майбутніх фахівців, в якому репрезентовано як компетентності предметної галузі, так і соціальні навички. Здатність самостійно ставити і досягати цілі, адекватно реагувати на навчальні, професійні та життєві ситуації, приймати рішення, бути відповідальним, аналізувати, порівнювати прогнозувати події та моделювати доцільний стиль поведінки в них, організувати себе і свою діяльність тощо – усе це результати оптимально організованої навчально-професійної діяльності здобувача.

Розгляд означених умінь і здатностей підводить до важливості виокремлення метакомпетенцій, які визначають успішність професійної

соціалізації на етапі навчання в ЗВО. Сутнісно метасистемна компетенція уможливило керування інформацією, знаннями, своїм інтелектуальним розвитком і рефлексивними механізмами. Йдеться про значущий атрибут освітнього процесу здобувачів вищої освіти – самостійне керування власною пізнавальною діяльністю, зумовлене проявом їх суб'єктності, формуванням особистісної позиції щодо себе та своєї діяльності. Своєю чергою, врахування особистісного контексту в організації навчання сприятиме полегшенню набуття ними необхідних предметних, навчальних, комунікативних, організаційних тощо компетентностей та здатності до самонавчання, самоосвіти та саморозвитку.

У педагогічній співдії означений контекст представлений спеціально спроектованим розвивальним освітнім середовищем з його цільовим, змістовим, організаційно-діяльним та діагностико-корекційним компонентами. Однак їх втілення варто оцінювати з огляду на загально-соціальні та культурні засади, функції й пріоритети особистісно орієнтованої освіти.

Методологія, методи та дослідницькі інструменти. Основу дослідження становить уявлення про множинну, багатомірну детермінованість і складноорганізованість особистісного-професійного зростання майбутніх фахівців. Смисловий простір розуміння взаємозв'язку між суб'єктами освітнього процесу в ЗВО доповнено обґрунтуванням змісту їх активності (вибирають із запропонованого чи пропонують самі), сутність змін та чинників, що детермінують цей процес. Образ учасників освітнього процесу у виразно через атрибути діяльного буття кожного, інтегральну здатність до самоздійснення, саморозвитку.

Висновки та результати дослідження. Унормовані й стандартизовані підходи (традиційність як характеристика нормативно детермінованої освітньої ситуації) не виключають створення в ЗВО повноцінних умов для індивідуального розвитку здобувача вищої освіти та його викладача. Водночас більш продуктивним є сприймання освіти як простору розвитку індивідуальних здібностей (насамперед, мислення і креативності) та соціально значущих якостей особистості (зокрема, лідерських), важливих для формування професійно-особистісної позиції здобувачів. У такому освітньому середовищі пріоритетом визнається аналітико-рефлексивний спосіб набуття компетентностей, а орієнтованість на формування суб'єктної позиції здобувачів сприяє привнесенню у освітній процес розвивальних технологій, забезпечення індивідуальної траєкторії розвитку на основі розвивальної дидактики, авторських методик. У доповнення акцентуємо на значущості через трансляцію соціо-культурного досвіду створювати умови для індивідуально-особистісного зростання, розвитку творчих здібностей, а отже, забезпечення практико-орієнтованого навчання, в якому враховано індивідуальні особливості, інтереси кожного суб'єкта

учіння. Чи може можемо забезпечити багатоманітність форм самовизначення здобувачів вищої освіти у змісті та формах навчання? Так. Культивування суб'єктного досвіду, експертного підходу до участі у різних формах діяльності, розвиток здатності до діалогу, обговорення і вироблення спільних рішень тощо стане результатом орієнтованого на самовизначення типу освітньої ситуації. Нелінійність і варіативність моделювання навчально-професійної діяльності здобувачів вищої освіти – його визначальні особливості. Як результат, осмисленість ними власної суб'єктності та новий рівень самоусвідомлення. Суб'єктність за цих умов виявляється через розвивальний потенціал діяльності здобувачів, зокрема, новоутворень (новий тип ставлення до себе, до навчальної діяльності та освітніх компонент), які є прямим результатом процесу учіння. Засвоєння навчальної діяльності у нових вимірах (новий рівень самостійності – уміння вчитися), її результативність, надання знанням особистісного смислу розглядаються як показники актуалізації суб'єктних проявів, що забезпечують саморозвиток та самоздійснення.

Означене відповідає гуманітарній парадигмі, як пріоритету сучасного освітнього простору, та спонукає шукати оптимальні інструменти поєднання особистісно та суб'єктісно спрямованих підходів в організації навчально-професійної діяльності здобувачів ЗВО (з огляду на сучасні виклики, суспільні запити тощо).

Ольга Лавро

*аспірант факультету педагогічної освіти
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ЕКСПЕРТІВ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Ключові слова: освіта, експертиза, програма, фахівець, принцип.

Сучасна освіта сьогодні визнається як ключовий фактор та потужний катализатор розвитку суспільства. В. Г. Кремень вважає, що перспективний розвиток освіти вимагає глибокого аналізу її проблем, суті та значення, який має важливий вплив не тільки на світогляд, але й на соціальний розвиток. Сучасні зміни в науці, виробництві та суспільному житті багатьох країн світу вимагають суттєвого оновлення освітньої системи, яке допоможе подолати існуючі перешкоди у духовному та інтелектуальному розвитку в ХХІ столітті [2, с. 481].

У таких умовах виникає необхідність у спеціалістах, які можуть проводити експертизу у сфері освіти, а саме вивчати педагогічні явища, об'єкти, процеси та результати освітньої діяльності, визначати пріоритети навчальних закладів, передбачати розвиток освітніх систем, оцінювати

альтернативні рішення, встановлювати найкращі способи організації навчального середовища фахівцями з метою покращення якості освіти та відновлення змісту навчання, а також надавати консультативну підтримку авторам та колективам навчальних закладів.

У 2019 році відбулось перше навчання експертів для акредитації навчальних програм на всій території України. Ця підготовка передувала відбору та сертифікації 36 майбутніх інструкторів, які навчатимуть експертів з акредитації. Програма навчання експертів була розроблена з підтримкою Британської ради та фахівців з Агентства забезпечення якості вищої освіти (QAA, Велика Британія). Ці навчальні заходи стали стартом для НАЗЯВО, які розпочали масштабне навчання експертів з акредитації в Україні з кінця 2019 року.

У аналізі проблеми підготовки фахівців у галузі освіти, важливим є момент дотримання певних принципів [1].

Один із цих принципів – це принцип самостійності, який визнає важливу роль тих, хто навчається, у формуванні своєї мотивації та визначенні навчальних цілей. Це передбачає, що навчаючи, слід надавати можливість тим, хто навчається, самостійно організувати та контролювати свій процес навчання.

Інший принцип - принцип спільної діяльності, є основою для втілення принципу самостійності. Він передбачає взаємодію і спільну роботу між викладачем та тими, хто навчається, засобами обраного методу та організаційної форми навчання, що ґрунтується на ідеї «всі навчаються у всіх».

Принцип спираючись на власний досвід тих, хто навчається, передбачає використання особистого досвіду для активізації процесу навчання, його аналізу та включення в систему наукових концепцій.

Принцип диференціації (індивідуалізації) навчання означає, що кожна особа, що навчається, разом з викладачем, розробляє індивідуальну навчальну програму, яка враховує її особисті освітні потреби та рівень підготовки.

Принцип контекстності навчання передбачає спрямування навчання на конкретні цілі та активно враховує контекст, в якому відбувається навчання.

Принцип усвідомленості передбачає, що всі учасники освітнього процесу повинні розуміти і осмислювати всі аспекти навчання та свої дії в процесі навчання.

Нарешті, принцип розвитку освітніх потреб покладає акцент на необхідності постійного оновлення освітніх потреб та програм навчання, враховуючи нові вимоги і зміни у професійній сфері та соціумі.

Сучасний стан освіти вимагає перегляду та оновлення змісту, принципів, методів та форм підготовки освітніх експертів. Це створює потребу у спеціалістах, які можуть проводити аналіз освітньої галузі з метою

поліпшення її якості та надавати консультаційну підтримку авторам та колективам освітніх установ.

Список використаних джерел:

1. Квіт С. М. (2021). Акредитація навчальних програм за новим порядком: Презентація. Київ: Національне Агентство.
2. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. Грамота, 2007. 576 с. С. 480–494.
3. Огнев'юк В. О., Сисоєва С. О. (2015). Підготовка експертів у галузі освіти в Україні. Освітологія, (4), 54–60.
4. European Network for Quality Assurance in Higher Education (ENQA). (2015). Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG).

Василь Гуменюк

доктор педагогічних наук, доцент

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Оксана Єфремова

кандидат медичних наук, доцент

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Ольга Гуменюк

кандидат педагогічних наук, доцент

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ СТУДЕНТІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ “ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я”: НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА

Ключові слова: індивідуальна освітня траєкторія; неформальна освіта, студенти-медики

Сутність проблеми, стан її дослідження. Здобуття освіти у сфері охорони здоров'я процес, який регулюють багато стандартів за галузями знань, освітніх і професійних. Технологічно різноманітна, загально і спеціально науково-теоретично складна освіта, що вимагає від її здобувачів виділити на навчання багато часу поза навчальним процесом у вищих закладах освіти..

Неформальна освіта в інформаційному середовищі продовжує розширюватися. Частина її послуг глобальні й спрямовані на те, щоб охопити широкий спектр, частина вузько спеціалізовані за формою майстер-класів. Якщо розглядати можливості неформальної освіти у професійній підготовці студентів, то доцільно враховувати їх в усіх варіантах послуг особистісно і

професійно зорієнтованих, тому, що саме таким чином виникає необмежений простір для розвитку індивідуальної освітньої траєкторії студента.

Проблеми та завдання неформальної освіти студентської молоді розглянуті у роботі Н. Павлик “Теорія і практика організації неформальної освіти молоді”, досвід неформальної освіти у Литві розглянули Ж. Гайлюс, А. Малинаускас, Д. Петкаускас, Л. Рагаускас. У соціологічному дослідженні Л.М. Москаленко проаналізовано фактори розвитку та вибору неформальної освіти, такі як поінформованість, доступ, час, кошти, за результатами опитування встановлено причини, що спонукають до пошуку додаткових освітніх послуг людей різного віку [1]. Дослідження Лук’яненко А., Аніщенко О., Москаленко Л., Стоговський А., Василюк А. лягли в основу розробки концепції освіти дорослих – освіти впродовж життя [2].

Методологія, методи та дослідницькі інструменти. Ми узагальнили наукові джерела з питання розвитку студентом своєї індивідуальної освітньої траєкторії; виокремлено особливості неформальної освіти у контексті підготовки фахівців у сфері «охорона здоров’я»; проведено опитування студентів Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, Івано-Франківського національного медичного університету, Львівського медичного університету, Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського та виконана інтерпретація його результатів.

Анкетування виконане на ресурсі Google *Форми*, кількість респондентів – 190 з них 35 навчаються на 1 курсі, 39 на другому, 45 на третьому, 38 на четвертому, 32 на п’ятому. Анкета містила закриті, напіввідкриті та відкриті питання.

За результатами опитування виявлено щодо:

- 38% опитаних студентів на момент опитування здобували неформальну освіту постійно, або періодично;

- серед тих, хто здобував освіту, вона була спрямованою на вдосконалення знань та вмій за напрямом навчання, особистісний розвиток, здобуття вмій та навичок поза напрямом навчання; розширення сфери спілкування;

- серед запропонованих напрямів отримання неформальної освіти 40,5% опитаних назвали бізнес та підприємництво, по 10% кожна – інформаційні технології та знання про людину у її розвитку;

- 24,7% опитаних заявили, що не планують здобуття неформальної освіти;

- серед напрямів здобуття освіти, тих, хто підтвердив наявність планів, аж 57,4% визначили як мету вдосконалення знань та вмій і навичок за напрямом навчання; 43,2 – особистісний розвиток; спілкування – 32,6%; розвиток лідерства – 24, 2.

Висновки та результати дослідження. Індивідуальна освітня траєкторія студента – це вимога часу. Особистісний та професійний розвиток людини впродовж життя визначається сформованими потребами самої людини, а вже потім вимогами професії. Однак складність формальної професійної освіти, вимоги до здобуття компетентностей в їх повному обсязі є значущою мотивацією при плануванні й здобутті студентами освіти неформальної.

Список використаних джерел:

1. Неформальна освіта в Україні, вимір можливостей (за результатами соціологічного дослідження*) Л. М. Москаленко. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*. 2019. Випуск 13 С. 14–19.
2. Stogowski Andrzej, Wasyluk Alla. Освіта дорослих у перспективі змін: інновації, технології, прогнози. URL: <http://surl.li/mbqtl>

Світлана Івах

кандидат педагогічних наук, доцент

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Роман Петренко

аспірант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: формальна освіта, неформальна освіта, навчальна діяльність.

За встановленими стандартами формальна освіта неспроможна забезпечити формування у людини всіх необхідних компетенцій для соціально-активного життя в суспільстві, тому вона має поєднуватись з неформальною та інформальною освітою. Не є винятком із цього правила й особи, що тримаються в місцях позбавлення волі, оскільки кінцевою метою кримінального покарання є, врешті-решт, створення умов для повернення людини в суспільство та подальше законотворчє життя.

Неформальна освіта – це освіта, що необов'язково має організований і систематичний характер, може здобуватися поза межами навчальних закладів (індивідуальні заняття під керівництвом тренерів, репетиторів, тренінги, короткі термінові курси, спрямовані на досягнення практичних короткострокових цілей) [2, с. 183]. Неформальна освіта немає вікових, професійних чи інтелектуальних обмежень щодо учасників, часто не обмежується часовими рамками. Заклади чи організації, що займаються неформальною освітою, як правило, не присвоюють кваліфікацій і не

здійснюють формального оцінювання навчальних досягнень учасників. У цьому секторі найчастіше застосовують інноваційні підходи, апробують новаторські методики й технології навчання.

На даний час, затвердженням С. Овчаренка, в Україні існування неформальної освіти охоплює такі галузі: позашкільна освіта; післядипломна освіта та освіта дорослих; громадянська освіта (різнопланова діяльність громадських організацій); шкільне і студентське самоврядування (через можливість набуття управлінських, організаторських, комунікативних та ін. умінь); освітні ініціативи, спрямовані на розвиток додаткових умінь і навичок (комп'ютерні та мовні курси, гуртки за інтересами тощо). Останнім часом розпочали роботу кілька університетів третього віку, що надають освітні послуги старшим особам [3].

Неформальну освіту розуміють, по-перше, як будь-яку навчальну діяльність у робочий чи позаробочий час у колі фахівців, друзів, родини, що не є структурованою, організованою чи спланованою; по-друге, як навчальний процес, що відповідає структурі цієї діяльності, набуває організованої форми, не належить до державних програм обов'язкової освіти і визначається цілеспрямованістю. Зазначена форма освіти не завжди передбачає видачу сертифікатів, посвідчень, що засвідчують рівень одержаної кваліфікації після її завершення. Вона є не альтернативою, а доповненням та продовженням діючих освітніх «формальних» національних систем освіти. Зазвичай її розглядають як ланку єдиного ланцюга неперервної освіти та розвитку людини впродовж життя, складну соціально-педагогічну поліфункціональну систему, спрямовану на задоволення фундаментальних потреб людини в освіті, культурі, саморозвитку, самореалізації власних сутнісних сил [2, с. 184].

Тобто, така ключова ознака неформальної освіти, як її неорганізованість, не виключає створення концепцій та планів такої діяльності. Тому, як справедливо наголошують Е. Гусейнова і Ю. Лук'янова, актуальним завданням є розробка комплексу національних заходів і спеціальних освітніх програм з неформальної освіти, які сприяють реалізації права людини на освіту [1]. Досягнення цих цілей має здійснюватись на базі аналізу матеріалів європейських міжнародних конференцій з освіти дорослих (ЮНЕСКО), доповідей з питань освіти на міжнародних форумах, офіційної документації освітніх інституцій Європейського Союзу та Ради Європи, монографічних досліджень експертів з теорії і практики освіти, що дозволяє інтерпретувати та проводити моніторинги стану розвитку неформальної освіти і робити відповідні узагальнення й випереджальні прогнози та висновки стосовно рівномірного поширення глобальної ідеї розвитку неформальної освіти у європейських країнах. Для цього необхідно запровадити такі заходи: провести оцінку прогресу неформальної освіти на

національному рівні, виявити актуальні проблеми і розробити рекомендації стосовно її вдосконалення.

Вирішення цієї проблеми, на нашу думку, потребує: створення правової бази, яка б регулювала розвиток неформальної освіти; організаційно-управлінського, інформаційного та фінансового забезпечення неформальної освіти; розробки і реалізації загальних принципів злагодженої політики у сфері діяльності громадських організацій; співробітництва з міжнародними і європейськими організаціями з розвитку освіти та впровадження організаційно-управлінських механізмів між державної співпраці та науково-дослідницької роботи.

Список використаних джерел:

1. Гусейнова Е.І., Лук'янова Ю.М. Неформальна освіта як важливий елемент безперервної освіти. 2012. URL: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2012/-Pedagogica/4_106261.doc.htm.
2. Красовська О.Ю. Роль освіти в сучасних глобальних умовах. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. 2011. № 1. С.182–188.
3. Овчаренко С.Г. Неформальна освіта – необхідний елемент сучасної освітньої системи. URL: <http://www.dialog.lviv.ua/files/champions-final-conference.pdf>

Андрій Ткаченко

доктор педагогічних наук, професор

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Любов Андрух

магістр

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

СУЧАСНИЙ МУЗЕЙ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТА ОСВІТНІХ ПРОЄКТІВ

Ключові слова: музей, суспільство, громадськість, функції, заходи, проекти.

У різні епохи музеї виконували різноманітні, іноді надзвичайно суперечливі функції. Нині процес їхнього розвитку йде по шляху освоєння нових культурних парадигм і характеризується створенням нових соціокультурних інститутів. Важливість та необхідність музеїв давно доведена, і наша сучасність має барвистий і багатообіцяючий музейний ландшафт. Наразі українські музеї зберігають баланс між традиційними

музейними функціями та передовими атракційними технологіями, що дозволяють, зокрема, говорити про інтеграцію музейних закладів до освітнього простору закладів освіти.

Перш за все, важливо визначити роль музеїв у сучасному суспільстві та можливості, які вони можуть надати сьогодні. Не буде перебільшенням сказати, що сучасні музеї є однією з важливих складових культурного та освітнього простору. Сучасні зарубіжні дослідження, до прикладу, бачать сенс у розгляді часово-просторової комунікації всередині музеїв суголосно з комунікацією між музеями та споживачами [2, с. 26].

Проте основною функцією музеїв залишається представлення та передача минулого у формі візуальних фактів. Як стабільні охоронці історії та “вічності”, музеї допомагають людям знайти комфортне місце серед агресивного потоку інформації та образів сучасної культури й мінливого соціального та політичного осередку.

У сучасному суспільстві музеї вважаються соціальними об’єктами, тісно пов’язаними з суспільним життям. Діяльність музеїв передбачає широкі контакти з громадськістю, а комунікаційна функція є особливо важливою у відносинах музеїв і суспільства. Її можна охарактеризувати як взаємодію суб’єктів музейної діяльності та їх об’єктів у межах соціального простору з метою задоволення духовних потреб людини як соціальної одиниці [3, с. 42], а отже, освітні функції, пов’язані з формуванням особистості, музей також здатен виконувати.

Однією з провідних функцій музею є соціокультурна, що передбачає вплив на розвиток особистісної культури як дітей та молоді, так і людей дорослого віку. В сучасних музеях України проводиться значна кількість заходів, які спрямовані в першу чергу на залучення користувачів до музею як культурного осередку, на популяризацію закладу через нетрадиційні форми роботи (театралізовані дійства, екскурсії, конференції, заходи тощо). Соціокультурні проекти відіграють важливу роль в роботі музеїв, спрямовану на передачу місцевої традиційної культури в доступній для розуміння формі [1].

Усі ці проекти можна диференціювати за різними ознаками: віком адресатів, тематикою, цільовою аудиторією, соціальним статусом тощо. Відповідно до спеціалізації музею, проекти поділяються за видами: театралізовані заходи, патріотично-виховні, заходи для певних верств населення та інші. Прикладом популярних серед людей різного віку проектів можуть бути заходи інтерактивно-етнографічного напрямку з елементами театралізації. Для проведення театралізованих заходів працівники музею підбирають тему та розробляють проєкти (сценарій). Обов’язковим елементом в підготовці заходу є підбір костюмів, ролей та розробка самого сюжету. Таким чином відвідувачі мають змогу побувати не лише на екскурсії, а і

цілком відчути колорит та доторкнутись до традиційних елементів, звичаїв та традицій.

Важливу роль відіграє і патріотично-виховна діяльність музею, спрямована на набуття молодим поколінням соціального досвіду, високої культури міжнаціональних відносин, на соціальне виховання. Ці проекти забезпечують молоді естетичні потреби формують її здатність жити в суспільстві, її моральну, художню та етичну культури.

Також в умовах сьогодення соціокультурна діяльність музею пристосувалась до нових викликів. Зокрема, одним із таких для музеїв Полтави та Полтавщини стало повномасштабне вторгнення агресора на територію України, через що збільшилась кількість внутрішньо переміщених осіб у безпечніших містах України. Для покращення умов проживання та адаптації громадян музей як культурний осередок створив нові соціокультурні проекти, а саме безкоштовні екскурсії по визначних місцях та безоплатне відвідування самого музею. Таким чином музеї отримали нових користувачів закладу та, в свою чергу, створили більш комфортні умови для внутрішньо переміщених осіб.

Окремим напрямом проектної діяльності стали заходи для дітей, що прибули зі східних регіонів України. Близьке знайомство з культурним надбанням Полтавського краю стало засобом адаптації до нового місця проживання, сприяє усвідомленню спільності українського коріння, допомагає становленню національної самосвідомості дітей та молоді.

Отже, сучасні музеї являються середовищем для створення та реалізації соціокультурних та освітніх проектів. Їхня діяльність користується великим попитом, чим сприяє розширенню діяльності музею. У свою чергу, музеї встановлюють тісні зв'язки із закладами освіти, пропонуючи тематичні заходи відповідно до змісту шкільної програми та за запитами, пов'язаними з реалізацією виховних завдань ЗДО, шкіл та ЗВО. Така взаємодія є поштовхом до більш глибокого вивчення вже реалізованих проектів та створення нової стратегії модернізації музеїв з урахуванням сьогоденної української специфіки, а також на основі накопиченого зарубіжного досвіду. Водночас, інкорпорація новітніх явищ у музеезнавстві, таких як партисипація, ребрендинг та сторітелінг, дозволить створити музейні культурні центри, що відповідають запитам і викликам сучасного українського суспільства загалом та української освіти зокрема.

Список використаних джерел:

1. Проект “Сучасні методи роботи музею”. Український кризовий медіа-центр. URL : <http://uacrisis.org/ua/69896-u-vinnitsi-vidbuvsya-iv-vorkshop-suchasni-metodi-roboti-muzeju-proektu-muzej-vidkrito-na-remont>.

2. Knell S. The Contemporary Museum. Shaping Museums for the Global Now, 1st Edition. London: Routledge, 2018. 26 p.

3. Музей: менеджмент та освітня діяльність / Г. Аартс, З. Мазурик та ін. Львів, 2009. 224 с.

Назар Сениця
аспірант факультету педагогічної освіти
Львівський національний університет імені Івана Франка

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА, ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПОЛІТОЛОГІВ

Ключові слова: неформальна освіта, майбутні політологи, компетенції, студенти, навчання.

Неформальна освіта стає все більш актуальною темою в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців. Сучасна політична ситуація у світі демонструє необхідність глибокого розуміння та аналізу політичних процесів і явищ, що вимагає підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі політології. Саме у цьому полягає мета дослідження неформальної освіти через призму інноваційного компоненту підготовки майбутніх фахівців у галузі політології.

Стрімкий рух сталих норм освітнього процесу у напрямку модернізації, викликаний особливостями різногалузевого прогресу у цивілізованому світі, сприяє кардинальним змінам процесів навчальної діяльності. Перед українською та світовою педагогічною спільнотою постають нові виклики, вирішення яких можливе завдяки здобуткам світового технологічного та інформаційного прориву, процесам глобалізації. Проте необхідність наявності компетентних фахівців є незмінною завжди. Перед державою та українським суспільством вже понад 30 років постає проблема побудови цілісного та якісно функціонуючого громадянського суспільства, технократичних інститутів влади. Найважчою проблемою сьогодення для країни є війна, наслідки якої ще десятиліттями впливатимуть на всі сфери людської діяльності не тільки в Україні. Саме тому варто звернути увагу на проблематику процесу підготовки майбутніх політологів як фахівців з питань побудови державних інститутів. Ще з 2020 року ми були змушені здійснювати навчальний процес в дистанційному форматі через поширення пандемії COVID-19. Такі умови відкрили для нас безліч інструментів, які і сьогодні використовуються для здійснення навчального процесу у різних освітніх просторах. Проте явище неформальної освіти почало набувати популярності набагато швидше. Освіта має різноманітні форми, серед яких неформальна освіта займає важливе місце. Ця форма освіти охоплює навчання, яке не є частиною офіційної системи освіти, але

може самоорганізовуватись і забезпечуватись різними організаціями та інституціями (наприклад, музеї, культурні центри, благодійні фонди тощо).

Україна має розвинену і досить різноманітну інфраструктуру неформальної освіти, яка активно використовується в процесі підготовки майбутніх політологів. Серед популярних видів неформального навчання варто виділити кілька найпопулярніших. Наприклад *тренінги та семінари* з розвитку лідерських навичок та комунікації. Ці заходи дозволяють покращити вміння спілкуватися, проводити переговори, вести публічні виступи, а також розвивати інші навички, які є важливими для політичної кар'єри. Іншим видом є *курси* з політичних наук і міжнародних відносин. Курси такого типу дозволяють отримати фундаментальні знання про політику, історію політичних систем та міжнародних відносин. Також великої популярності набувають *вебінари* та *онлайн-курси* з різних аспектів політики та громадського життя, які зазвичай зорієнтовані на актуальні події та проблеми. Для студента-політолога обов'язковими є навички роботи з системами опрацювання даних, тому курси з розвитку навичок аналізу та роботи з даними, зокрема з використанням програмних продуктів, таких як Excel, R, Python, є необхідними на сьогоднішній день. Популярні серед студентської молоді політологічної сфери є *конференції та дискусійні панелі*. Такі заходи часто відбуваються з участю провідних експертів в галузі політики та громадського життя, які дозволяють отримати перший рушій для власного дослідження та розвитку. І, звісно ж, одним із основних інструментів неформальної освіти є *міжнародні проекти та програми обміну* студентами, які дозволяють знайомитися з різними культурами та практиками політичної роботи у різних країнах. Важливо зазначити, що багато з цих заходів є безкоштовними та доступними онлайн. Також неформальна освіта для студентів-політологів в Україні є дуже динамічною, тому список популярних видів навчання може змінюватись відповідно до розширення можливостей неформальної сфери освіти.

У сучасному світі, де швидко змінюються політичні та соціальні реалії, неформальна освіта може допомогти студентам політології бути більш готовими до реалій світової політики та бути більш конкурентноздатними на ринку праці. Неформальна освіта може допомогти студентам політології розвивати свої навички, знання та вміння, які можуть бути корисними для їх майбутньої кар'єри. Навчання за допомогою неформальної освіти може бути більш гнучким та індивідуалізованим, що дозволяє студентам самостійно обирати курси та теми, які їх цікавлять і розвивати свої знання та вміння у відповідності зі своїми потребами. Отже, неформальна освіта є важливим компонентом підготовки майбутніх політологів, оскільки вона може допомогти їм отримати більш глибокі знання та розвинути практичні навички, які їм потрібні для досягнення успіху в цій галузі.

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ВЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: неформальна освіта, лідерство, компенсації освітніх втрат

Лідери в освіті – це не лише управлінці чи адміністратори освітніх установ, це педагоги, що стають менеджерами освітнього простору, вправно застосовують сучасні освітні технології, які відповідають вимогам часу. Основною характеристикою сучасного вчителя-лідера є його постійне перебування у різних системах міжособистісних відносин, таких як “вчитель – освітнє середовище”, “вчитель – учні”, “вчитель – батьки”, “вчитель – колеги” тощо. Відповідно, педагог має уособлювати в собі різні ролі, і крім звичного «вчитель» він часто виступає як “керівник”, “організатор”, “ментор” та ін.

За словами Т. Скрогінс, є кілька ключових лідерських якостей, життєво важливих для успіху вчителя: цілеспрямованість, стратегічність, інноваційність та дружелюбність [4]. Завдяки ним педагоги можуть не лише покращити успішність своїх учнів, а й сприяти побудові та розвитку освітянської спільноти через самоосвіту та заохочення своїх колег і учнів до постійного вдосконалення.

Лідерство вчителів допомагає удосконалювати роботу цілої школи. Саме тому до характеристик діяльності вчителів-лідерів відносять гнучкість (адже вміння чекати й швидко адаптуватись до нових умов реальності вимагає відповідного ресурсу); співробітництво (включає неформальну і формальну роботу з батьками через батьківські комітети чи інші організації, налагодження зв’язків з громадою); новаторство (неперервне професійне зростання, вивчення досвіду інших педагогів, залучення дітей до науково-дослідної роботи); толерантність (здатність поважати думки інших та вирішувати проблемні чи конфліктні ситуації) [3].

Формуванню лідерських якостей вчителя сприяє неформальна освіта, яку вчителі мають змогу здобувати виконуючи свої професійні обов’язки. Її головною відмінною рисою є загальнодоступність, яка не залежить від статі, віку чи попереднього рівня освіти; її не потрібно підтверджувати дипломом чи наявністю сертифікату [1], тож неформальні освітні ініціативи є важливим фактором у розширенні можливостей для самовдосконалення педагогів, які в умовах сучасності виконують більше, ніж попередньо усталені педагогічні функціонали.

Неформальна освіта педагогів привертає увагу вітчизняних та зарубіжних дослідників. Зокрема, у працях Н. Верхоглядової, Ю. Деркач, С. Закревської, Д. Зіцера, С. Овчаренко, А. Солнишкіної описано загальні підходи до визначення і змісту неформальної освіти; С. Архіповою, С. Зінченко, А. Гончарук, Л. Сігаєвою, Г. Нестеренко, О. Тишковою, Л. Тимчук, Н. Горук охарактеризовано роль і місце неформальної освіти у системі освіти дорослих. Значний внесок у розвиток неформальної освіти зробили зарубіжні вчені Дж. Дьюї, М. Ноулз, Ф. Кумбс, М. Ахмед, А. Роджерс, П. Фордхем.

Після повномасштабного вторгнення в Україні різко зросла потреба не лише у вчителях-лідерах, які володіють цікавими, різними технологіями навчання та є партнерами учнів і батьків, а й у лідерах, які мають розвинену резильєнтність, уміють надавати психо-емоційну підтримку, стають менторами своїх учнів та ін. Важливість неформальної освіти вчителів в умовах воєнного стану сягнула великого значення, адже проблема “компенсації освітніх втрат” окреслює не лише академічну успішність, а й низку нових потреб, які потрібно задовольнити у дуже короткі терміни. Саме тому для вчителів сьогодні доступна велика мережа курсів, тренінгів та майстерень неформальної освіти, де кожен педагог може не лише підвищити свою кваліфікацію, а й набути нові професійні навички.

Основними формами неформальної освіти професійного розвитку педагогів Н. Павлик виділяє “стажування, конференції, семінари, презентації, тренінги, курси, студії, майстер-класи, творчі майстерні, круглі столи, відеолекторії, об’єднання в професійні асоціації, організація спільної діяльності, публічні дискурси, участь у громадських рухах та організаціях, дистанційне навчання, онлайн-навчання, курси для отримання нової професії, виїзні навчальні заняття, тренінги особистісного розвитку, ораторської майстерності, ефективного спілкування тощо” [2]. Таким чином спостерігається інтеграція особистісного і професійного розвитку вчителів. Однією з найновіших форм неформальної освіти, що почала активно розвиватися в Україні у період COVID-19 і не втрачає своєї актуальності і досі, допомагає створити спільноту не лише педагогів, а й учнів, студентів чи інших охочих розвиватися у бажаній сфері є онлайн освіта.

Отже, неформальна освіта стає потужним інструментом розвитку професійної компетентності вчителів, оскільки виклики сучасності сприяли створенню і впровадженню нових форматів навчання. Засади, методи і форми неформальної освіти дозволяють розвивати лідерський потенціал педагогів, удосконалювати особистісні та професійні якості, щоб відповідати вимогам сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Аніщенко О. Неформальна мистецька освіта дорослих у контексті культурно-освітнього простору регіону. Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології : матеріали Дев'ятої міжнародної наук.-творч. конф., 21 квітня 2016 р., м. Київ / за заг. ред. К.І. Станіславської. Київ : НАКККиМ, 2016. С. 3–5.
2. Павлик Н. П. Неформальна освіта як інструмент реформування системи освіти. Модернізація українського суспільства в умовах євроінтеграції:[збірник наукових робіт]/за заг. ред. ТВ Семенюк, СМ Коляденко, НП Павлик, 2016, 126-130.
3. Fishmana B. J., Marx R. W., Best S., Tal R. T. Linking teacher and student learning to improve professional development in systemic reform. Teaching and Teacher Education. 2003. №19. P. 643–658. URL: https://www.academia.edu/62293663/Linking_teacher_and_student_learning_to_improve_professional_development_in_systemic_reform
4. Teacher Leadership Roles Inside and Outside of the Classroom URL: <https://soeonline.american.edu/blog/teacher-leadership-roles/>

Тетяна Надім'янова

кандидат педагогічних наук, доцент

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Олег Місуна

магістр

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

КУЛЬТУРОТВОРЧЕ СЕРЕДОВИЩЕ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Ключові слова: педагогічна взаємодія, культуротворче середовище, комунікативні чинники.

Сутність проблеми, стан її дослідження. Сьогодні вища освіта України виступає як важлива складова не лише соціального статусу, а й професійного успіху молоді, її особистісного зростання. І ці обставини висувають серйозні виклики й водночас вимоги до організації конструктивної взаємодії педагогів та студентів в сучасних умовах, що потребує сьогодні особливої уваги до умов навчання, якості знань та їх результативності, за яких вони поєднуються в єдиній системі спільної діяльності – педагогічної взаємодії.

Проблема педагогічної взаємодії є однією з вагомих у педагогічній науці, оскільки від її діяльності залежить ефективність здійснення освітніх послуг (навчання, виховання, розвиток) для отримання якісної освіти.

Методологія, методи та дослідницькі інструменти, використані автором. Питання необхідності педагогічної взаємодії у закладах вищої освіти висвітлюють сучасні українські вчені О. Глузман, С. Вітвицька, О. Друганова, М. Євтух, А. Марчук, Л. Надкернична, Н. Побірченко, О. Рацул, О. Рудницька та ін.

Освітній процес викладача та студентів є неможливим без побудови його на певному культуротворчому середовищі у ЗВО, адже передбачає не лише спільну діяльність, а й співробітництво, взаємообумовленість та розуміння суб'єктів навчання, що і створює безпосередню педагогічну взаємодію. Ця взаємодія побудована передусім на комунікативних чинниках.

Комунікативні чинники – це сукупність умов чи компонентів, котрі на основі інформаційного формату стимулюють рух інформації між суб'єктами діяльності в освітньому процесі. На формування культуротворчого середовища ЗВО до комунікативних чинників відносяться *комунікативна культура особистості*, що передбачає сутність понять толерантності й емпатійності; *комунікативна компетентність*, основою якої є знання, обізнаність, навички, досвід професійної діяльності особистості; *комунікативно-мовленнєвий акт*, що включає діалогічну взаємодію, спілкування, дискусію [1, с. 153].

Культуротворче середовище – це середовище, яке:

- забезпечує необхідні компоненти для самопізнання та саморозвитку особистості;
- стимулює активність і виробляє самостійність у суб'єктів освітнього процесу;
- створює простір для вільної діяльності особистості, надає можливість поповнювати інформацію, синтезувати її, комбінувати, використовувати;
- забезпечує комфортне існування в освітньому просторі суб'єктів діяльності, дає право на вільний вибір в соціумі;
- сприяє здійсненню спільної продуктивної діяльності, конструктивної взаємодії у процесі освіти;
- активізує можливості керівництва та управління освітнім процесом;
- дозволяє особистості у відносинах з іншими освітніми суб'єктами скеровувати свій потенціал на перетворення дійсності;
- характеризується толерантністю, діалогічністю, варіативністю та культурним спрямуванням [2, с. 11].

Основними рисами такого середовища виступають: освіта, самостановлення, саморозвиток, самоформування; саморегуляція, самореалізація.

Освіта та її складові потрібна будь-якій особистості не лише для практичної частини функціонування у суспільстві, а передовсім, для набуття смислових значень, особистісної творчої самореалізації у соціокультурному житті.

Як відзначає Л. Ордіна, культуротворче середовище ЗВО – це цілісна педагогічна система освітньої, наукової та дозвіллевої спільної діяльності педагога та студентів, яка формує не лише освітнє мислення, а й актуалізує культурний простір, ціннісні орієнтири, продукує творчий дух. Таке культуротворче середовище спроможне реалізовувати нові моделі освіти, направлені на посилення в них особистісної домінанти і пріоритетність творчої самореалізації, на впровадження активних методів навчання, можливість демократизації навчання, відновлення соціокультурної освітньої інфраструктури і розвитку співробітництва з іншими закладами вищої освіти. Сутність культуротворчого середовища ЗВО призводить до розгляду цілісної системи структурних компонентів, які взаємопов'язані між собою і побудовані за ієрархією [2, с. 12–13].

Висновки та результати дослідження. Сучасний заклад вищої освіти в Україні є постійним рушієм новітніх технологій, методик, ідей, педагогічні працівники якого задля досягнення високого рівня прагнуть професійного розвитку, саморозвитку, педагогічної взаємодії зі студентами шляхом організації спільної діяльності у ефективно продуманому, мобільному, культуротворчому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Ордіна Л. Л. Комунікативні чинники формування культуотворчого середовища закладу вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. Теорія і методика професійної освіти. 2019. № 2. Вип. 12. С. 152–155.

2. Ордіна Л. Л. Методологічні засади формування культуру творчого середовища закладу вищої освіти. *Колективна наукова монографія*. Репрезентація освітніх досягнень, мас-медіа та роль філології у сучасній системі наук. Вінниця 2021–2022. Вид. 2. 33 с.

Володимира Федина-Дармохвал
кандидат педагогічних наук, доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка
Христина Сливка
магістр
Львівський національний університет імені Івана Франка

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова: емоційний інтелект, педагог, успішність, емоційна компетентність.

Емоційний інтелект – це здатність розпізнавати власні емоції, розуміти, що вам говорять інші, і розуміти, як ваші емоції впливають на людей навколо вас. Якщо у педагога високий емоційний інтелект, він здатен розпізнавати власний емоційний стан, і емоційні стани інших, і взаємодіяти з учнями так, щоб залучати їх до навчального процесу, мотивувати до творчості та прояву ініціативи. Розуміння своїх емоцій можна використовувати, щоб краще ставитися до інших людей, формувати більш здорові відносини, домагатися більшого успіху в професійній педагогічній діяльності і вести повноцінне життя. Люди з високим ЕІ (емоційним інтелектом) зазвичай успішні в більшості своїх справ. Оскільки вони змушують інших відчувати себе добре, вони проходять по життю набагато легше, ніж люди, яких легко розлютити або засмутити.

Відомий педагог К. Д. Ушинський надавав емоціям глибокого соціального змісту і стверджував, що суспільство, яке турбується про навчання тільки розуму, робить велику помилку, так як людина є більше людиною в тому, як вона відчуває, ніж як вона думає [1]. Показником розвиненої емоційності є емоційний інтелект особистості, дослідники якого (Р. Бар-Он, Дж. Маєр, П. Саловей Д. Гоулман) стверджують, що успіх особистості значною мірою залежить від розумного володіння емоціями та емоційним станом (емоційним інтелектом), ніж розумовими здібностями. Емоційний інтелект визначає рівень сприйнятливості людиною світу та емоційне реагування на нього, що, в свою чергу, впливає на ефективність її дій.

В. Зарицька зазначає, що емоційний інтелект допомагає зберегти віру в себе і рішучість у досягненні мети та пристосуванні до нових умов; успіх викликає почуття задоволення та прояв позитивних емоцій, які важливо зберегти; а здатність викликати позитивні емоції не тільки в себе, а й в інших – це типова якість емоційно-інтелектуальних людей [2].

Умовами досягнення професійної успішності вчителя вважають наявність певних внутрішніх та зовнішніх чинників, які сприяють досягненню результатів педагогічної діяльності. Зокрема, психологи

виокремлюють зовнішні та внутрішні умови, пов'язані з реалізацією професійної діяльності [3]. Зовнішні умови визначаються сутністю педагогічної діяльності, включають цілі та завдання діяльності, певні стандарти та професійні компетентності, суспільні запити, іміджеву корпоративну культуру тощо. Внутрішні умови відображають внутрішню сферу особистості, її мотиваційну, когнітивну та ціннісну спрямованість. Саме внутрішні чинники є обумовлюючим фактором успішності, оскільки визначають ставлення до зовнішніх умов та характер їхньої взаємодії. У педагогічній діяльності професійна успішність визначається рівнем професійної майстерності педагога. Відомий вчений і педагог І. А. Зязюн визначає педагогічну майстерність як «комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі» [4].

Дослідник емоційного інтелекту американський психолог Д. Гоулман, розглядаючи структуру емоційного інтелекту, основними його компонентами виділяє самосвідомість, самоконтроль, соціальну свідомість та вміння налагоджувати стосунки, які становлять основу професійної успішності [5, с. 17]. Ці якості є основоположними в професійній діяльності вчителя так як сприяють самоорганізації діяльності на високому рівні.

Виступаючи мобілізуючою ланкою особистісних, соціальних, спеціальних та індивідуальних компетентностей, емоційний інтелект є необхідною передумовою й компонентом професійної успішності вчителя. Емоційна компетентність як показник емоційного інтелекту сприяє підвищенню адаптивних здібностей індивіда, гармонійній взаємодії із оточуючим світом, особистісному розвитку, життєвому успіху загалом. Розвиток емоційного інтелекту – це розвиток здібностей до усвідомлення емоцій, здатностей управління ними та спроможність до гармонійного збалансування між раціональним та емоційним. Емоційний інтелект відіграє важливу роль у взаємодії всіх учасників освітнього процесу, а його відсутність призводить до конфліктності, руйнівної та неефективної взаємодії, розповсюдженню негативних явищ, зокрема, булінгу та мобінгу в освітньому середовищі.

Отже, емоційний інтелект слід розглядати як особистісний чинник успішності вчителя, що впливає на емоційне здоров'я (здатність регулювати та гармонізувати внутрішні емоційно-вольові процеси), соціальну адаптивність та професійну самореалізацію, а його розвиненість впливає на всі аспекти життєдіяльності вчителя – особистісні, професійні та соціальні.

Список використаних джерел:

1. Спасибенко С. Г. Емоційне та раціональне в соціальній структурі людини // Соціально-гуманітарні знання. 2002. № 2. С. 109–125.

2. Зарицька В.В. Емоційний інтелект: аналіз наукових теорій Теорія і практика сучасної психології. Запоріжжя: Класичний приватний університет. 2010. Випуск 1. С.17–21.

3. Максименко С. Д. Психологічні чинники самодетермінації особистості в освітньому просторі: монографія / С. Д. Максименко, Л. В. Дзюбко, О. М. Капустюк, Г. В. Куценко-Лада, О. М. Крицька; ред.: С. Д. Максименко; НАПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. К., 2013. 399 с.

4. Педагогічна майстерність: Підручник/ Зязюн І.А., Крамушенко Л.В., Кривонос І.Ф. та ін.; за заг.ред. І.А.Зязюна. К.:Вища шк., 1997. 349 с.

5. Гоулман Д. Емоційний інтелект/ Пер. з англ.. С.Л. Гумецької. Х.: Віват, 2019. 512 с.

Оксана Гевко

кандидат педагогічних наук, доцент

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Василь Суховерський

аспірант

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАСОБОМ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, національно-патріотична свідомість, майбутні педагоги, студенти.

Сутність проблеми, стан її дослідження. Однією із найважливіших завдань освітніх закладів, зокрема й закладів вищої освіти, є формування у майбутньої еліти національно-патріотичної свідомості, національної гідності та ідентичності. Особливо потреба у національному самовираженні, вивченні історії, культури, традицій, звичаїв зростає в останні роки посилення сучасних загроз та викликів в умовах російської агресії.

Професійна підготовка майбутніх педагогів повинна охоплювати широке коло теоретичних питань із різних наукових галузей, містити спеціальну психолого-педагогічну практичну підготовку, опанування культурно-духовними цінностями українського народу, опиратись на глибоке знання мови, історії, культури, народного мистецтва, успадкування духовної народної скарбниці, активізацію громадянської позиції студентської молоді. Національно-патріотичне виховання має акумулювати певну систему звичаїв, обрядів, традицій, вчинків, духовної моралі, історичної пам'яті, відчайдушності, завзяття та талановитості українського народу, що стане показником самоідентифікації кожного майбутнього фахівця у сфері освіти,

громадянина, який своєю працею, своїми діями примножуватиме добробут, підніматиме економічний, духовно-культурний рівень своєї країни.

Тільки через глибоке вивчення та осмислення культури, історії рідного народу, досконале ознайомлення із народними звичаями, обрядами, мистецтвом, зокрема, декоративно-ужитковим, можна спрямовувати ціннісні орієнтації студентської молоді, підвищувати її громадянську позицію та самовідданість у праці, трудових звершеннях та готовності до територіального захисту своєї держави.

Формування національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців освітньої сфери має ґрунтуватися на вихованні високих почуттів любові до Батьківщини, до відданості та збереження її територіальної цілісності, глибоких знань та повазі до видатних громадянських, культурних та історичних діячів, дипломатів, політиків, літературознавців, поетів, митців, розуміння та усвідомлення історичної самобутності рідного народу, основних моментів та перебігу історичних подій та культурного розвитку України. Таким чином, основою сформованості національно-патріотичної свідомості майбутніх вчителів має бути їх соціально-політична позиція, готовність до організаційності, цілепокладання у своїй трудовій діяльності, добросовісне виконання функціональних громадянських і конституційних обов'язків, готовність до захисту рідної Вітчизни, повага до законів та законодавства України.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень, які розглядалися низкою науковців (О. Вишневський, Н. Волошина, О. Гевко, Ю. Івченко, М. Кірик, Ю. Руденко та ін.), аспектів дидактичних і психофізіологічних основ формування національно-патріотичної свідомості майбутніх педагогів, залучаючи їх до виховної роботи, засвідчує значущість окресленої проблеми. Виокремимо основні проблеми, на які слід звернути увагу у формуванні національно-патріотичної свідомості студентів засобами виховної роботи:

- урізноманітнення та залучення студентів до різних національно-патріотичних заходів, які проводяться на університетському, регіональному та Всеукраїнському рівнях;
- залучення студентської молоді до участі у молодіжних організаціях, волонтерстві, органах студентського самоврядування із національно-патріотичним спрямуванням;
- залучення викладачів, студентів закладів вищої освіти до обміну практичним досвідом щодо національно-патріотичного виховання;
- залучення студентів до висвітлення та пропагування національно-патріотичних заходів у засобах масової інформації, на сторінках сайтів університету, кафедр, міських, обласних територіальних громад, у соціальних мережах;

– здійснювати цілісний методичний та термінологічний підхід до процесу національно-патріотичного виховання у сферах дошкілля, середньої загальноосвітньої та вищої школи.

Висновки: отже, тільки цілеспрямоване формування національно-патріотичної свідомості у майбутніх педагогів не тільки забезпечить налагодження сфери національно-патріотичного виховання у закладах вищої освіти, а матиме стратегічну спрямованість на національно-патріотичне виховання підростаючого покоління у дошкіллі, школах, та й усього українського населення.

Список використаних джерел:

1. Гевко О. Вдосконалення національно-патріотичного виховання студентів вищих педагогічних закладів засобами народознавства. Підготовка майбутнього вчителя в умовах впровадження компетентнісного підходу: матеріали Всеукраїнського науково-методичного семінару (м. Умань, 27 березня 2015.) / ред. Кол.: Ярошинська О. О. та ін. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2015. 193 с. С. 91–96.

2. Гевко О. І. Національно-патріотичне виховання студентів вищих навчальних закладів засобами декоративно-ужиткового мистецтва. *Проблеми українського національного виховання: збірник наукових праць* / За ред. Н.Скотної та М.Чепіль. Дрогобич: РВВДПУ імені Івана Франка, 2013. 398 с. С. 341–350.

3. Українські педагоги про національно-патріотичне виховання : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.] ; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Зозуля С. М., Філімонова Т. В. ; літ. ред. Редько-Шпак Л. В. ; рецензенти Сухомлинська О. В., Коляда Н. М.] Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2016. 60 с.

4. Філімонова Т. В. Національно-патріотичне виховання особистості: педагогічний аспект. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. Вип.2. Бердянськ: БДПУ, 216. С.43–48.

5. Oxana Hevko, Lyudmila Savchenko. Innovative projects and stem education in personality development through the prism of all links of education in Ukraine. *Scientific Journal of Polonia University*, 2022, 50(1), 49-58. <https://doi.org/10.23856/5006>

Світлана Івах

кандидат педагогічних наук, доцент

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Олександр Купець

аспірант

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

РОЛЬ РЕЛІГІЇ У РОЗВИТКУ МОРАЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Ключові слова: моральність особистість, релігійне виховання.

В основі європейської культури лежить християнство. Християнська філософія характерна для української виховної традиції. Тому усі освітні заклади та інститути виховання повинні повернутися обличчям до віри дідів і прадідів, співпрацювати з церквою.

Видатні українські педагоги (Г. Ващенко, Г. Сковорода, К. Ушинський та ін.) підкреслювали велику виховну роль релігії, яка утверджує віру в ідеали добра і створює міцний фундамент моральності людини. На їхнє переконання, релігійне виховання передбачає становлення гармонійного характеру, здатність працювати і розумом, і душею, задоволення потреб у самовираженні і духовному трактуванні внутрішнього життя людини.

Зазначимо, що визначальна роль духовних цінностей узгоджується з вибором християнської філософії за основу сучасного українського виховання. Християнські цінності, пов'язані з усвідомленням значущості ідеалів, що дає нам християнство, вказують на надійні орієнтири виховання. Вони незаперечні, вічні, звернені до всіх епох і народів.

К. Ушинський писав: “Є тільки один ідеал довершеності, перед яким схиляються всі народності, – це ідеал, що його дає нам християнство. Усе, чим людина може і повинна бути, виражено цілком у Божественному вченні, і вихованню залишається тільки вкоренити вічні істини християнства. Воно дає життя і вказує вищу мету всякому вихованню, воно ж і повинно служити для виховання всякого християнського народу джерелом усякого світла і всякої істини. Це негасимий світоч, що йде вічно, як вогняний стовп у пустині, попереду людини і народів; за ним повинен прямувати розвиток усякої народності і всяке справжнє виховання, що йде разом з народністю” [3, с. 102].

Важливо, що християнство як релігія втілює загальнолюдські цінності. Релігійна мораль має не надприродний, а суспільний характер. Тому його найголовніша функція – формування гуманних якостей особистості, прагнення до самовдосконалення. Саме християнська віра дає кожній людині напрям для пошуку сенсу життя, спрямовує погляди на високі ідеали, які у світському вихованні означають такі морально-етичні поняття, як любов, доброта, справедливість, краса та ін. І тому наше суспільство зосереджене на вияві уваги до моральних цінностей та відродженні моральності через звернення до

християнської релігії.

Оскільки практика виховної діяльності не може опиратися на чисто філософські поняття і філософський рівень вивчення релігії, то відокремлення церкви від держави і системи освіти в більшості демократичних держав, як і в Україні, сприймається як належне, що не порушує права людини. Водночас таке відокремлення не означає відлучення дітей та молоді від ідеалів моральності. У випадку зацікавленості релігією освітній заклад створює усі умови для її опанування. До того ж і зміст матеріалу, з яким ознайомлюють дітей, і стосунки учасників освітнього процесу пронизані ідеалами моральності.

Виховникам важливо розуміти, що інструментами впливу на особистість дитини є все те найкраще, найдуховніше, що існує в природі, в житті суспільства, все те, що з поколіннями виробило людство. Це все християнська педагогіка використовує в процесі виховання, спонукаючи особистість до прояву своїх моральних сил і здібностей. Адже християнська віра і є певним світоглядним орієнтиром людини, що впливає на її особисте життя, взаємини з навколишнім світом, з іншими людьми. Відповідно складовими релігійного життя є “людська природа, таланти, відчуття, зв’язки, вчинки, інтереси та ін., адже християнська віра посідає всі, а не якусь одну частину людської природи” [2, с. 3].

Так званий принцип цілісної “особи” в людині свідчить, що завдання релігійного виховання пов’язні з “розкриттям сутності особистості, а не простого “гармонійного” розвитку ества, а розвитку внутрішньої ієрархічності в людині. У ній не тільки є все особистісне, але й особа живе “всім”, тому не можна відірвати розвиток особи від фізичного, психічного, соціального її життя” [1, с. 85].

Таким чином ми приходимо до висновку, що між усіма сторонами духовного життя особистості є тісний ієрархічний взаємозв’язок, всі вони мають вагоме значення у становленні особистості, у формуванні та розвитку її моральності. А розвиток моральності особистості означає саме забезпечення орієнтації на духовні цінності, які, згідно з християнською філософією, є абсолютними, вічними, непохитними, недоторканими ідеалами, а забезпечення гуманного ставлення по ближнього означає допомогу у реалізації добра і любові до людини у повсякденному житті.

Список використаних джерел:

1. Канарова О. В. Духовно-моральне виховання дитини в роботах Василя Зеньківського. *Духовність особистості : методологія, теорія і практика*. 2011. № 4. (45). С. 83–90.
2. Кримський С. Принципи духовності ХХІ століття. *Директор школи*. 2003. № 4. С. 1–4.
3. Ушинський К. Д. Твори. Київ : Радянська школа, 1985. Т. 6. 616 с.

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ СТИМУЛЯЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В БЕЗПЕРЕРВНОМУ ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ СЕСТЕР/БРАТІВ МЕДИЧНИХ З РЕАБІЛІТАЦІЇ

Ключові слова: медсестринство, безперервний професійний розвиток, реабілітаційна допомога, стимуляційне навчання.

Сутність проблеми, стан її дослідження. Сучасна медицина швидко розвивається, вимагаючи постійного вдосконалення медичних фахівців. Перед медичними сестрами і братами стоїть велика відповідальність у зв'язку з новими викликами, такими як COVID-19 та військовий конфлікт в Україні. Вони повинні оновлювати свої знання та навички, дотримуючись останніх медичних протоколів та нормативно-правових актів.

Створення та реалізація стратегії навчання та вдосконалення професійних навичок медичних сестер і братів після завершення освітньої програми регулюється законодавством через їх включення у систему неперервного професійного розвитку.

Однак разом з цим зростає попит на висококваліфікованих фахівців у реабілітації та фізичній терапії. Саме тому сестрам і братам медичним потрібне симуляційне навчання, щоб підвищити свою професійну компетентність та практичні навички у цій сфері.

Методологія, методи та дослідницькі інструменти, використані автором. В Україні впроваджено нову систему безперервного професійного розвитку (БПР) медичних працівників, яка передбачає участь у заходах неформальної освіти, зокрема симуляційних тренінгах.

Симуляційне навчання є ефективним методом для набуття практичних навичок та розвитку вмінь медичних працівників, зокрема медичних сестер. Воно дозволяє медичним сестрам тренуватися у безпечному середовищі, без ризику для пацієнтів.

В Україні є обмежена кількість наукових досліджень щодо використання симуляційного навчання в безперервній професійній підготовці медичних сестер. Однак, проведені дослідження підтверджують ефективність цього методу.

Вперше в Україні симуляційне навчання було використано в тренінгу “Роль медичної сестри у реабілітації”, який був проведений у Львові 1–2 липня 2023 року. У тренінгу взяли участь 22 медичні сестри з реабілітації з 6 міст України. Учасники тренінгу відзначили високу реалістичність симуляцій та ефективність дебрифінгу, який є ключовим етапом симуляційного навчання.

Висновки. Впровадження симуляційного навчання в безперервну професійну підготовку медичних сестер в Україні є перспективним напрямком, який сприятиме підвищенню рівня кваліфікації та якості надання медичної допомоги.

Список використаних джерел:

1. Артьоменко В. В., Семченко С. С., Єгоренко О. С. та ін. (2015). Симуляційне навчання в медицині: міжнародний та вітчизняний досвід. Одеський медичний журнал, 6, 67-74.

2. Бабінцева А., & Годованець Ю. (2023). Досвід Буковинського державного медичного університету у проведенні заходів безперервного професійного розвитку для медичного персоналу, який здійснює неонатальний та педіатричний супровід в Україні. Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина, 13 (2(48)), 12–19. DOI: <https://doi.org/10.24061/2413-4260.XIII.2.48.2023.2>.

3. Запорожан В. М., Тарабрін О. О. (2018). Симуляційна медицина. Досвід. Здобуття. Перспективи. Практичний poradник. Суми: ПФ “Видавництво “Університетська книга”.

Наталія Яремчук

кандидат педагогічних наук, доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЦИФРОВОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: цифрове освітнє середовище, професійна підготовка вчителів початкової школи, середовищний підхід, цифрова трансформація, цифрові освітні технології.

Освітній запит на інноваційні перетворення в межах цифрової трансформації визначає комплексні реорганізації у засадничих підходах до цифрового формотворення педагогічних систем, явищ, процесів. Знаково еволюція цифрових технологій, інструментів та ресурсів розкриває нові можливості та зорганізовує нововведення щодо умов діджиталізації на всіх рівнях освіти. Відповідні чинники забезпечують зміни у структурі педагогічної освіти, зокрема, проектування цифрової екосистеми та архітектури професійної підготовки вчителів початкової школи, яка зумовлює відповідне структурно-організаційне та змістове представлення у системній єдності професіоналізму діяльності та професіоналізму особистості майбутнього педагога через концепти “професійної підготовки”,

“професійної готовності”, “професійного розвитку”, “професійного становлення” у методологічних засадах цифрового освітнього середовища.

Науково-прикладний аналіз феномену цифрового освітнього середовища у професійній підготовці вчителів початкової школи як педагогічній системі, є багатоаспектним за напрямками дослідження, оскільки, передбачає суб’єктну специфіку цифрових технологій та особливості підготовки майбутнього вчителя початкової школи у відповідності до Концепції розвитку педагогічної освіти та Концепції НУШ. Це формує запит на формування концептуальних засад як сукупності наукових поглядів на проблему у пошуку фундаментальних підходів інтерпретації.

У наукових розвідках поняття “освітнє середовище” детермінується низкою чинників: просторово-предметне оточення, педагогічні умови, засоби, суспільно-культурні та освітні впливи, процес, ресурс, чинник, стратегія, феномен. Їхнє системне утворення забезпечує управління професійно-особистісним формотворенням майбутнього вчителя початкової школи в контексті його суб’єктності, що спрямовує пріоритет цільовизначальності до самотворення через самовизначення, самореалізацію, саморозвиток, самонавчання. Відповідні характеристики є проявом інтерпретації середовищного підходу як методології проектування дій суб’єкта задля перетворення дійсності в контурах суспільно-культурних та освітніх реалій.

У сучасних глобально-інформаційних умовах забезпечуючими маркерами концептуальних змін освітнього середовища є: процес індивідуалізації, що визначає засади персоналізації; відкритість до взаємодії на різних рівнях (глобальному, локальному, суб’єктному); динаміка та варіативність у структурно-змістовних перетвореннях; готовність до системних змін. Задля пролонгації в цифрове освітнє середовища дані концепти корелюють із потенціалом цифрових технологій, цифрових інструментів та контенту, цифрових ресурсів та сервісів, які спрямовані на модуляцію інформацією як ресурсом впливу на професійно-особистісний розвиток майбутнього педагога. Узагальнені відповідники інтерпретують дефініцію “цифрове освітнє середовище” як системне поєднання інформаційного, технічного, навчально-методичного забезпечення у вигляді технічних і програмних засобів, які використовуються для накопичення, обробки, зберігання та передавання інформації задля швидкого доступу до освітніх ресурсів та забезпечення комунікацією на усіх рівнях освітньої інституції [1, с. 65]. Це дозволяє розглядати специфіку освітнього потенціалу в залежності від різновиду цифрових технологій (телекомунікаційних технологій, веб-технологій, хмарних технологій, технологій “великих даних”, соціальних мереж, масових відкритих онлайн курсів, до технології штучного інтелекту, технології цифрового сліду, блокчейн (технології розподіленого

ресестру), чат-ботів, імерсивних технологій навчання (віртуальна та доповнена реальність), робототехнічних систем тощо).

Відповідно, професійну підготовку вчителів початкової школи за ресурсом цифрових технологій варто структурувати відповідними компонентами: інформаційно-змістовий (операційні дії з нормативно-розпорядчою, інформаційно-консультативною, дидактичною інформацією у їхньому функціональному призначенні), організаційно-діяльнісний (цифрові форми, технології, методи, прийоми, засоби, які передбачають освітні можливості), просторово-предметний (цифрова програмно-технічна інфраструктура), соціо-культурний (цифровий контент із впливом на систему особистісно-професійних цінностей, професійної культури, професійної позиції та світогляду загалом).

Проблематика дослідження цифрового освітнього середовища у професійній підготовці вчителів початкової школи потребує подальших досліджень щодо конкретизації особливостей підготовки педагога для професійної діяльності в умовах НУШ.

Список використаних джерел:

1. Буйницька О., Варченко-Троценко Л., Грицеляк Б. Цифровізація закладу вищої освіти. *Освітологічний дискурс*. 2020. Т. 1, № 28. С. 64–79.

Лариса Ковальчук

кандидат педагогічних наук, доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ В ГАЛУЗІ ЗНАТЬ “01 ОСВІТА/ПЕДАГОГІКА”

Ключові слова: інформація, наукова інформація, культура, інформаційна культура, інформаційне середовище, доктор філософії.

Сутність проблеми, стан її дослідження. Підготовка аспірантів передбачає формування інформаційної культури майбутнього доктора філософії в галузі знань “01 освіта/педагогіка” як важливої складової його наукової культури. У цьому контексті особливої актуальності набувають наукові пошуки, присвячені дослідженню теоретико-методологічних і методико-технологічних аспектів окресленої проблеми. Теоретичне осмислення наукових розвідок у цьому напрямі засвідчує, що науковці (Л. Гаврілова, О. Гладченко, О. Демченко, А. Коломієць, Н. Кононець, В. Кремень, В. Лукашів, Т. Piątek, І. Полощенко, О. Пшенична, Ю. Рамський, Ю. Сурмін, М. Шленьова та ін.) аналізують сутність інформаційної культури

особи і суспільства, інформаційного середовища, його характерні ознаки і тенденції розвитку та функціонування тощо.

Методологія, методи та дослідницькі інструменти, використані автором. Зазначимо, що **метою** нашого дослідження є розроблення і обґрунтування педагогічної системи формування інформаційної культури майбутнього доктора філософії в галузі знань “01 освіта/педагогіка”. В рамках наукового пошуку окреслюємо методологію дослідження, яка побудована на засадах системного, синергетичного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, культурологічного, середовищного, ресурсного та інших підходів з урахуванням принципів наукового пізнання. У дослідженні використовуємо такі методи: *теоретичні* (аналіз, синтез, моделювання, порівняння, інтерпретація, індукція, дедукція, систематизація тощо), *емпіричні* (анкетування, самоспостереження, бесіда, педагогічний експеримент, аналіз продуктів наукової діяльності аспірантів тощо).

У дослідженні враховуємо те, що аспірант – учений, який проводить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження у рамках підготовки в аспірантурі у закладі вищої освіти/науковій установі для здобуття ступеня доктора філософії [1]. Беручи до уваги підходи дослідників (С. Гончаренко, Н. Джинчарадзе, В. Кремень, Т. Ріątek, Ю. Рамський, Ю. Сурмін та ін.) і проведені нами дослідження, визначаємо **інформаційну культуру** як здатність науковця орієнтуватися в інформаційному просторі, збирати, зберігати й опрацьовувати інформаційні ресурси з різних джерел, дотримуватися наукової етики у продукуванні і передаванні власної наукової інформації, ступінь задоволення його потреби в інформаційному спілкуванні у науковій спільноті, досягнутий рівень готовності до наукової діяльності в інформаційному середовищі, якому притаманні різноманітні інформаційні процеси. Це інтегральний показник рівня досконалості майбутнього доктора філософії в інформаційній сфері діяльності, що виявляється у:

- розумінні сутності інформації, її властивостей і функцій, ролі інформаційних ресурсів у процесі теоретичного і емпіричного пізнання відповідно до теми дослідження;
- здатності серед широкого інформаційного потоку знаходити важливу інформацію для дисертаційного дослідження з первинних джерел, аналізувати її, критично оцінювати, систематизувати відповідно до завдань наукового пошуку;
- вмінні раціонально використовувати засоби сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації наукових потреб;
- вміння підпорядковувати свої інтереси тим нормам поведінки, яких необхідно дотримуватися в інтересах суспільства тощо.

Ю. Рамський в інформаційній культурі слушно виокремлює такі взаємопов’язані складові: інтелектуальний (інформаційно-інтелектуальний) потенціал; інформаційний світогляд; інформаційні ціннісні орієнтації;

інформаційні потреби; інформаційно-операційну діяльність як праксеологічний компонент [2].

Висновки та результати дослідження. У підсумування зазначимо, що аналіз теоретичних аспектів досліджуваної проблеми дав змогу визначити сутність інформаційної культури доктора філософії в галузі знань “01 освіта/педагогіка” як інтегрованого утворення, що виявляється в індивідуальних особливостях наукової діяльності й наукової культури молодого вченого. З нашого погляду, сформованість інформаційної культури в поєднанні з культурою наукового мислення забезпечує творче опрацювання аспірантом літературних джерел за темою наукового пошуку, сприяє послідовному, логічному й аргументованому обґрунтуванню теоретико-методологічних засад дослідження, здатності творчо репрезентувати результати власного дослідження.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 16.01.2023).
2. Рамський Ю. С. Формування інформаційної культури особи – пріоритетне завдання сучасної освітньої діяльності. URL: https://fi.npu.edu.ua/files/Zbirnik_KOSN/8/2.pdf (дата звернення: 16.01.2023).

Романа Михайлишин
асистент

Львівський національний університет імені Івана Франка

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Ключові слова: інноваційність, технології, модернізація, освітнє середовище.

Сучасний етап модернізації системи освіти характеризується посиленням уваги до особистості, спрямуванням на розвиток творчого потенціалу учасників освітнього процесу.

Реформування освітньої системи України в напрямку інтеграції у європейський освітній простір передбачає розробку і впровадження інноваційних освітніх систем й технологій, рівень яких є одним з найважливіших критеріїв, за яким визначається конкурентоспроможність закладу освіти.

Модернізація освіти України зумовлює організацію навчання в закладах освіти на засадах новітніх підходів і здобутків у галузі педагогіки та інформаційних технологій, які враховують можливості й потреби здобувачів, дають змогу організовувати взаємодію між усіма учасниками освітнього

процесу, що передбачає створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб й інтересів здобувачів освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії, що відповідає ОПП спеціальностей.

Розв'язання питань, пов'язаних зі створенням освітнього середовища, потребує використання інноваційних технологій як таких, що забезпечують можливість для розвитку особистості, її навчання, індивідуалізації та соціалізації.

Впровадження інноваційних технологій в освітній процес стало предметом інтенсивних теоретичних і практичних досліджень.

Освітнє середовище вивчали вітчизняні (Т. Балл, І. Бех, Є. Бондаревська, о. Психота, В. Рибалка, С. Сисоєва та інші) та зарубіжні (Дж. Гібсон, У. Мейс, В. Ясвін) дослідники.

У науковій літературі “освітнє середовище” трактують як частину життєвого, соціального середовища людини, яка виявляється у сукупності усіх освітніх факторів, що безпосередньо або опосередковано впливають на особистість у процесах навчання, виховання та розвитку.

Освітнє середовище, на думку вчених, має бути динамічним, функціональним, відкритим, емоційно та психологічно комфортним.

Упровадження в освітній процес закладів освіти інноваційних педагогічних технологій і методів дає змогу модернізувати освітню систему. Під інноваціями розуміють нові форми організації діяльності та управління, нові види технологій, які охоплюють різні сфери життєдіяльності людства.

І. Підласий дає визначення інновацій як ідей, процесів, засобів і результатів, взятих в єдності якісного вдосконалення педагогічної системи.

Основна мета впровадження інновацій – оптимізація й підвищення ефективності освітнього процесу і створення освітнього середовища, що задовольнятиме потреби здобувачів освіти.

Інноваційні освітні процеси – зумовлені суспільною потребою комплексні процеси створення, впровадження, поширення новацій і зміни освітнього середовища.

Упровадження інноваційних технологій – це не самоціль, основне завдання – формування творчої особистості, здатної до освіти та навчання упродовж життя, гнучкої у вирішенні проблем, мобільної, здатної комунікувати й приймати рішення, працювати в команді, критично мислити.

Освітні інноваційні технології забезпечують системність, цілеспрямованість, ефективність, результативність його діяльності. Завдяки технологізації освіти підвищується мотивація учасників освітнього процесу до навчання, відстежується зв'язок навчального матеріалу з реальними викликами сьогодення.

Важливим для національної освіти є окреслення перспектив використання інноваційних технологій у форматі сучасного освітнього простору.

Список використаних джерел:

1. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія / за заг.ред. Г. Л. Євремової. Суми: Видавництво Суми ДПУ імені А. С. Макаренка, 2022.444с.

2. Ковальчук В. І., Щербак А. В. Впровадження інноваційних технологій навчання у процеси професійної підготовки студентів закладів вищої освіти. *Молодий вчений*. 2018. №3 с. 543-547.

3. Стрілець С. І Інновації у вищій педагогічній освіті: теорія і практика: навч.посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Чернівці: ФОП Лозовий В.М. 2015. 544с.

4. Чепіль М. М. Педагогічні технології: навч.посіб./М.М.Чепіль, Н.З. Дудник. Київ: Академ.видав., 2012. 224 с.

Ольга Ромашко

аспірант факультету педагогічної освіти

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІІ КУРСАНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ключові слова: інформаційно-комп'ютерні технології (ІКТ), іноземна мова, комп'ютеризація навчання,

Комп'ютеризація навчання у вищих військових навчальних закладах значно впливає на всі компоненти сучасної освітньої системи особливо на предмет “Іноземна мова”: його мету, завдання, зміст, методи, технологію. Безумовно, навчання іноземній мові з використанням засобів інформаційно-комп'ютерних технологій (далі ІКТ) має низку особливостей, визначення яких буде метою цієї публікації.

Інтерес курсантів до сучасних ІКТ призводить до високої мотивації процесу навчання;

- курсанти охоче виконують завдання, вдосконалюючи та розвиваючи практичні мовні навички та компетенції, а також вміння працювати з сучасними ІКТ;
- індивідуалізація навчання сприяє швидкому та якісному засвоєнню навчального матеріалу;
- можливість забезпечення безпосереднього зворотного зв'язку;
- комп'ютер не проявляє негативних емоцій при повторенні помилок;
- об'єктивність оцінки;
- забезпечується ефективне виконання вправ і тренувань.

Разом із цим адаптація курсантів до вивчення іноземної мови засобами ІКТ залежна від можливостей і бездоганного функціонування комп'ютера та системи зангалом, рівня володіння сучасними ІКТ як курсантом, так і викладачем. Також варто звернути увагу на те, що зважаючи на рівень знань курсантів, можна втратити колективний характер навчання, тобто курсанти повинні мати можливість порівнювати свої успіхи з досягненнями своїх одногрупників.

Проте навчання іноземним мовам за допомогою ІКТ має деякі недоліки. До таких характерних недоліків навчання за допомогою ІКТ можна віднести:

- зловживання комп'ютерними ефектами;
- надмірність кольорової гамми комп'ютера;
- зменшення інтересу до технічних засобів навчання інших видів;
- готові навчальні комп'ютерні програми по предмету, які дуже складно адаптувати до традиційного заняття, оскільки вони не завжди відповідають навчальній програмі, методичним цілям і дидактичним принципам у навчанні.

Власне специфіка предмета “Іноземна мова” полягає в тому, що провідним компонентом змісту навчання іноземній мові є не основи наук, а способи діяльності – навчання різним видам мовної діяльності: говорінню, аудіюванню, читанню, письму. Навчати мовної діяльності можна лише в живому спілкуванні, а для цього потрібен партнер з числа курсантів. В ІКТ викладач не завжди є єдиним носієм і власником інформації, це у свою чергу призводить до зміщення акценту цілей у бік формування у курсантів умінь працювати з інформацією, формування дослідницьких умінь. При традиційному навчанні комунікативний аспект навчання іноземній мові реалізується більш ефективно, тому необхідно поєднувати навчання іноземній мові за допомогою ІКТ з традиційним навчанням.

Залежно від дидактичних цілей комп'ютерні програми на заняттях можна використовувати в різних варіантах: як самостійно, так і в поєднанні з іншими традиційними засобами навчання на різних етапах заняття. В умовах грамотного розробленого педагогічного навчального процесу використання засобів і ІКТ – це шлях раціоналізації навчання, удосконалювання форм і методів контролю, досягнення рівня компетентності в області ІКТ, необхідних для успішної професійної адаптації курсантів і викладачів.

У зв'язку з істотним прогресом у розвитку персональних комп'ютерів і ІКТ відбуваються зміни в самому процесі навчання іноземній мові, – відтак, комп'ютер стає необхідним засобом навчання у вищому військовому навчальному закладі. Використання ІКТ на заняттях в процесі навчання іноземної мови розкриває великі можливості для реалізації одного з найважливіших дидактичних принципів – принципу наочності.

Водночас, ключовою фігурою інтеграції інформаційних технологій у навчальний процес є викладач, що має прагнення використовувати комп'ютерні технології в навчальному процесі.

Вимоги до викладача іноземної мови в області використання комп'ютерних технологій набагато вище, ніж вимоги до викладачів інших предметних дисциплін, оскільки програмне забезпечення навчання іноземній мові включає дуже широкий діапазон програмних засобів і навчальних матеріалів, орієнтованих на різні рівні, етапи, аспекти і профілі навчання. Рівень професійної підготовки викладача в області застосування комп'ютерних технологій у навчанні іноземним мовам ще не дуже давно був предметом дискусій. Якщо, наприкінці 80-х років минулого століття вважалося, що викладач повинен володіти навичками програмування для створення власних комп'ютерних навчальних матеріалів, то вже на початку 90-х років як головна вимога до сучасного викладача іноземної мови в області комп'ютерного навчання висувається наступне: уміти використовувати комп'ютерні технології у всьому їхньому різноманітті на сучасному методичному рівні. Саме тому можна говорити про співвідношення навичок і вмінь, які б визначали професійну компетенцію викладача іноземної мови в цій області.

Загалом, адаптованість курсантів вищих військових навчальних закладів до вивчення іноземної мови за допомогою засобів інформаційно-комп'ютерних технологій дозволяє викладачам успішно застосовувати навчальні матеріали з іноземної мови і друковані навчальні посібники, аудіо- і відеокурси під час навчального процесу, що досягається індивідуалізацією навчання з кожним курсантом, роботою з більшими обсягами інформації, що надається під час навчання, комплексного мультисенсорного впливу на різні канали сприйняття шляхом використання тексту, звуку, мультиплікації, відео, можливістю необмеженої кількості звертань до завдань, виконанням багатьох активних видів вправ з усіма курсантами одночасно, включаючи говоріння, негайним наданням зворотного зв'язку тощо.

Фактично під час роботи з комп'ютерними технологіями міняється роль викладача іноземної мови, основне завдання якого – підтримувати і направляти розвиток особистості курсантів, їхній творчий пошук. Відносини з курсантами, які вивчають іноземну мову, будуються на принципах співробітництва і спільної активності. У цих умовах неминучий перегляд сформованих сьогодні організаційних форм навчальної роботи: збільшення самостійної індивідуальної і групової роботи курсантів, відхід від традиційного заняття із пояснювально-ілюстративним методом навчання, збільшення обсягу практичних і творчих робіт пошукового і дослідницького характеру, в залежності від специфіки обраної військової спеціальності.

Комп'ютерні технології містять величезний культурний і дидактичний потенціал, що вже використовується в навчанні іноземним мовам в усьому світі. Однак для оптимального і ефективного використання інформаційно-

комунікативних технологій у навчанні іноземним мовам потрібна величезна науково дослідницька робота, результати якої дозволять визначити загальні і приватні критерії відбору навчальних матеріалів, а також істотно оновити арсенал методичних засобів і прийомів навчання іноземним мовам.

Таким чином, особливостями адаптації курсантів до вивчення іноземної мови засобами інформаційно-комп'ютерних технологій є пошук ефективних шляхів комп'ютеризації військової освіти як інструменту підвищення мотивації, формування міцних мовних навичок і вдосконалення оволодіння курсантами іноземною мовою. Це актуально не лише у вищих військових навчальних закладах, а й у цивільних, адже послідовна реалізація комплексу відповідних заходів сприятиме тому, що комп'ютерні технології дійсно стануть масовим засобом вивчення іноземної мови і будуть невід'ємною частиною навчального процесу.

Анна Жукова

аспірант факультету педагогічної освіти

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

Ключові слова: лідерство, лідерські компетенції, лідерські якості, електронні засоби навчання, здобувачі освіти.

Сутність проблеми, стан її дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства формування лідерських компетенцій стає важливим завданням кожного закладу освіти. Сьогодні державі вкрай необхідні професійно підготовлені фахівці, які здатні з одного боку якісно й чітко виконувати функціональні обов'язки, а з іншого – інноваційно мислити, ухвалювати нестандартні рішення, глибоко осмислювати свої недоліки й професійні надбання, працювати в умовах невизначеності, розуміти значення безперервного професійного самовдосконалення та саморозвитку. Окрім того, сучасні фахівці будь-якої сфери повинні мати високорозвинені комунікативні навички, вміння співпрацювати та налагоджувати ділові стосунки з колегами й партнерами, долати комунікативні бар'єри, організовувати власну діяльність та діяльність інших задля досягнення спільної мети тощо. Все вищеперераховане є складовими лідерської компетенції. У зв'язку з цим, актуальною є проблема застосування ефективних сучасних засобів навчання, які сприяють формуванню лідерських компетенцій, серед яких центральне місце посідають електронні засоби навчання.

Методологія, методи та дослідницькі інструменти, використані автором. У представленій роботі використано комплекс теоретичних методів дослідження, у тому числі аналіз, синтез, інформаційно-пошуковий метод, описовий метод, індукція та дедукція.

Висновки та результати дослідження. Насамперед зазначимо, що електронні засоби навчання являють собою програмні засоби, що мають навчальне призначення, головна роль яких полягає в більш детальному та наочному викладанні навчального матеріалу та безпосередній взаємодії зі здобувачем освіти [2, с. 110].

Залежно від поставленої задачі, складності програмної реалізації та ряду інших факторів до електронних засобів навчання можна віднести електронні бібліотеки, електронні таблиці, презентації, операційні системи, тестові завдання, бази даних, операційні системи, відеокурси тощо.

Електронні засоби навчання бажано використовувати протягом кількох занять у тематичному модулі, забезпечуючи при цьому доступність, безперервність, технологічність (гарантованість результатів), індивідуалізацію та глобалізацію (академічна мобільність, відкрита освіта) навчання. Електронні засоби навчання можуть бути використані з метою надання основної та додаткової інформації за темою, доповнюючи й поглиблюючи матеріал лекції [1, с. 149]. Проте варто пам'ятати, що задля підвищення ефективності застосування електронних засобів навчання, їх потрібно застосовувати в освітньому процесі разом з іншими навчально-методичними матеріалами, до прикладу, паперовими посібниками й підручниками, методичними рекомендаціями для викладачів та здобувачів освіти, утворюючи комп'ютерно-орієнтовані програмно-методичні комплекси.

Слід наголосити, що електронні засоби навчання вимагають інтерактивності, взаємодії викладача та здобувачів освіти, вони допускають множинність сценаріїв навчання, створюють умови для розвитку лідерських якостей та здібностей, навичок самоорганізації здобувачів, а також передбачають реалізацію набутих у процесі навчання знань і досвіду [3, с. 93].

Роль електронних засобів навчання у процесі формування лідерських компетенцій здобувачів освіти, на наше глибоке переконання, важко переоцінити. Ці засоби володіють великими можливостями для особистісного розвитку людини, розкриття її лідерського потенціалу, вони мотивують здобувачів освіти, сприяють розвитку у них вмінь аргументувати й відстоювати власну позицію, висловлювати свої думки, переконувати й надихати інших, що є міцним підґрунтям для розвитку їх лідерських компетенцій. Більш того, використання електронних засобів навчання сприяє формуванню навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності, самопрезентації, комунікативних, соціальних і організаційних навичок, а також відповідальності, ініціативності, впевненості, самодисципліни,

перспективності бачення та готовності йти на ризик, які є складовими лідерської компетенції.

Отже, приходимо до висновку, що електронні засоби навчання відіграють вагомую роль у формуванні лідерських компетенцій, сприяють формуванню загальних рис лідера, розширенню лідерського потенціалу та розвитку лідерських якостей здобувачів освіти, що необхідні їм для успішної професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Базенюк А. В. Електронні засоби навчального призначення: значення, особливості та класифікація. *Українські студії в європейському контексті*: зб. наук. пр. 2020. № 2. С. 148–152.

2. Вакалюк Т. А. Види та призначення електронних засобів навчання. *Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології у виробництві та освіті: стан, досягнення, перспективи розвитку*. 2013. № 2. С. 110–112.

3. Лосєва Н., Борздох А. Інформаційно-комунікаційні технології і самореалізація студента в процесі навчання. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2018. № 1. С. 190–194.

Наталія Вінарчук
асистент

Львівський національний університет імені Івана Франка

Марія-Тереза Шоловій
асистент

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, здоров'язбережувальне середовище, заклад дошкільної освіти, педагог.

Постановка проблеми. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі регулюється правовими актами, такими як інструктивно-методичні рекомендації МОН молоді та спорту України “Про організацію діяльності дошкільних навчальних закладів у 2014–2015 навчальному році”, указ Президента України “Про заходи щодо сприяння пріоритетному розвитку освіти в Україні”, та Закон України “Про Національну програму інформатизації”. Ці документи визначають

стратегічний напрямок впровадження інформаційних технологій у систему освіти в Україні на період з 2012 по 2021 рік.

Основні дослідницькі питання. Проблема формування здоров'язберігаючого середовища закладу дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій є надзвичайно актуальною. Аналізуючи дослідження науковців приходимо до висновку, що дана проблема ще не є до кінця вивченою. З огляду на актуальність дослідження цінними є наукові розвідки за такими аспектами:

- збереження і зміцнення здоров'я, формування ціннісного ставлення до здоров'я, культури здоров'я вихованців наведено в дослідженнях Т. К. Андрющенко, Г. В. Беленької, М. А. Машовець;

- проблемою упровадження інформаційно-комунікаційних технологій займалися В. Андрющенко, В. Биков, М. Резнік;

- використання ІКТ для формування здоров'язбережувальної компетентності старших дошкільників досліджували Андрющенко Т. К., Лохвицька Л. В., Руденко Ю. А., Дудник Н. А., Даценко Т. О.;

- підготовка педагогів до створення здоров'язбережувального середовища, розробки нових освітніх концепцій, здійснення валеологізації навчання на підставах компетентнісного підходу, пошуку здоров'яформувальних і здоров'язбережувальних технологій навчання, спрямованих на гармонійний розвиток особистості – В. В. Вітюк, О. П. Кошіль.

XXI століття відзначається швидким впровадженням інформаційних технологій у всі сфери діяльності, що призводить до інформатизації суспільства. Відповідно до Закону України “Про Концепцію Національної програми інформатизації”, інформатизація – це комплекс взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних та виробничих процесів, спрямованих на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізацію прав громадян і суспільства через створення, розвиток та використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій на основі сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки. Тому сфера освіти потребує перетворень, оскільки суспільство ставить нові вимоги до способів передачі, засвоєння і закріплення знань. Важливим елементом реформування системи освіти є інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у освітній процес.

Науковці Андрющенко Т., Лохвицька Л., Руденко Ю., Дудник Н. виокремлюють такі засоби ІКТ, які позитивно впливають на створення здоров'язбережувального середовища ЗДО: Youtube, мультимедійна презентація, диктофон, інтелектуальні карти та інші (Андрющенко Т.О.)

Науковець Даценко Т. стверджує, що використання ІКТ в закладах дошкільної освіти є чинником для: психологічного розвитку дитини; розвитку дрібної моторики; формування загальноінтелектуальних умінь;

освоєння різних соціальних ролей та формування навчальної мотивації (Даценко Т.О.)

Методи дослідження. Методологія цього дослідження ґрунтується на системному та особистісно-орієнтованому підходах при аналізі психолого-педагогічної літератури та педагогічного досвіду в галузі соціально-педагогічної діяльності. Для досягнення цієї мети використовується багаторівневий системний аналіз наукових джерел, що охоплює філософський, загальнонауковий, частково-науковий і конкретно-науковий рівні пізнання.

Висновки. Отже, вплив інформаційно-комунікаційних технологій на здоров'язбережувальне середовище закладу дошкільної освіти відіграє важливу роль у збереженні, зміцненні здоров'я учасників освітнього процесу. За правильного використання ІКТ, згідно з санітарно-гігієнічними вимогами ми можемо передбачити покращення рівня здоров'я дітей, активізацію пізнавальної діяльності. Звичайно, залишається актуальною проблема формування здоров'язбережувального середовища, оскільки проведене дослідження не висчерпує всіх аспектів зазначеної проблеми.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко Т. К., Лохвицька Л. В., Руденко Ю. А., Дудник Н. А. Використання ІКТ для формування здоров'язбережувальної компетентності старших дошкільників. Режим доступу : <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/10753/1/3795-Article%20Text18820-1-10-20210226.pdf>

2. Базовий компонент дошкільної освіти від 12 січня 2021 р. Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

3. Даценко Т. О. Інформаційно-комунікаційні технології в дошкільній освіті: перспективи та ризики впровадження. Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія: "Психолого-педагогічні науки" : наук. журн. / Засновник Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. № 3. С. 18–20.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК УМОВА ОСВІЧЕНОСТІ СУЧАСНОГО ШКОЛЯРА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

Ключові слова: інформаційно-комунікаційна компетентність, ключові компетентності, компетентність, загальноосвітній навчальний заклад.

Сьогоднішній освітній простір використовує новітні інформаційно-комунікаційні технології не тільки як ефективний допоміжний засіб в освітньому процесі, а й як можливість широкого доступу до інформації та побудови особистого інформаційного простору.

Модернізація освіти в Україні повинна беззаперечно відповідати змінам, що відбуваються у цілому світі, адже важливим викликом для всіх країн є якісне оновлення змісту освіти, яке повинне задовольняти теперішні потреби, технології навчання, що постійно змінюються в залежності від інформаційного та технологічного розвитку і мають використовуватися на всіх рівнях освіти, розробляти методи, які б дозволяли підвищити результативність компетентнісного підходу. Сучасні розвинені країни враховують певні критерії у системі освіти, що дозволяють покращувати освітній процес. Зокрема, велике значення надається саме швидкій змінні інформаційного суспільства, де основним показником залишається не тільки інформація, а й правильне використання та застосування її у різних сферах життя. Також, вагомого значення набуває система оцінювання та діагностики знань, вмінь та навичок із різних навчальних предметів, що передбачають підвищення загальних стандартів освіти на всіх рівнях, в тому числі й на рівні закладів середньої освіти. Незмінним критерієм є необхідність у нових компетентностях, які потрібні для швидкого орієнтування особистості у звичайному та інформаційному суспільстві, які постійно розвиваються.

Міжнародна комісія Ради Європи, Експерти країн Європейського Союзу, Міжнародний департамент стандартів для навчання окреслюють компетентність, як можливість правильно застосовувати знання, вміння та навички, перспективно використовувати навчальні здобутки у потрібних ситуаціях, ефективно здійснювати початкову діяльність. Однією із основних компетентностей у цілому світі залишається інформаційно-комунікаційна, яка повинна постійно розвиватися та вдосконалюватися. Саме тому, певна категорія вчених, зазначає, що інформаційна компетентність – це здатність учнів практично використовувати інформаційно-комунікаційні технології для вирішення індивідуальних, навчальних, а в подальшому і професійних потреб в окремих сферах діяльності.

У наш час, інформаційно-комунікаційна компетентність учнів є ключовою компетентністю, що вагомо сприяє навчальній та подальшій професійній діяльності, забезпечує соціальну захищеність та допомагає становленню державного інформаційного середовища. Основними критеріями усіх ключових компетентностей є наскрізність, багатовимірність, та багатофункціональність. Саме такі характеристики ключових компетентностей забезпечують набуття якісних знань і навичок під час освітнього процесу.

Низка науковців зазначають, що ключові компетентності повинні передбачати основні поняття, які в подальшому будуть трансформуватися у певну систему знань, вмій та навичок, відповідно до окремих освітніх галузей, поставлених навчальних проблем та життєвих ситуацій. Працюючи із достатньо великою кількістю інформації учень має ознайомлюватися із нею та відбирати матеріал, що стосується потрібного питання; опрацьовувати, вивчати та накопичувати якісно підібрану інформацію; визначати вірогідність достовірності; створювати власний інформаційний інтелектуальний продукт; визначати всі можливі шляхи розв'язання поставленої проблеми, використовуючи при цьому здобуті навички інформаційно-комунікаційної компетентності.

Таким чином, можна підкреслити, що формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів, залишається важливою умовою якісного освітнього процесу та передбачає раціональне та критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій, а також розвиток інформаційно-комунікаційних навичок роботи з новітніми джерелами інформації, основ кібербезпеки, авторського права тощо.

Список використаних джерел:

1. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рекомендації / [В. Ю. Биков, О. В. Білоус, Ю. М. Богачков та ін.] ; за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна, О. В. Овчарук.– К. : Атіка, 2010. – 88 с.

2. М. П. Лещенко, Л. І. Тимчук “Підходи до стандартизації сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності учнів: польський досвід”, *Інформаційні технології і засоби навчання*, №4 (42) 2014. [Електронний ресурс]. Доступно:

https://lib.iitta.gov.ua/6743/1/%D0%9B%D0%B5%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%9C.%D0%9F._%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_2014.pdf

3. Овчарук О. В. Інформаційно-комунікаційна компетентність як предмет обговорення: міжнародні підходи / О. В. Овчарук // *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2013. № 7. С. 3–6. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/komp_2013_7_2.

СИМУЛЯЦІЙНЕ НАВЧАННЯ У МЕДИЧНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Ключові слова: симуляція, навчання, освіта, студенти-медики.

Сучасний освітній простір в Україні постійно вимагає пошуку і застосування новітніх інноваційних педагогічних технологій в процесі підготовки висококваліфікованих спеціалістів. Особливо ця проблема актуалізується в медичному освітньому просторі, який передбачає оптимізацію практичної і професійної підготовки студентів-медиків. Адже сучасна медична освіта повинна створити безпечне та надійне освітнє середовище для формування у майбутніх медичних працівників ефективних професійних знань, навичок, компетенцій. І саме одним із важливих засобів досягнень цього завдання є використання симуляційних технологій, оскільки саме симуляційна освіта є однією з найбільш використовуваних у процесі підготовки медичних працівників у високорозвинутих країнах.

Зауважимо, що проблема симуляційного навчання стала актуальною у сучасній медичній освіті в Україні. Так, зокрема ця тематика висвітлюється на багатьох конференціях, семінарах. Є ряд публікацій у науковій літературі Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського, Буковинського державного медичного університету, Харківського національного медичного університету імені В. Н. Каразіна, Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова, Київського національного медичного університету імені О. О. Богомольця.

Особливо ця проблематика досліджується в працях Дмитра Конькова, Валерія Запорожана, Олега Тарабріна. Проте, на наш погляд, їхні наукові результати недостатньо застосовуються у сучасній медичній педагогічній підготовці. Для цього потрібні розробки нових навчальних наочних посібників, підручників, а також методичних рекомендацій для формування у студентів-медиків теоретичних знань. До того ж, спостерігається недостатня матеріально-технічна база та низька підготовка педагогічних працівників.

Вважаємо, що для підвищення ефективності симуляційного навчання у студентів-медиків, доцільно наступне:

по-перше, системно зі сторони Міністерства освіти України і Міністерства охорони здоров'я України об'єднати зусилля для розробки правових моментів, організації фінансових заходів для активізації розвитку впровадження симуляційного навчання;

по-друге, імплементація симуляційного навчання в навчальні програми клінічних дисциплін;

по-третє, підготовка педагогічного персоналу, що володіє методами симуляційного навчання;

по-четверте, створення електронної бази даних таблиць міжнародних клінічних протоколів, сценаріїв клінічних ситуацій відповідно до навчального рівня;

по-п'яте, публікація навчальних наочних посібників, підручників, методичних рекомендацій симуляційного навчання.

Таким чином, симуляційне навчання у медичному освітньому просторі як об'єкт наукового-педагогічного аналізу є сучасним і ефективним засобом фахової підготовки студентів-медиків. Моделювання не тільки сприяє покращенню компетентності підготовки студентів, але й поліпшує впевненість майбутніх медиків в практичній роботі.

Список використаних джерел:

1. Запорожан В. М., Симуляційна медицина. Досвід. Здобуття. Перспективи : практич. порадник / В. М. Запорожан, О. О. Тарабрін ; Суми: ПФ "Видавництво "Університетська книга", 2018. - 240 с.

2. Симуляційне навчання в системі підготовки медичних кадрів : матеріали навч.-метод. конф., присвячено 212-й річниці від дня заснування ХНМУ (Харків, 30 листоп. 2016 р.) / [кол. авт.]. Х. : ХНМУ, 2016. 188 с.

Олексій Караманов

доктор педагогічних наук, професор

Львівський національний університет імені Івана Франка

Катерина Нестерак

магістр

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЕТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО У КОНТЕКСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ

Ключові слова: етичне лідерство, педагогічна діяльність, комунікація, навчання, вчитель, учень.

В сучасному світі, де відбувається стрімкий розвиток технологій та змінюються соціально-економічні умови, педагоги зіткнулися з новими викликами, які вимагають не тільки знань та навичок, але й здатності до адаптації до нових ситуацій, побудови відносин із учнями на основі взаємоповаги та етичних принципів.

Етичне лідерство є важливим аспектом педагогічної діяльності, який може вплинути на ефективність навчання та розвиток учнів, адже досягнення педагогічних цілей та завдань вимагає не тільки наявності високої кваліфікації та професійної компетентності педагога, а й здатності бути лідером й прикладом для своїх учнів.

Значну роль у підготовці педагогів відіграють інноваційні методи й техніки формування етичних лідерських якостей, а отже, правильно організована комунікація, дослідження якої на прикладі вчителів ЗЗСО буде метою нашого дослідження.

Як відомо, існують такі критерії оцінки лідерства:

1. Вроджене прагнення вести за собою. Бути лідером означає показувати іншим шлях – найкращий, найкоротший, найбезпечніший. Лідер не тільки направляє і веде своїх послідовників, але й прагне їх вести, а послідовники не тільки йдуть за лідером, але й хочуть слідувати за ним.

2. Мотивація першості. Щоби стати лідером, недостатньо просто прагнути бути першим. Досконалість означає кращі життєві результати, ніж інші, є результатом зусиль людини і відображає її професіоналізм, вміння, талант та інші видатні якості.

3. Впливовість. Зрештою, щоб бути лідером і вести за собою людей, потрібно бути впливовим. По-перше, це людина, яка отримала певну владу. По-друге, вплив цієї людини не підтримується ззовні (держави чи суспільства), а отримується самостійно.

4. Зануреність і захопаність у свою справу. Керівник вміє підтримувати межі між своєю професією та різними захопленнями. Для лідерів мотивація до діяльності відповідає самій діяльності.

5. Компетентність і креативність. Лідером добре знає свою справу і креативно підходить до вирішення проблемних проблем і ситуацій.

6. Психологічна надійність – здатність, за словами вченого, підтримувати потрібний рівень “я хочу”, “я можу” і “я повинен” у різних, особливо напружених, ситуаціях життєдіяльності.

7. Адекватна самооцінка і саморегуляція. У більшості випадків лідери поєднують високий рівень домагань, високу самооцінку і високі вимоги до себе і всього, що пов'язано з цінностями і цілями групи. Справжній лідер не заздрить і вміє широко радіти успіхам інших.

8. Самовдосконалення. Справжні лідери хочуть вчитися, здобувати досвід і вдосконалювати свої навички та здібності

На основі аналізу джерел та літератури нами було визначено найважливіші якості етичного лідера, які є необхідними для педагогічної діяльності:

- Чесність;
- Справедливість;
- Відкритість;
- Інклюзивність;
- Відповідальність;
- Розвиток інших.

У межах дослідження було проведено експеримент, у якому взяли участь 100 вчителів ЗЗСО. Експеримент показав, що використання методів розвитку етичних лідерських якостей педагогів сприяє підвищенню рівня

етичних компетенцій педагогів, а також покращенню якості педагогічної комунікації.

Отже, етичне лідерство є важливим аспектом педагогічної діяльності, який може вплинути на ефективність навчання та розвиток учнів. Розвиток етичних лідерських якостей педагогів є важливим завданням, адже може допомогти покращити якість освіти, забезпечити ефективну міжособистісну комунікацію та сформувати у дітей етичні цінності та установки.

ЗМІСТ

<i>Лілія Гриневиц.</i> Впровадження реформи “Нова українська школа” на інституційному рівні в умовах війни	4
<i>Марина Гриньова, Олена Жданова-Неділько.</i> Дидактичні інтеракції у вищій школі як засіб інтеграції освітнього простору	7
<i>Неля Кузнєцова.</i> Питання академічної доброчесності у аксіологічному вимірі сучасного освітнього простору	10
<i>Paweł Zieliński.</i> Kształtowanie przestrzeni edukacyjnej w świetle pedagogiki humanistycznej Eduarda Sprangera	12
<i>Інна Отамась, Микола Кириченко.</i> Формування та розвиток критичного мислення засобами інформаційно-цифрових технологій	15
<i>Олексій Караманов.</i> Проблема організації доступного освітнього середовища (за результатами виконання проекту ОДОС).....	17
<i>Вікторія Маршицька.</i> Окремі аспекти інтеграції системи вищої освіти України до європейського освітнього простору	19
<i>Надія Ашиток, Яна Мельник.</i> Формування творчої особистості дитини в освітньому просторі закладу дошкільної освіти в епоху глобалізації	21
<i>Світлана Цюра.</i> Умови формування системного професійного мислення майбутнього вчителя	23
<i>Ірина Ладанівська.</i> Особливості підготовки майбутніх учителів іноземних мов до змішаного навчання в університетах Австрії	25
<i>Михайло Матковський.</i> Актуальність виховних ідей митрополита Андрея Шептицького в контексті формування сучасного освітнього простору	27
<i>Ганна Дутка, Мар'яна Наконечна.</i> Інклюзивна освіта в Україні та країнах ЄС.....	29
<i>Юлія Дмитрів.</i> Фактори перспективного розвитку домашньої освіти в США	32
<i>Ольга Біляковська, Наталія Горук.</i> Організація доступного освітнього середовища в умовах воєнного стану в Україні	34
<i>Олена Бутко.</i> Викладання англійської мови у початкових класах в умовах воєнного стану: психолого-педагогічний аспект	37
<i>Ольга Туриця.</i> Використання інноваційних технологій навчання при викладанні хімічних дисциплін в умовах воєнного стану	39

<i>Христина Калагурка, Марія Крива.</i> Самоосвіта як засіб підвищення педагогічної майстерності педагога в умовах воєнного часу.....	41
<i>Тетяна Надім'янова, Тарас Беґей.</i> Підготовка педагога до фахової діяльності у кризових умовах.....	44
<i>Тетяна Надім'янова, Роман Бейзик.</i> Основи громадянсько-патріотичного виховання учнівської молоді в умовах війни	47
<i>Ореста Карпенко, Світлана Яремко.</i> Педагогічна культура викладача ЗВО	49
<i>Ганна Дутка, Василина Соловій.</i> Підготовка майбутніх вчителів початкової школи до навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти	51
<i>Ніна Пивовар, Тетяна Середа.</i> Формування екологічної культури та безпечного способу життя дошкільників у процесі еколого-валеологізації внутрішнього та зовнішнього розвивального середовища закладу дошкільної освіти	53
<i>Оксана Гевко, Назарій Мотичак.</i> Організація національно-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти.....	57
<i>Оксана Большая.</i> Формування економічної компетентності здобувачів вищої освіти в сучасному ЗВО.....	60
<i>Лілія Дровозюк.</i> Формування дослідницьких умінь майбутнього вчителя в умовах педагогічного коледжу.....	62
<i>Христина Яворська.</i> Культурно-освітнє середовище формування готовності майбутніх учителів до розвитку культурної компетентності здобувачів початкової освіти	64
<i>Ганна Дутка, Світлана Березняк.</i> Формування професійної культури майбутніх вчителів як важливий компонент професійної підготовки.....	67
<i>Алла Барбінова.</i> Сучасні принципи формування корпоративної культури.....	69
<i>Ірина Мицишин.</i> Маркетингове управління сучасною школою	72
<i>Олена Гула.</i> Особливості професійної діяльності директора закладу загальної середньої освіти в умовах воєнного стану	74
<i>Ірина Бабенко, Яна Гармаш.</i> Самоменеджмент в управлінні розвитком культурно-освітнього простору закладу освіти.....	77
<i>Олена Юденкова.</i> Організація та реалізація масових науково-практичних заходів у сфері інститутської діяльності.....	79

<i>Оксана Гевко, Алла Ревть, Ярослав Слутий.</i> Теоретичні і методичні аспекти професійної підготовки здобувачів вищої освіти.....	82
<i>Ганна Кісла.</i> Україна, Великобританія, Франція: тренди збігу моніторингу якості освіти	84
<i>Олена Галян.</i> Чинники успішної професіоналізації здобувачів ЗВО.....	86
<i>Ольга Лавро.</i> Теоретичні аспекти підготовки експертів в галузі освіти	88
<i>Василь Гуменюк, Оксана Єфремова, Ольга Гуменюк.</i> Індивідуальна освітня траєкторія студентів освітньої галузі «Охорона здоров'я»: неформальна освіта	90
<i>Світлана Івах, Роман Петренко.</i> Особливості неформальної освіти в Україні	92
<i>Любов Андрух, Андрій Ткаченко.</i> Сучасний музей як середовище реалізації соціокультурних та освітніх проєктів	94
<i>Назар Сениця.</i> Неформальна освіта, як невід'ємна складова сучасного процесу підготовки студентів політологів	97
<i>Вікторія Музика.</i> Роль неформальної освіти у формуванні лідерських якостей учителів	99
<i>Тетяна Надім'янова, Олег Місуна.</i> Культуротворче середовище студентів у закладах вищої освіти України	101
<i>Володимира Федина-Дармохвал, Христина Сливка.</i> Теоретичний аналіз особливостей емоційного інтелекту в умовах педагогічної діяльності	104
<i>Оксана Гевко, Василь Суховерський.</i> Формування національно-патріотичної свідомості майбутніх педагогів засобом виховної роботи	106
<i>Світлана Івах, Олександр Купець.</i> Роль релігії у розвитку моральності особистості	109
<i>Наталія Рудакова.</i> Досвід використання технології стимуляційного навчання в безперервному професійному розвитку сестер/братів медичних з реабілітації.....	111
<i>Наталія Яремчук.</i> Концептуальні засади цифрового освітнього середовища у професійній підготовці вчителів початкової школи.....	112
<i>Лариса Ковальчук.</i> Формування інформаційної культури майбутнього доктора філософії в галузі знань «01 Освіта/Педагогіка»	114
<i>Романа Михайлишин.</i> Інноваційні технології у процесі модернізації освітнього середовища.....	116

<i>Ольга Ромашко. Особливості адаптації курсантів до вивчення іноземної мови засобами інформаційно-комп'ютерних технологій.....</i>	118
<i>Анна Жукова. Роль електронних засобів навчання у формуванні лідерських компетенцій.....</i>	121
<i>Наталія Вінарчук, Марія-Тереза Шоловій. Формування здоров'язбережувального середовища закладу дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій .....</i>	123
<i>Діана Косюхно. Інформаційно-комунікаційна компетентність як умова освіченості сучасного школяра загальноосвітнього закладу .....</i>	126
<i>Марія Парфенюк. Симуляційне навчання у медичному освітньому просторі як об'єкт наукового-педагогічного аналізу.....</i>	128
<i>Катерина Нестерак, Олексій Караманов. Етичне лідерство у контексті організації педагогічної комунікації вчителя .....</i>	129
ЗМІСТ.....	132

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ
ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ:
СВІТОВИЙ І ВІТЧИЗНЯНИЙ ВИМІР**

Збірник тез міжнародної конференції

Комп'ютерна верстка *Марія Лепех*

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 7.9

Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2023